

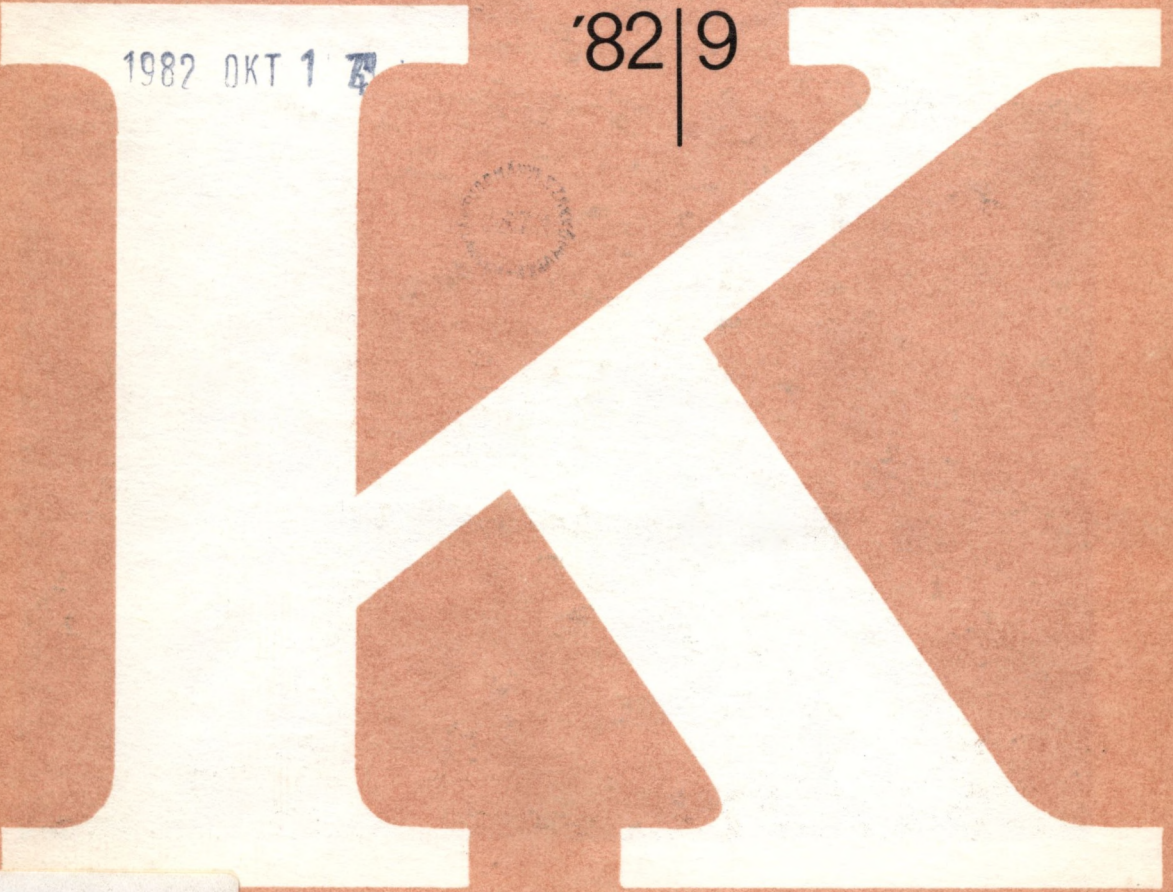
P400 (2)

Könnyvtáros

1982 OKT 1 7

'82 | 9

**Képek
az OMIKK előcsarnokában
rendezett,
a hazai kutatás és fejlesztés
eredményeit bemutató
kiállításokról
(Cikkünket lásd az 507. oldalon)**

TARTALOM

Ágoston Mihály	Véleményem szerint	507
	A közművelődési és az iskolai könyvtárak helyzete és továbbfejlesztése. (Előterjesztés az Országos Közművelődési Tanács Elnökségéhez)	508
Pintér László	Egy kísérlet tíz éve (<i>Iskola és könyvtár</i>)	513
Páldy Róbert	„Vonzottak az új feladatok...” Beszélgetés N. Rácz Arankával (<i>Sorsok és pályák</i>)	517
Huszár Ernőné dr.	A megyei könyvtárak közgazdasági szakkönyvtári feladatai (<i>Műhelykérdések</i>)	522
Mándy Gábor	Levél a szerkesztőhöz: A külföldi ösztöndíjas tanulmányutakról	524
Dr. Urosevics Daniló	Komplex államvizsgák 1977—1981	526
Arató Antal	Egy városi könyvtáros feljegyzéseiből	530
KÖNYVTÁRI ÉLET		
Kiss Anna	Egy városi fiókkönyvtári hálózat és a lakótelepek	533
Csenke László	A tanyák könyvtári ellátása	536
	Az Országos Könyvtárügyi Tanács fórumairól (<i>P. I.</i>)	537
	Olvastuk	539
A LAPOKBAN OLVASTUK	Szabad Föld	540
	Kitüntetések	540
Kozma László	Az információáramlás története (<i>Görbe tükör</i>)	541
HÍREK		543
LÁTÓKÖR		
Bartos Éva	Helyzetkép a hátrányos helyzetről	544
Haraszhgy Gyula	Az Ómagyar Mária-siralom hazatérése	546
Györe Pál	Metakommunikáció (<i>A Könyvtáros kislexikona</i>)	548
Gerő Gyula	Események, krónika 1981...	550
P. Szabó Ernő	Sáros András Miklós (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	560
Szente Péter	Az olvasás anatómiája. Szociológiai tanulmányok (<i>Könyvekről</i>)	561
	Kérdezz — felelek	562
SAKMAI FOLYÓIRATOK — HÁLÓZATI HÍRADÓK		563
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK		566
A lapunk e számában közölt grafikák Sáros András Miklós alkotásai		

Из содержания

Состояние и дальнейшее развитие массовых и школьных библиотек. Представление, обсужденное на совещании от 21-ого мая 1982. г. Президиума Государственного совета по делам просвещения (508);
Бартош Ева: Библиотечное обслуживание лиц, находящихся в невыгодном положении (544);
Харастин Дьюла: Возвращение на родину из Бельгии кодекса, содержащего письменный памятник венгерского языка (546);
Дьёре Пал: Метакоммуникация (Малая энциклопедия журнала *Könyvtáros*) (548).

From the contents

State and development of public and school libraries. A report, discussed on the 21th May 1982 by the Board of the National Council of Adult Education (508);
Éva Bartos: Library services for the underprivileged (544);
Gyula Haraszthy: Homecoming of a codex: a manuscript containing the first known Hungarian verse was returned from Belgium (546);
Pál Györe: Metacommunication (Little encyclopaedia of the *Könyvtáros*) (548).

Aus dem Inhalt

Die Lage und Weiterentwicklung der allgemeinbildenden und Schulbibliotheken. Vorlage verhandelt vom Präsidium des Landesrates für Kultur am 21-sten Mai 1982 (508);
Éva Bartos: Die Bibliotheksversorgung der Personen in ungünstiger Lage (544);
Gyula Haraszthy: Die Heimkehr aus Belgien eines ungarisches Sprachdenkmal enthaltenden Kodizes (546);
Pál Györe: Metakommunikation (Kleinlexikon der Zeitschrift *Könyvtáros*) (548).

Cikkeink szerzői

Arató Antal, a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár igazgatója; *Bartos Éva*, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Gerő Gyula*, a *Könyvtáros* főszerkesztője; *Györe Pál*, a KG—INFORMATIK ny. szaktanácsadója; *Haraszthy Gyula*, az OSZK ny. főosztályvezetője; *Huszár Ernőné dr.*, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának igazgatóhelyettese; *Kozma László*, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa; *Páldy Róbert*, a *Könyvtáros* ny. felelős szerkesztője; *Pintér László*, a Pécsi Városi Könyvtár munkatársa; *P. Szabó Ernő*, a *Magyar Ifjúság* munkatársa; *Szente Péter*, az OSZK munkatársa; *dr. Urosevics Daniló*, az OSZK KMK munkatársa.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 82.8279 Budapest, 1982

Felelős vezető: Sümegi Zoltán igazgató

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hirdlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Véleményem szerint

**AGOSTON
MIHÁLY**

**az Országos
Műszaki
Információs
Központ
és Könyvtár
főigazgatója**

a könyvtárakban olyan hatalmas befolyásoló erejű információs lehetőségek is rejlenek, amelyek sem a hagyományos, sem a korszerűsített vagy az informatika új irányzatait tükröző szakkönyvtári tevékenységekben nem kapnak elegendő hangsúlyt. Az egyik ilyen lehetőség-csokor az, ami a szakmai kultúra „művelődési házává” avathatná a szolgáltató könyvtárat. Köztudomású, hogy a könyvtárak a sűrűbben látogatott közművelődési intézmények közé tartoznak, így az olvasók, a kölcsönzők – ha megfelelő programot találnak – alkalmi közönséggé válhatnak, sőt ismétlődő és céltudatosan szervezett rendezvények esetén állandó látogatókká s a jó lehetőségek hírének terjesztőivé is. Erre szeretnék egy példát elmondani saját tapasztalataimból:

Amikor 1979 végén az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ (ma Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár) főigazgatói posztjára kerültem, és új „nézőponttal” szemlélve látogattam végig helyiségeit, szemembe ötlött a könyvtár gyönyörű műemlék hallja, amely szinte kínálta magát a jobb kihasználásra. Nem kellett sokáig gondolkodni, hogy mit kezdenénk vele. Kutató-fejlesztő munkásságom során gyakran fájlaltam, hogy hiányzik a hazai kutatás, fejlesztés eredményeit népszerűsítő sokoldalú, rendszeres tájékoztató munka, amelynek egyik eszköze a kiállítás. Ez a lehetőség új munkahelyemen is rendelkezésre állt, és méltó keretének, helyszínének éppen a hall kínálkozott.

Így és itt mutattuk be már 1980. február 5-én

A műszaki tájékoztatás szerepe a hazai ipari építészeten címmel az IPARTERV tevékenységét. Ezt követte június 5-én *Az úrkutatás szakirodalm*a című kiállítás, melyen az úrkutatás történetén kívül az úrkísérletben részt vevő magyar műszereket is bemutattuk (Pille, Balaton, Diagnoszt stb.). Itt látta először a hazai közönség az Apolló űrhajón a Holdra felvitt és onnan visszahozott magyar nemzeti zászlót és egy holdbeli kőzet töredékét. A kiállítást Pál Lénárd akadémikus, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság akkori elnöke nyitotta meg, és számos közéleti személyiség is megtekintette. A kiállítás alatt több műszerbemutató előadást is tartottak a kutatók. Az eredményt abban látom, hogy sikerült látogatóink figyelmét felkelteni, miként hasznosíthatják az úrkutatás eredményeit saját munkájukban. Ennek valós értékét tükrözte az olvasószolgálati osztály egyik későbbi jelentése is az úrkutatási szakirodalom számottevő forgalomnövekedéséről.

1981-ben megkezdtük az akadémiai kutatóintézetek bemutatását is. Elsőként *Bemutatkozik a SZTAKI* címmel az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézetének tevékenységével ismerkedhettek meg a könyvtárba látogatók. E kiállítás kapcsán a *Műszaki Életemben Az OMKDK és az MTA megállapodása* címmel cikk jelent meg, mely hangsúlyozza azt is, hogy igen jó volt a hely kiválasztása a bemutatásra, hiszen az OMKDK-ban a hazai műszaki értelmiségnek igen nagy százaléka, körülbelül tízezer szakember fordul meg havonta. Az akadémiai intézetek sorában 1981. május 22-én mutattuk be a Központi Fizikai Kutatóintézetet, majd ez év május 21-én nyílt meg a Műszaki Fizikai Kutatóintézet kiállítása.

A kiállításoknak igen jó visszhangjuk volt. A sajtó, a rádió és a televízió szinte mindegyikről bőven beszámolt, és ezzel új látogatókat, későbbi olvasókat is toborzott.

Látogatóink véleménye és a forgalmi adatok meggyőzően bizonyítják, hogy nem volt kárbavesztett befektetés ez a munka. Érdemes folytatni. Javasolom másoknak is!

A közművelődési és az iskolai könyvtárak helyzete és továbbfejlesztése

Az Országos Közművelődési Tanács Elnöksége által 1982. május 21-én megtárgyalt előterjesztés

A közművelődési könyvtárak helyzetével, fejlődésének kérdéseivel az Országos Közművelődési Tanács legutóbb 1977 végén foglalkozott. Az azóta eltelt időszakban alapvető változások nem következtek be a könyvtári szolgáltatások rendszerében. Észlelhetők azonban a kedvező változásoknak olyan jelei is, amelyek elsősorban a könyvtárak tartalmi tevékenységének előtérbe állításáról, a könyvtári munka intenzív fejlesztéséről tanúskodnak.

Ebben az összeállításban — az 1977-es előterjesztéstől eltérően — a tanácsi és a szakszervezeti közművelődési könyvtárakkal azonos hangsúllyal szerepelnek az iskolai könyvtárak, az iskolai és a közművelődési könyvtárak tevékenységén belül pedig főként a könyvtári szolgáltatások minőségi változásait, a könyvtáraknak a nevelésben betöltött szerepét kívánjuk érzékelteni.

I. A könyvtárak használói

A könyvtár a közművelődés egyik alapintézménye, amely a közművelődési (tanácsi, szakszervezeti), az iskolai (általános és középiskolák), a felsőoktatási és a szakkönyvtárak hálózatainak országos rendszerében fejt ki tevékenységét. A rendszer magában hordozza annak a lenini könyvtárpolitikai elvnek az érvényesülési lehetőségét, hogy az állampolgárok lakóhelyükön és munkahelyükön — a tanulók emellett az iskolákban is — díjtalanul, minden korlátozástól mentesen hozzájussanak mindazokhoz a tudományos, művészeti és irodalmi alkotásokhoz, szórakozásukhoz, szükségük van. Ennek az elvnek az érvényre juttatásában a magyar művelődéspolitikai nemzetközi mércével mérve is figyelemre méltó eredményeket ért el. A világban elfoglalt politikai, gazdasági, szociális helyzetünkhöz méltó, hatékony működésre képes

közművelődési, iskolai és szakkönyvtári ellátás legfontosabb feltételeinek megteremtésében azonban szaporodtak a tennivalók, mivel az elmúlt években a könyvtáraknak a társadalmi fejlődéshez és a szükségletekhez viszonyított lemaradása nem csökkent, hanem nőtt.

Az elmúlt öt évben — az életszínvonal, a képzettségi szint, a műszaki lehetőségek szerényebb ütemű, de összességében mégis jelentős emelkedésének, az életmód fokozatos átalakulásának hatására — változások mentek végbe a szabad idő nagyságának és felhasználási módjának alakulásában, ezen belül a különféle kulturális szolgáltatások iránti érdeklődésben is. Ezeknek a változásoknak a könyvtárügyre gyakorolt kedvező hatása azonban — a permanens művelődésre, az olvasásra nem eléggé ösztönző körülmények, az oktatás fogyatékosságainak következményeként és a könyvtári fejlesztések elmaradása miatt — nem volt olyan mértékű és ütemű, mint azt korábban terveztük.

Az olvasásszociológiai vizsgálatok tanúsága szerint hazánkban a 7 évesnél idősebb népességnek mintegy 60 százaléka művelődik, tájékozódik rendszeresen az olvasás révén. A közművelődési, az iskolai és a szakkönyvtárak összesen 3,6 millió *könyvtárat használó olvasót* szolgálnak ki. A közművelődési könyvtárakat évente több mint 20 millió látogató keresi fel. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárak családi-közösségi áttételeken keresztül a lakosság széles körével állnak kapcsolatban. A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak vonzása, a művelődési választék bővülése ellenére — minimális ingadozással — stabil maradt (1,6 millió, illetve 620 ezer beiratkozott olvasó). Az iskolai könyvtárak igénybevétele növekedett (1975-ben 726 ezer, 1980-ban 906 ezer használó), és még további növekedésre kell számítani, mivel az új iskolai tantervekbe most először épült be a könyvés könyvtárhasználatra nevelés. A fegyveres tes-

tületek személyi állományának, sorkatonáinak mintegy 60 százaléka használja a könyvtárat.

Változás történt a *könyvtárhasználók összetételében*. Növekedett a munkásolvasók száma és aránya: a tanácsi könyvtárak olvasóinak 20 százaléka (320 ezer), a szakszervezeti könyvtárak olvasóinak mintegy 60 százaléka (370 ezer) ipari fizikai dolgozó, illetve szakmunkástanuló. A munkásosztályhoz tartozók 23—24 százaléka használja a közművelődési könyvtárakat. A szakmunkástanulointézetek könyvtárainak a hetvenes évek közepén történt, viszonylag gyors ütemű fejlesztése következtében előbbre léptünk a jövő munkásainak könyvtárhasználóvá, olvasóvá nevelése terén. A mezőgazdaságban foglalkoztatott népesség könyvtári jelenléte az elöregedés, az átrétegződés, a sajátos munkarend, illetve az alacsony színvonalú ellátás miatt csökken, jelenleg csak 14—15 százalékuk jár közművelődési könyvtárba. A beiratkozott olvasók mintegy negyedtét szellemi foglalkozásuk teszik ki. Az általános és a középiskolai tanulók csaknem 60 százaléka veszi igénybe a közkönyvtárak szolgáltatásait. A figyelemre méltó eredmények ellenére is tény, hogy a könyvtárakat nem használók, a rendszeresen nem olvasók száma nagy, több az indokoltnál, és ezek — bár különböző mértékben — minden társadalmi rétegben, csoportban megtalálhatók. A nem olvasók többségét a fél-analfabéták — akik olvasási nehézségekkel küszködnek — teszik ki, de nem lebecsülendő azoknak a száma sem, akik a kettős gazdaság térhódítása, az ingázás, a más — sokszor igen hasznos — szabadidei elfoglaltság és főleg a gyenge, a hiányos könyvtári ellátás miatt nem olvasnak, nem járnak könyvtárba. A könyvtárhasználók összetételének ezek a változásai és irányai, illetve a nem olvasó rétegekkel kapcsolatos gondok a könyvtáraktól egyfelől differenciált szolgáltatásokat, minőségileg jobb munkát követelnek, másfelől pedig jelzik azokat a tennivalókat is, amelyek a könyvtárhasználók, az olvasók körének bővítéséhez szükségesek.

Az Országos Közművelődési Tanács anyagi támogatása is hozzájárult ahhoz, hogy az elmúlt években javult a kórházak, gyógyintézmények betegeinek, a szociális otthonok lakóinak közművelődési könyvtári ellátása. Különösen ott történt lényeges változás, ahol sikerült megvalósítani — a legtöbb helyen szakszervezeti keretek között — a központi könyvellátást (Győr-Sopron megye, Borsod-Abaj-Zemplén megye). Még csak néhány helyen — például Budapesten, Somogy, Veszprém, Vas, Szabolcs-Szatmár megyében — folyik szervezett formában, fiatal társadalmi aktivisták segítségével is az otthonukhoz kötött bete-

gek, idősek, mozgássérültek stb. könyvellátása.

A könyvtárak hatóköre a különféle *településtípusok* vonatkozásában nagyon egyenetlenül alakult. Ismert okok miatt tovább csökkent a falusi olvasók száma. A vidéki városok közművelődési könyvtárai viszont — összhangban a népesség növekedésével és az infrastruktúra viszonylag gyors fejlődésével — lényegesen növelték részeseedsüket az olvasótáboron belül. A főként városokban működő szakszervezeti könyvtárak olvasóinak száma is évente 2—3 százalékkal nőtt. Több éves csökkenési irányzatot sikerült megállítani az elmúlt években a fővárosban is, főként néhány új könyvtár megnyitásával.

Bizonyos településtípusok könyvtári ellátásának alacsony színvonala vagy éppen megoldatlansága egyre nagyobb gondot okoz. A kistelepülések elaprózott, többségükben korszerűtlenül és gazdaságtalanul működő önálló könyvtárai mind kevésbé képesek lépést tartani az igényekkel. A lakótelepek — főként a budapestiek — és az agglomerációs övezetek könyvtári ellátása az átmeneti és kísérleti megoldások ellenére továbbra is gondot okoz. Sok helyen a szűkös könyvtárak gyakorlatilag csupán a régi településrészeket tudják kiszolgálni. A falvakból és a városok más-más részeiből lakótelepekre vagy városkörnyéki településekre költözött, főként munkásokból, fiatalokból és gyermekekből álló milliós népesség mostani otthona közvetlen közelében alig találkozik könyvtárral.

A könyvtári ellátás leggyengébb láncszemei — a főváros és Hajdú-Bihar megye kivételével — az általános iskolai könyvtárak. Az iskolai, különösen az általános iskolai könyvtárak — fejlődésük ellenére — még ma sem felelnek meg a követelményeknek. Ez egyrészt igen hátrányosan befolyásolja az iskolai oktató-nevelő munka eredményességét, másfelől lassítja az egész olvasási, könyvtári kultúra, a közművelődés fejlődését is.

A könyvtári hatókör bővítése a következő időszak fontos feladata. Ennek érdekében — a működési feltételek javítása mellett — a könyvtárhasználat készségének kialakítására és a korszerűbb könyv- és könyvtárpropaganda módszereinek alkalmazására egyaránt szükség van.

A permanens művelődést elősegítő *könyv- és könyvtárhasználati* képességek és készségek elsajátításában meghatározó szerepe van az iskolának. Az új tanterv célkitűzéseinek megvalósítása csakis a könyv, a könyvtár kiterjedt használatával érhető el. A kialakuló új nevelési és oktatási módszerek így nagymértékben megnövelik az iskolai könyvtárak, valamint a közművelődési gyermekkönyvtárak szolgáltatásai iránti igényeket. A következő

években a legfontosabb feladat, hogy az iskolás korúak könyvtári ellátását számottevő mértékben javítsuk, és az iskolai könyvtárakat alkalmassá tegyük feladataik ellátására.

Egyre nehezebb feladatok várnak a könyvtárakra a felnőttek, főként a könyvet nem olvasók, könyvtárat nem használók *olvasóvá nevelése* terén. A könyvtári szolgáltatások megismertetésében különösen sok segítséget kaphatnak a könyvtárak a rádiótól, a televíziótól, a sajtótól, valamint más művelődési intézményektől. Nem elég azonban csupán általában népszerűsíteni az olvasást, a könyvtárat, hanem tudatosítani kell, hogy az emberek mindennapi munkájukból, élettevékenységükből, gyakorlati szükségleteikből fakadó konkrét ismeretigényeikre, kérdéseikre is miképpen kapnak választ a könyvek és a könyvtárak szolgáltatásai által. A könyvtáraknak jobban kell élniük a művelődő közösségek mozgósító, ösztönző erejével.

II. A könyvtárak szolgáltatásainak igénybevétele

A megváltozott, új követelményekhez a közművelődési könyvtárak is alkalmazkodtak, s az elmúlt időkben a könyvtári szolgáltatások intenzív fejlesztése került előtérbe.

A könyvtárak tevékenysége nyitottabbá vált: ma már nem szűkül le a könyvek mechanikus kölcsönzésére, hanem különféle művelődési formákat ötvöz egybe. Egy részük az elmúlt években növekvő mértékben vált egy adott település, vállalat, intézmény, iskola „dolgozószobájává”, információszerző, illetve -közvetítő helyévé. Az alig 2 ezer, differenciált szolgáltatások nyújtására alkalmas könyvtárban a kölcsönzés jelentőségének fennmaradása mellett (az évente kölcsönzött kötetek száma csaknem 60 millió egység) erőteljesen megnőtt az állomány helyben történő használata (évi 20—22 millió kötet).

A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárakban kölcsönzött szépirodalmi művek között számottevően növekedett a szocialista eszmeiségű, értékes, humanista tartalmú művek aránya. Különösen gyorsan nőtt a 20. századi, ezen belül pedig a mai témákkal foglalkozó értékes irodalom részesedése (napjainkban ez mintegy 52 százalék), viszont észrevehetően csökkent a kevésbé értékes könyvek, bűnügyi regények stb. aránya (17 százalék).

Az olvasmányszerkezet jó irányú változásaiban — a könyvtári olvasóközönség általános ízlésszintjének határozott emelkedése mellett — a társadalmi szervezetek és a könyvtárak is fontos sze-

repet játszottak, elsősorban a különféle olvasómozgalmak (Olvasó népért, Kell a jó könyv, Olvasó munkásért, Művelt ifjúságért stb. mozgalom), a kiállítások, író-olvasó találkozók, műsoros estek, ajánló bibliográfiák stb. révén.

A természettudományos világkép alakulása, a műszaki kultúra fejlődése szempontjából figyelemre méltó, hogy a közművelődési könyvtárakban a tudományos és az ismeretterjesztő szakirodalom iránti igény erősödik. (A korábbi 20 százalékkal szemben országosan 30 százalékot tesz ki, sőt néhány nagyobb közművelődési könyvtárban a szakirodalom részesedése eléri a kölcsönzési forgalom 50—60 százalékát is. Főleg a társadalomtudományok iránt — 5,3 százalékról 8,1 százalékra — és a gyakorlati munkához közvetlenül kapcsolódó műszaki és természettudományos művek iránt nőtt meg a kereslet az elmúlt évtizedben.)

A tanácsi és — kisebb mértékben — a szakszervezeti könyvtárak mind gyakrabban vállalkoznak a nagy központi könyvtárak szakirodalmi tájékoztatói szolgáltatásainak közvetítésére. Az iskolai könyvtárakban — éppen az új tantervek hatására — az ismeretterjesztő, a tananyagot kiegészítő művek olvasása, napi használata növekszik.

A *helyismereti*, üzem- és iskolatörténeti *gyűjtemények* egyre teljesebbé váló, igen fontos bázisai a honismereti mozgalomnak, a helytörténeti munkáknak, az egészséges lokálpatriotizmusnak.

A vártnál is nagyobb az érdeklődés az *audiovizuális anyagok használata* iránt; a zenemű- és hangtárak, a zenei részlegek és ezek látogatóinak száma öt év alatt megtízszereződött, és a zenehallgatás a közművelődési könyvtárak egyik legnépszerűbb szolgáltatása lett. Több könyvtárban megkezdtek a hanglemezek kölcsönzését is. A nagyobb intézményekben (pl. Heves megyei Könyvtár, Veszprém megyei Könyvtár, Jászberényi Városi Könyvtár stb.) kiskalóriák létesültek, és rendszeresen mutatnak be képzőművészeti kiállításokat is a könyvtárak. Az elhelyezési körülményektől függően gyakoriak az egyéb rendezvények, az előadások, előadói estek, író-olvasó találkozók, vitafórumok, művészeti bemutatók. Ezekhez legtöbbször könyvkiállítások kapcsolódnak, ajánló bibliográfiák készülnek. Már sok helyen szerepel a könyvtári programokban a zenei gyűjteményre alapozott előadás és kishangverseny is. A könyvtárak ezekkel az új szolgáltatásaikkal fontos szerepet vállalnak a zenei és az esztétikai nevelésben, a vizuális kultúra fejlesztésében.

Nőtt a felnőttoktatást, a politikai és a szakmai képzést szolgáló olyan ismeretterjesztő *rendezvények* száma, amelyek kapcsolódnak a könyvtár vonzáskörzetében élők sajátos érdeklődési köré-

hez. Ahol megfelelő lehetőségek adódtak, a könyvtár használatához kapcsolódó művelődő kisközösségek (szakkörök, önképzőkörök, könyvbarát-körök stb.) alakultak ki.

Külön is figyelemre méltó, hogy a közművelődési könyvtárakban a gyermekek számára tartott tartalmas rendezvények száma ma már meghaladja az évi 42 ezret, s az ilyeneken részt vevők száma is nagy, mintegy 1,4 millió.

A könyvtárak nevelő szerepe elsősorban az általában hozzáférhető szolgáltatások, ezek megismertetése, elterjesztése révén érvényesülhet, mind nagyobb azonban a különféle „könyves” és olvasási akciók, „hetek”, „hónapok”, olvasótáborok stb. szerepe is. Az utóbbi években az ilyen rendezvények célszerűbbek, „méretarányosabbak” és hatékonyabbak lettek, jobban kötődnek a könyvtárak alapszolgáltatásaihoz.

Számos értékes irodalmi mű számára toboroztak tömegesen olvasókat — és készítették nemegyszer alkalmi vitakörök kialakulására — a közelmúltban lezajlott vagy jelenleg is folyó, országos, illetve helyi kezdeményezésű *olvasómozgalmak*. Közülük különösen nagy jelentőségű — mert nem kampány jellegű — az Olvasó népért mozgalom, amelyet a Hazafias Népfront irányít. A mozgalmakkal járó mindennapi feladatok zöme azonban a könyvtárosokra hárul. — Széles körű együttműködéssel, a könyvtárak irányításával vagy aktív közreműködésével szerveződnek évek óta az *olvasótáborok*; számuk évente már meghaladja a százat. Ezekben elsősorban a társadalmilag, illetve kulturális szempontból hátrányos helyzetben levő tanulók ismerkednek meg a művelődés eszközeivel, lehetőségeivel, értékeivel. Örvedetesen szaporodik a nemzetiségi olvasótáborok száma is. A jól működő olvasótáborok tapasztalatainak elterjesztése, módszereinek általánossá tétele új, tartalmas, művelődő könyvtári közösségi forma kialakulását alapozhatja meg.

Könyvtáraink nagy többsége azonban még nem képes az itt számba vett sokszínű, sok szervező munkát igénylő program, szolgáltatás nyújtására.

III. A továbbfejlődés feltételei

Könyvtáraink csak akkor láthatják el nevelési feladataikat a társadalom szükségleteinek megfelelő színvonalon és hatékonysággal, ha ehhez a legfontosabb anyagi, szellemi és szervezeti feltételekkel rendelkeznek. Egyértelműen bebizonyított tény, hogy a megfelelő, kulturált körülmények közé kerülő könyvtárakban ugrásszerűen megnő a használók száma, mert ezek sokkal szín-

vonalasabb, differenciáltabb szolgáltatások nyújtására képesek, aktívabbak a rendezvények megtartásában, az olvasómozgalmak támogatásában, szervezésében stb.

A könyvtárak működési feltételei közül a leginkább meghatározó jellegű az *elhelyezés*. Ebben a vonatkozásban a legnagyobb az elmaradás: a könyvtárak többsége elhanyagolt, zsúfolt, esztétikailag színvonaluk sem kielégítő. Az elmúlt fél évtizedben évenként 5—6 ezer négyzetméterrel növekedett ugyan a közművelődési könyvtárak összes alapterülete, ez a növekedés azonban elsősorban a kisebb könyvtárak létesítéséből-bővítéséből adódott, a nagyobb fejlesztések csak kevés helyen valósultak meg (Sárvár, Mór, Vác, Kelenföld), a folyamatban levő építkezések elhúzódnak (Békéscsaba, Szeged, Angyalföld). A közművelődési könyvtárak szolgáltatásait befolyásoló, kiegészítő Országos Széchényi Könyvtár építkezése a Budavári Palotában húsz év alatt sem fejeződött be. A V. ötéves tervidőszakra tervezett új megyei könyvtárak egyike sem épült meg. A szakszervezeti könyvtárügyben néhány SZMT könyvtár (Szekszárd, Debrecen) és mintegy 200 önálló, illetve letéti könyvtár került jobb körülmények közé az elmúlt ötéves terv idején. Az új iskolaépületek többségében a könyvtárnak viszonylag megfelelő elhelyezést is terveznek. Új perspektívát nyit az első néhány, iskola keretében létrejött általános művelődési központ létrehozása (Besenyőtelek, Debrecen-Újkert, Kecel, Földes stb.). Mind a közművelődési, mind az iskolai könyvtárak túlnyomó többségének — különösen a demográfiai hullámtól is súlyosbított helyzetű általános iskolák könyvtárainak — elhelyezési körülményei azonban változatlanul rosszak. Nem egy, a közelmúltban még korszerűnek tekintett megyei könyvtárárpület — például Zalaegerszeg, Szombathely, Szekszárd, Kaposvár — ma már igen szűkösnek bizonyul az igénybevételhez képest.

A könyvtár elhelyezésével azonosan fontos *gyűjteménye, állománya* is. A könyvtári szolgáltatások kiterjesztése és színvonalának emelése

szempontjából lényeges a választékbővítés; a hazai és a külföldi folyóiratok és kézikönyvek, az újabb dokumentumtípusok (hangrögzítések, vizuális dokumentumok stb.) beszerzése azonban — a kiadványok árának rohamos emelkedése következtében — csaknem megoldhatatlan feladat. Az elmúlt egy-két évben különösen aggasztóvá vált a helyzet, és ha nem születnek radikális intézkedések az állománygyarapítási keretek folyamatos növelésére, az egyeztetett szerzeményezésre, a felesleges párhuzamosságok kiküszöbölésére stb., veszélybe kerül a társadalom megfelelő könyvtári ellátása. Az árváltozások különösen súlyosan érintik a kisebb közművelődési és iskolai könyvtárakat, amelyek önállóan egyre kevésbé képesek még a legalapvetőbb dokumentumok beszerzésére is.

Az állománygyarapításra fordított összegek emelkedése, ha önmagában nézzük, jelentékeny. Összegyükben azonban ezek nem elegendők az állomány olyan mértékű fejlesztéséhez, amely kompenzálja a növekvő dokumentumárakat, s amely elengedhetetlen a könyvtári nevelő és tájékoztatói feladatok ellátásához. Ezért jelent segítséget, ha a könyvtárak állományukat költségvetésen kívüli forrásokból, mindenekelőtt a Közművelődési Alapból és a Kulturális Alapból továbbra is gyarapíthatják, s ezáltal is lehetővé válik, hogy az olvasók a könyvtárak meghatározott körében hozzájussanak a tartalmi szempontból alapvetően fontos művekhez.

A könyvtárat, annak gyűjteményét az olvasó számára élővé, használhatóvá a *könyvtáros* teszi. A közművelődési könyvtárak nagyobb részében a szakemberellátás számszerűleg elfogadható, bár még mindig sok az olyan tanácsai és szakszervezeti könyvtár, ahol az igénybevétel feltétlenül főfoglalkozású könyvtáros alkalmazását indokolná (például a 77 öt- és hatezer közötti lélekszámú település közül 22-ben nincs főfoglalkozású könyvtáros; az önálló szakszervezeti könyvtárak egyharmada főfoglalkozású könyvtáros nélkül működik). Az iskolai könyvtárakban még mindig nagyon kevés a főfoglalkozású könyvtáros nevelőtanár, és rendezetlenek a könyvtárosként dolgozó pedagógusok foglalkoztatási feltételei. A tanácsai, a szakszervezeti és az iskolai könyvtárakban összesen 3400 könyvtáros dolgozik főállásban. A könyvtárosi pálya nagyfokú elnőiesedése miatt az egyetlen könyvtárossal működő kis könyvtárakban még a folyamatos nyitvatartás is bizonytalan, a helyettesítés pedig szinte megoldhatatlan. Gondot okoz, hogy sok jó felkészültségű, nagy tapasztalattal és szakmaszeretettel dolgozó könyvtáros érte el a nyugdíjkorhatárt, az utánpótlás problémái pedig — jórészt az előkészítés fogyatékoságai miatt —

csak lassan és kompromisszumok árán oldhatók meg. A könyvtárosok iskolai végzettsége, művelődéspolitikai tájékozottsága és szakképzettsége az elmúlt években — különösen az 1974-es párthatározat óta — kedvezően változott (mintegy harmaduk felsőfokú iskolai végzettségű). A legsúlyosabb gond azonban még mindig minőségi jellegű: a főfoglalkozású könyvtárosok csaknem fele nem rendelkezik könyvtárosi szakképzettséggel. Ezért is volna indokolt növelni a főiskolai könyvtárosképzés bázishelyeinek számát (például Budapesten, Dél-Magyarországon). Nem kevésbé fontos feladat, hogy a felsőfokú oktatás korszerűsítésének keretében a könyvtárosképzésben is mielőbb sor kerüljön tartalmi változtatásokra és szakmai színvonal-emelésre. Sikertült viszont megoldani a középfokú könyvtárosok tanfolyami képzését, ami által a kvalifikáltabb dolgozók fokozatosan mentesülnek a technikai jellegű munkák végzése alól.

A könyvtári rendszer működési feltételei sorában az előbbieknél kevésbé látványos, mégis igen fontos a *szervezet* kérdése. Sok a kis, önálló működésre nem vagy csak igen gazdaságtalanul képes könyvtár. A számos, könyvtári szempontból ellátatlan terület, „fehér folt” mellett sok az átfedés, a felesleges párhuzamosság, és kevés az összehangolt, tervszerű együttműködés. Az elmúlt néhány évben — az Országos Közművelődési Tanács támogatásával — olyan központosított ellátórendszerek kiépítése kezdődött meg, amelyek a költség- és munkaerő-megtakarítás ellenére is színvonalasabb választékot, szolgáltatási rendszert tudnak nyújtani a kis településeken és a városokban, városkörnyéki településeken. Eddig tizenöt ellátórendszer működési feltételeit sikerült megteremteni, de a legtöbb kistélepüléses megyében és városkörnyéken — a tárgyi és személyi feltételek hiánya miatt — még csak terv formájában léteznek ilyen rendszerek. A tervek szerint a központosított könyvtári ellátórendszerek szolgáltatásai a közművelődési könyvtárakon kívül fokozatosan kiterjednek majd az általános iskolai könyvtárakra is, ami még inkább indokolja, hogy létrehozásukhoz központi támogatást kapjanak.

A könyvtári rendszer szervezeti korszerűsítésének másik nagy tartaléka az azonos vagy hasonló feladatkörű könyvtárak *integrációja*, mégpedig elsősorban a kis településeken, lakótelepeken, városi külterületeken. Az iskolai és a közművelődési könyvtárak iskolai szervezetben történő egyesítése, illetőleg a tanácsai és a szakszervezeti könyvtárak stb. összevonása a megfelelő feltételek megléte esetén nemcsak gazdaságos, hanem a hatékonyabb, színvonalasabb szolgáltatások nyújtását is lehetővé teszi.

Újra Szentlőrincről

„Szentlőrinc 4500 lakosú nagyközség, vasúti csomópont Baranyában, Pécestől nem messzire nyugatra. . . Általános iskolája. . . a kísérleti jelzöt viseli; már harmadik éve más belső rend szerint, más módon tanítanak itt, mint az ország többi iskolájában. . .” — írta *Új utat választó iskola — és a könyvtárak* című cikke fölé *Katsányi Sándor a Könyvtáros* 1973. évi negyedik számában.

Idézte az intézmény igazgatójának, *Gáspár Lászlónak* szavait is az iskola feladatairól: „. . . feladata gyökeresen megváltozott: az egész emberi életet végigkísérő tanulásnak, művelődésnek kell irányt és eljárásokat adnia. Olyan, folyamatosan továbbépíthető műveltségstruktúrát kell megalapoznia az emberben, *mely nem bezárja, hanem megnyitja a műveltség folyamatát.* . . . Azt a pedagógiai elvet, hogy az iskolában — különösen alapozió szinten — csak tudományosan lezárt ismereteket tanítsunk, legalább addig kell kitágítanunk, hogy az egyenértékű lehetőségeket is ebbe a körbe soroljuk. A feltevések, melyek igazolásra vagy cáfolatra várnak, nem »zavarják meg«, inkább megindítják, serkentik, csiszolják a gondolkodást.”

Kilenc esztendővel később *Deme Tamás* Pedagógiai demagógrácia című írásában (*Mozgó Világ*, 1982/4.) így kénytelen összegezni az eredményeket: „Több iskolakísérlet megakad egy-egy szakfelügyelő vagy igazgató jóvoltából. A szentlőrinci kísérletből kizuhan Csalog Judit. Hónapokig nem kap állást, évekre elmegy a kedve az iskolák látványától is. Gáspár László — az igazgató — 1981-ben (miután egészségileg felőrlődött a tanácsi fékezéssel szembeni küzdelemben) lemondja a kísérlet vezetését egy emlékezetes mondattal: »Nem törtek meg, csak elfogyott a lélegzetem.«. . .”

Nem akarom a *Mozgó Világban* folyó vitát kiterjeszteni a *Könyvtáros* lapjaira, nincs szándékomban senkin »elverni a port«, nincs ok és lehetőség arra, hogy véget nem érő párbeszédbe bonyolódjunk a magyar oktatásügy égető kérdéseiről,

de a szentlőrinci iskolakísérlet és a könyvtár kapcsolatának témáját mindenképpen fel kell elevenítenünk. Noha magánemberként is érintett vagyok — két iskoláskorú gyermekem naponta cipeli a gondokat otthona és az iskola között —, ennél jóval fontosabb annak elemzése, miért bukhat meg egy kifejezetten tudományos színvonalú, érdekes, izgalmas kísérlet; miért égnék ki, betegednek meg vezetői, résztvevői sorban, miért nem követheti a gyakorlati megvalósítás a jónak tűnő elméletet, amelyet ráadásul valós társadalmi igény szült.

E sokféle oknyomozás helyett ezúttal csupán a kísérlet könyvtári vonatkozásait vizsgálhatjuk.

A múlt

„Aligha kell bizonygatnunk: a problémalátásra, többoldalú tájékozódásra, bonyolult összefüggések vizsgálatára nevelő iskola *igazi segítőeszköze* nem a tankönyv — sőt nem is a könyv önmagában —, hanem *az információk gazdag világának rendszerezett tára: a könyvtár*” — állítja Katsányi Sándor, aki idézett cikkében bemutatja, hogyan is működik egy ilyen önképzésre, állandó gondolkodásra nevelő iskola. A történelemoktatásban például a „törzsismeretet” a tanításra szánt idő (egy-egy korszakra körülbelül 10—12 óra) *egyharmadában* sajátíthatják el a diákok a tanári előadások alapján, a további órákon ezt az anyagot a gyerekek önállóan, maguk szedik ízekre, bővítve-mélyítve ismereteiket. „A könyvtári munka tehát az iskolai tevékenység része. Az iskola nem azt javasolja, hogy a kötelező tananyag elsajátítása után látogassák meg a könyvtárat. *A könyvtárlátogatás és az olvasás maga a tananyag.*” Az iskola ennek megfelelően sok pénzt költött könyvekre: évente 20—25 ezer forintot. 1973-ban 6500 kötete, sőt főfoglalkozású könyvtárosa volt. Minden gyermek használta az *Ablak—Zsiráf* gyermeklexikont, a *Magyar Értelmező Kéziszótárt* (25 példány volt

belőle) s más kézikönyveket. Kifogásolta viszont a cikk a gyakorlati-szakmai segítségnyújtás hiányát, mert „...ez az iskola ennél lényegesen többet is elvárhat — jogosan — szakmánktól: kísérletet az ideális könyvtári modell megvalósítására.”

Gáspár László, az eltávozott igazgató barátságosan és készségesen fogad. Talán tapintatlanul a kísérlet „bukása” felől kérdezősködöm, ő pedig azonnal megcáfolja ezt a tévhitet: a kísérlet él és erősödik, bukásról szó sincs. Ez emberi szervezet ugyanis befáradhatott a gáncsoskodásba, értetlenkedésbe és elutasításba — de a hátrahagyott közösség, maga a kísérlet már bebizonyította életképességét. A volt igazgató tehát megerősödve térhetett vissza a porondra: mint a szentlőrinci kísérlet hivatalos tanácsadója. Állítja, többet tehet így az iskoláért, mint igazgatói minőségben: több ideje, ereje van rá — nem veszi el azokat a bürokrácia, az adminisztrálás. Rendszeres és rendezett kapcsolatot tart az iskolával: meghívják tanácskozásaikra, meghallgatják véleményét, sőt kikérik fontos döntések előtt; az új igazgató barátja, felelősége pedig továbbra is Szentlőrincen tanít, az ottani kutatócsoportban is dolgozik, éppen a könyvtár felelőseként. Lánya az iskola tanulója. Pécsről jár Szentlőrincre — a pedagógus szülők ezzel is kifejezésre juttatják a kísérlet iránti bizalmukat.

A könyvtárról már Gáspár Lászlóval és feleségével hármásban beszélgettünk. Elmondják, hogy az új oktatási-nevelési forma eredményeit sokféle módon vizsgálták, s arra a megállapításra jutottak, hogy a benne részt vettek többsége a kommunikációs, a logikai és a szervező képességek terén, szinte kivétel nélkül, az átlagosnál jobb eredményeket ért el. Ezt a *sokkönyvűségnek*, az újszerű könyvtár- és könyvhasználatnak tulajdonítják.

Az iskola továbbra is sok pénzt fordít a könyvtárra, az 1973-as összeg kétszeresét, 45—50 ezer forintot, így lépést tud tartani az emelkedő árakkal. A beszerzés nem volt egyszerű és zökkenőmentes — a pénzt általában októberben kapták meg, emiatt rövid idő alatt kellett elvásárolniuk, s az addig megjelent és már elfogyott könyvek javát nem tudták megvenni. A kötettség így is 23 ezerre emelkedett! A 73-as könyv- és könyvtárhasználati elvekből jottányit sem engedtek; a tanítási órákon továbbra is sokkönyvű tanítás-tanulás folyik, váltakozva a könyvtárban és a tanórán, s a kötetlen művelődésnek, szórakozásnak is bázisává kezd válni a könyvtár; az iskola kutatócsoportja is használja. Nem szívesen kötöttek szerződést a Könyvtárellátóval, mert az új könyvek több hónapos késése sok gondot okozott. A kísérletben tehát a könyvtár továbbra is központi helyet foglal el, az iskolai élet minden területén jelen van. Lassan ki-

alakulnak folyamatos működésének feltételei, az évi támogatás ügyét is elintézték ez évre. A mostani időszak alapfeladata az árnyalt munka és tervezés, valamennyi tantárgy és a könyvhasználat tekintetében is.

Az általános iskolai kísérlet kiterjesztéseként 1983. szeptember 1-től megnyitja kapuit a szentlőrinci kísérleti középiskola, és ezzel megmenti a kísérleti iskola végzettjeit a pécsi és a szigetvári gimnáziumok érezhetően idegenkedő fogadtatásától. A középiskola alaptevékenysége — az általános iskoláéhoz hasonlóan — szintén a könyvtárra és a könyvhasználatra, valamint a termelési műhelyekre súlypontosodik.

Az új igazgató

Az iskola világos és tágas folyosóin, tantermeiben csupa jókedvű gyerekkel találkozom. Közvetlenek, barátságosak, könnyen lehet velük kapcsolatot teremteni. Amíg a parkszerű iskolaudvar fái alatt az igazgatóra várok, látom, amint a gyerekek szorgalmasan dolgoznak, gereblyézik a lekaszált fűvet. Később megtudom: a tanulók mindig tevékenykednek, a termelő, alkotó munkára nevelés az iskolakísérletnek nem csak állandóan hangoztatott jelszava, hanem gyakorlatának része is. A gyerekek által a műhelyben készített játékokat eladják, a kapott pénzen az iskolát fejlesztik, vagy — végzett munkájuk szerint — a tanulók megosztottnak az összegben. Ők maguk döntenek el, ki mennyit érdemel munkája alapján.

Az új igazgató, *Kocsis József* szerint a lefektetett alap jó volt; az eddigi kísérleti tananyagokat most már állandósítják, kidolgozzák az iskola szabályos „Tanterv és utasítás”-át, hiszen rájuk a többi általános iskoláé nem vonatkozhat. Már csak azért sem, mivel tanulók nem a megszokott tankönyvekből tanulnak, hanem *könyvekből*.

Az úgynevezett intenzív szakasz különféle változásokat hoz az oktatás tervezetében: Kidolgozzák például a könyvtári ismeretek elsajátításának, oktatásának módját, menetét. Az oktatást ugyanúgy ciklusokra szándékoznak osztani, mint a többi tantárgy esetében: 2—2 éves egységekre tagolják a tananyagot. Az ismeretek körét azonban nem írják elő követelményszerűen, az oktatás határai nem zártak: aki előbbre jár, önállóan fejlesztheti tovább tudását, s hasznosíthatja azt más tantárgyak tanulmányában is. Az oktatás során el kell érni, hogy a tanulók az irodalomkutatás, a bibliográfiák összeállításának módját is megismerjék, a mechanikus másolás helyett a lényegre összpontosítsanak, tudjanak vázlatot készíteni; egyszerűen

legyenek képesek az önálló ismeretszerzésre. A kutatások egyik feladata, a kutatócsoport egyik témája ezeknek a követelményeknek és elsajátításuknak rendszerbe foglalása, összhangban a tervet korszerűsítő munkákkal. A követelmények állandó önművelésre készítő egységet alkotnak majd. Ez lesz az intenzív szakasz bevezető része. A könyvtár és a könyvtári oktatás feladatai szintén bővülnek: az önművelés igényének felkeltésén kívül annak technikáját is el kell sajátítani a szentlőrinci gyerekekkel. További feladat a tanítás—termelés területén már bevezetett új rendszerre való áttérés után az előbbrelépés a közösség építésében; úgy is lehetne fogalmazni, hogy a szabadidős tevékenység jobb megszervezése. A könyvtárnak ezen a téren is központi szerepet szánunk: a tervek szerint szabadidős centrummá alakítják majd. A szabadidős tevékenység másik fő színtere a termelőmunka. Említettem már: a gyerekek szeretnek és tudnak is dolgozni. Élvezik a fizikai munkát, jól érzik magukat a tanműhelyekben.

Természetesen a közművelődési funkciói is lesznek a könyvtárnak. — Az iskolának és társadalmi környezetének viszonya konszolidáltabb lett, szűnőfélben van az értetlenség kísérletünkkel szemben — tájékoztat az igazgató. A minisztérium 1982. április 15-i állásfoglalásával megerősítette iskolánk helyzetét, tisztázta státusát. Éves keretünket — most már mint a Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképző karának intézménye — rendszeresen az év elejétől kapjuk. Így a Gáspár László által is említett beszerzési gondok remélhetőleg megszűnnek, könyvtárunk állományát is zavartalanul és folyamatosan gyarapíthatjuk. Erre szükség is van, hiszen a lakóhelyi környezet szűkösebb lehetőségei miatt szintén fokozottabban veszi igénybe az iskola szolgáltatásait. Végzett diákjaink visszajárnak hozzánk, támogatásunkat kérik. Éppen ez ösztönöz minket arra, hogy kutassuk: miként támogathatnánk jobban a lakótelep szellemi igényeinek kielégítését. A kutatások jelenlegi fázisában azt tartjuk első lépésnek, hogy eddigi belső „szolgáltatásainkat” nyitottá tegyük közvetlen környezetünk számára. Ezek közül a műhely, a könyvtár és az úttörőház lehet az első, amelyet látogathatna a lakosság is. Országos gyakorlat, szabályozás e téren nincs, pedig nagy szükség lenne rá, mert így ezt a területet is önerőből kell „feltárunk”, s a kérdéseket megoldanunk. Ezen talán segít, hogy a kutatási—kísérleti feladatokra fordítható összeg is beépül az egyetem költségvetésébe, tehát várhatóan rendszeresebb lesz az eddiginél a támogatás.

A könyvtárat eddig is látogatták felnőttek, szülők és visszatérő diákok, mivel az iskola könyvtára

jóval fölébe nőtt a községi könyvtárnak állományában, alapterületében és szolgáltatásának színvonalában is.

Újabb változás: a könyvtárból könyv- és médiatár alakul a korszerű követelményeknek megfelelően. Most is gyűjtenek diákat, hanglemezt, kazettákat, de itt helyezik el az oktatáshoz szükséges egyéb kellékeket is, így komplex kiszolgáló egységgé válik az iskola és közvetlen társadalmi környezete számára egyaránt.

S hogy ehhez a munkához miféle szakmai segítséget kap a könyvtáros?

— Minden könyvtár és könyvtári hálózat éppen eleget küszködik a saját gondjaival — hangzik a válasz —, ki venné a nyakába még a miénket is? De — őszintén szólva — nem is veszem észre, hogy nagyon hiányolnák a segítséget. Azt mondják, az ő helyzetük úgymint különleges, csak az iskola és az oktató—nevelő munka menete határozza meg, milyen legyen a könyvtár, mit és hogyan szolgáltatasson.

Hosszú szünetek múltán végül előbukkan Nagy Attila, Vargha Balázs neve és a szolnoki Varga Katalin Gimnázium kísérlete. Mert sokan ellátogattak ide a szakmabeliek közül, de igazi érdeklődő, támogató — úgy látszik — mégis csak kevés akadt.

Az igazgató megismétli: a kísérlet híre terjed, az érdeklődés nagy, évente 800—1000 látogatót fogadnak, most is egy kaposvári iskola teljes tantestülete jött ide tapasztalatcserére.

A könyvtár

A kaposvári iskola tantestülete szemmel láthatóan jól érzi magát a könyvtárban. Ilyen tante-reminséges időben szokatlan látvány a sokablakos, nagy terem. A könyvtáros asztalához ülök, csak fél füllel figyelem az iskolaigazgató tájékozta-

tóját, most már az érdekel jobban, amit az asztalon látok: vadonatúj könyvek, kiadói prospektusok megjelent és megjelenő könyvekről; a gondosan vezetett leltárkönyv — egyedi és csoportos leltár —, a polcokon pedig mindenütt rend. Kis füzet akad a kezembe, kísérleti bibliográfia a könyvtár állományának egyes részeiről. Mutatóba néhány tétel arról, milyen könyvek forognak a 6. osztályos gyerekek kezében: Látom *Antal Zoltán* Az elsődleges energiahordozók termelésének gazdaságföldrajzi kérdései, *Radó György* Nyelvrokonok között, illetve *Hédervári Péter* Születő óceánok, haldokló tengerek című könyvét. S mindegyik cím után rövid tartalmi kivonat.

A polcokon levő könyveket nézegetve újabb meglepetések érnek: *A világ körülöttünk* című műből 28, az *Élet az ember előttből* 8, a *Munka és emberré válásból* 11, *Az élet születéséből* pedig 10 példányt számolok meg. A példák, azt hiszem, jól illusztrálják: nincsenek életkori kötöttségek, s a példányszámokkal sem lehet különösebb gond. Az időközben be-benyitó gyerekek is ezt mondják. Szeretnek ide járni, volt, aki állította: minden szünetét itt tölti. Otthonosan, gyorsan mozognak a 23 ezer kötet között, forgatják az újságokat, folyóiratokat (65-féle szaklap jár a könyvtárnak). Előkerül a könyvtáros is: kevés szabad idejében a kertben dolgozott a tanulókkal, éppen a könyvtár ablaka alatt javították a park útjait. Megerősíti eddigi „gyanúmat”: csakugyan minden; az igényeknek megfelelően ő vásárol, leltároz, kölcsönöz, s készíti a katalógusokat. Az órákat a tanárok tartják, túlnyomórészt a tantermekben. A könyvtárból a terembe tanári utasításra viszik a könyvet. A könyvtárral és a könyvtári munkával a tanárok ismertetik meg a gyerekeket, vagy az a könyvtáros-tanár, aki órakedvezménnyel tanít, s munkaideje másik részét a könyvtárban tölti. Itt látom először azt, hogy a könyvtár tevékenysége valóban alá van rendelve az iskolának! Éppen ezért alighanem kevés a „másfél” könyvtáros, annál inkább, mivel a könyvtárosokra sürgető feladatok várnak, egyelőre nincs szakkatalógus, s bizony a betűrendes is csak szerzőt és címet ismer. De minden könyvről készül raktári lap, a vásárlás napján, így majd a későbbiekben viszonylag könnyen katalogizálható lesz az anyag. Ehhez azonban a jelenlegi könyvtáros régebbi keletű alapfokú ismeretei nem elegendők. A másik, ami feltűnt: a polcokon külön kiemelve találhatóak a krimik. Igaz, hogy járnak ide felnőttek is — később várhatóan még többen —, az efféle igények kielégítése szerintem akkor is felesleges!

Ami nagyon tetszett: a könyvek közötti rend, a leltárkönyvek, számlák, törlési jegyzékek, raktári

lapok gondos vezetése, illetve tárolása, a könyvtáros állományismerete, közvetlensége, látható felkészültsége, a kölcsönzési adminisztráció pontossága. Tetszik a könyvtár állományának raktározási rendje, tantárgyakhoz igazított csoportosítása (például: Anyanyelv, Művelődés stb.)

Legjobban az állomány sokrétűsége és frissesége ragadta meg figyelmemet. 1981-ben például 59 582,50 forintot költöttek könyvre (1557 kötet), s ebből csak 10 ezret kötöttek le a Könyvtárellátónál. Későn és nem pontosan kapják a könyvet, s nem is kerül minden jegyzékre, ami szükséges volna. A tanárok igénye dönti el, hogy mikor milyen könyvet vegyenek. Elterjedt szokás, hogy a tanárok utazásaik során könyveket vásárolnak, s ezeket az iskola utólag kifizeti, a könyvtáros leltározza.

Tanuló és tanár egymás mellett ül és tanul, művelődik a könyvtárban. A műhelyben is egymást segítve dolgoznak, s érthető, ha kapcsolatuk a szokásosnál meghittebb, közvetlenebb. Itt minden a tanulóért van; a türelmetlenség, a hangos, sértő parancsolgatás ismeretlen. A tanári közösség a kísérlet megszállottja — aki nem, az előbb-utóbb elmegy —, a kísérletnek ez egyben alapelve is. Pedig nincs könnyű dolguk: nemcsak hogy nem válogatott gyerekek járnak ide, de kiegészítő iskola sincs a környéken.

Összegezőképpen megállapíthatjuk: Katsányi Sándor cikkének megjelenése óta nem sok változott. A községi könyvtár még inkább elmarad az iskolaitól, s így az iskolákból kikerülőkhöz számára még kevésbé vonzó, tehát számolni kell az iskolában felkeltett könyvtári igények visszafejlődésével is. Nem változott a szakma segítőkészsége sem, pedig láthattuk: a könyvtár — bármennyire sajátos helyzetű is — hasznát venné. Elmondhatjuk azonban, hogy — szerencsére — a kísérlet lényege, a könyv- és a könyvtárhasználat módja sem változott, és a kísérletező kedv sem csappant meg. Éppen ezért mindig sok a gondjuk, bajuk, sok az újításaikat már csak megszokásból is elutasító gáncsvető. Amint *Lóránd Ferenc*, az Országos Pedagógiai Intézet tudományos főmunkatársa mondja az *Élet és Irodalom* 1982. máj. 28-i számában „... messze a tábornok, közel az őrmester, képtelenség minden esetben (támogatásért) a felső kapcsolathoz szaladgálni”. Hadd kívánjam: legyenek egyre jobb őrmestereink, hogy egyre kevesebb tábornoki szóra kelljen várnunk.

Pintér László

„Vonzottak az új feladatok...”

Beszélgetés N. Rácz Arankával

Sorra nyugalomba vonulnak azok a könyvtárosok, akik pályájukat közvetlenül a felszabadulás után kezdték, s könyvtári életünk látványos eredményeiben, valamint a szívós, csendes építőmunkában egyaránt részük volt. Közéjük tartozik N. Rácz Aranka is. A Könyvtáros olvasóinak nem kell őt külön bemutatnunk, hiszen a lap indulása, 1952 óta folyamatosan megjelentek írásai a folyóirat hasábjain, amelyekben alapos elemzést nyújtott a könyvtárügy egy-egy időszereű kérdéséről, fontos részterületéről. 1982. január 1-én ő is nyugdíjba vonult az Országos Széchényi Könyvtárban betöltött főosztályvezetői munkaköréből. Mostani beszélgetésünkben pályájáról, munkájáról ejtünk szót.

Megkönyviti az interjú készítését, hogy régtől fogva, a felszabadulás utáni első évtől ismerem őt. Kezdetben egymás mellett, később is közeli pályákon, egymásról tudva dolgoztunk. Megragadom tehát az

alkalmat, hogy olyan kérdésekre is feleletet kérjek, amelyek munkájának és eredményeinek megismertetése mellett az embert is közelebb hozzák olvasóinkhoz.

— *Veszprémből ismerjük egymást: mindketten az iskolán kívüli művelődésben dolgoztunk. Mi előzte meg életednek ezt az időszakát? Honnan indultál, milyen terveid voltak, s hogyan készültél pályádra?*

— Neveltetésemben a család és az iskolák mellett fontos szerepe volt a tájnak, ahol éltem, a Bakony és a Balaton vidékének, amely kora gyermekkoromtól kezdve kifejlesztette bennem a természethez való vonzódást és az érdeklődést az ott élő emberek iránt. Kisgyerekkorom nyarainak legfőbb öröme a balatonaligai part volt, ahová nagyanyámékkal szekéren érkeztünk, és „megjártuk” a lovakat a vízben. Később Balatonarács nyújtott vendéglátó nyarakat, és Füred, Csopak, Tihany kötött magához. A Balatont akkor még füves partok, nádasok szegélyezték. . . A Bakony ott magasodott lakóhelyünk, Veszprém felett, vasárnaponként völgyeit jártuk, az ugodi erdő pedig serdülőkorom álmodozásainak színhelye volt. Itt ismerkedtem meg az erdő életével, s ez a kapcsolat az utóbbi években a Pilisben újult meg.

Családom a Mezőföldnek arról a részéről származik, amely korábban Veszprém megyéhez tar-

tozott. Elődeim apai ágon értelmiségiek (jogászok, papok, tanárok), anyai ágon parasztok, akik között szintén voltak tanítók, iparosok. Az elődök nagymértékben meghatározták személyiségemet, képességeimet. Családi örökség a világos gondolkodás, a tiszta anyanyelv biztonságos használata. Anyai nagyanyám például csodálatosan színes, képekben, fordulatokban gazdag nyelvet beszélt. Őseim hagyatéka a jog- és igazságérzék, tőlük kaptam az érzékenységet, a sérülékenységet, de az erőt, a szorgalmat is, a felesleges harcok kerülését, a hajlamot a passzívabb életvitelre, de esetenként az egyenes ellenállás kényszerét is. Családi örökség a zene és az irodalom iránti vonzalmam is, bár nekem csak az irodalmi kultúra megszerzésére volt lehetőségem. Édesapám segített ebben kisgyermekkoromban, a János vitézzel, Jókai, Mikszáth, Eötvös Károly történeteivel. Családi könyvtárunkat, amelyben megtalálható volt a múlt század magyar irodalmának java, apai nagyapám alapozta meg. A modernebb irodalmat azonban már csak Reviczky Gyula és Ábrányi Emil képviselte. A könyv becsülete mindig nagy volt a családukban. Egyik ősom a reformkorban

olvasóegyletet és könyvtárat alapított Mezőszentgyörgyön. Ez volt a talaj, amelyből terveim kisajadtak.

Az irodalom iránti érdeklődésem elemi erejű volt. Olvastam otthoni könyvtárunkból, kölcsönöztem a veszprémi múzeum könyvtárából, később a pápai kollégium diákkönyvtárából. Élvezettel kutattam át padlásokat régi könyvekért, folyóiratokért. Mindent elolvastam, ami a kezem ügyébe került. Emlékszem, 10—11 éves lehettem, amikor *Flammion* francia csillagász *Világ vége* című könyvére akadtam, amely teljes rémülettel töltött el. De olvastam *Shakespeare*t és *Ariostót*, bestsellert és érzelmes ponyvát is. Az új magyar irodalommal gimnazista koromban Pápán találkoztam, az irodalom tágabb világa azonban csak az egyetemen nyílt meg számomra.

Amióta csak emlékszem, mindig tanár akartam lenni. Tizennégy éves koromig a szülői háznál, Veszprémben tanultam. Továbbtanulásom érdekében apám úgy határozott, hogy pápai diák legyek, mint elődeim is, dédapámtól kezdve. A Mezőföldön ez hagyomány volt, ahogy Eötvös Károly is megírta. Lányként és magántanulóként tehát a pápai református kollégiumban tanultam és érettségiztem „kitüntetéssel”. Pápáról egyenes út vezetett a debreceni egyetemre.

— *Milyen útravalót kaptál Pápán és Debrecenben?*

— A pápai kollégium a gondolkodás, a véleményalkotás szabadságával ismertetett meg, és a nemzeti hagyományokhoz való ragaszkodást erősítette, ami egyébként szintén jellemző volt családunkra. Abban a szellemi közegben pedig, amelyet Debrecenben az egyetem és a diákkollégium közössége teremtett, kitágult számomra a világ. Nemcsak szakismereteket szereztem, de tudásom rendszereződött, és világnézeti elemekkel töltődött fel. Akkor váltam gondolkodó emberré. Ott, akkor ismertem meg *Kodály*, *Bartók* zenéjét, értettem meg a népi kultúra megtartó erejét. Az új magyar irodalom alkotói közül különösen *Németh László* volt rám hatással. Szerettem *Móriczot*, elbűvölt *Tamási Aron*, és megszerettem *József Attilát*. Egyetemi tanulmányaimban *Bárczi Gézá*nak a magyar nyelvészethez, *Fest Sándornak* az angol irodalomhoz való mély vonzalmamat, *Karácsony Sándornak* meg a fejlődéslelektanra alapozott pedagógiai szemléletet és személyiségem néhány marandó vonását köszönhetem. Egyetemi éveim során váltam fogékonnyá a társadalmi problémák iránt, amelyekkel elsősorban a szegényparasztság szemszögéből ismerkedtem meg. A falukutató irodalom és művelői (*Erdei Ferenc*, *Féja Géza*, *Veres Péter*) hatására jártuk diáktársaim-

mal a hajdúsági és a nyírségi tanyavilágot, s közvetlen közelről ismerhettük meg az alföldi szegényparaszti nyomort, amelyet dunántúli származékként korábban elképzelni sem tudtam. Megsejtettem valamit az értelmiség társadalmi hivatásáról, felelőségéről. Utolsó debreceni évem alatt kezdtem ismerkedni a marxizmus—leninizmus-sal, amely új világot nyitott idealista filozófiákon nevelődött szemléletben: a klasszikusok olvasása révén fokozatosan átalakult társadalomszemléletem és világnézetem. 1947-ben szereztem meg magyar—angol szakos tanári diplomámat, de pedagógus terveimnek más irányt szabtak a körülmények. Nem kaptam tanári állást, nekem pedig sürgősen át kellett vennem a családfenntartás gondjait. Mint „szabadművelődési fogalmazó” Veszprémben helyezkedtem el, s az iskolán kívüli művelődés területén kezdtem dolgozni.

— *Mire emlékszel akkori veszprémi munkádból?*

— Mindjárt az elejéről, 1947 nyaráról a *Gulyás György* által akkor szervezett tarhosi zeneiskolában rendezett szabadművelődési tanfolyamra, ahol kitűnő előadásokon és élénk vitákban ismerkedtem meg a népművelés céljaival és módszereivel. Első feladatomban is érdekes volt: *Bakony—Balatoni Kalendárium* címmel *Nagy László* múzeumigazgatóval és veled megyei művelődési évkönyvet szerkesztettünk az 1948-as centenáriumi évre. Az volt a célunk a kiadvánnyal, hogy a nép gondolkodását szem előtt tartva a magasabb művelődési igényt és az izlést, valamint a társadalmi haladás eszméit szolgáljuk. A kiadvány nagy példányszámban jelent meg, és nagy sikere volt, gyorsan elkapkodták. Akadt olyan falu, ahol ezer példány is elkelt. Ma sem kell szégyenkeznünk miatta: a hónapokat egy-egy odaillő verssel jellemeztük (nekem ma is tetszik a válogatás). A szabadságharcra emlékezve közöltük *Franciscs Károly* veszprémi borbély 1848/49-es naplójának egyik érdekes részletét, megemlékeztünk a megyében született *Táncsics Mihály*ról, *Petőfi* és *Jókai* pápai tanulóveiről. *Illyés Gyula* tollával életképet nyújtottunk a földreform kárártai pillanatáról. *Mikszáth*, *Eötvös Károly*, *Tatay Sándor* műveiből közöltünk Veszprém megyei vonatkozású írásokat. Felidéztük tehát a megye múltját, és foglalkoztunk jelenével is. Kár, hogy a vállalkozásnak később nem lett folytatása. Emlékezetesek számomra az öt szomszédos dunántúli megye községi népművelési vezetői részére Pápán és a gici népfőiskolán 1948 nyarán rendezett tanfolyamok, amelyek az első szocialista igényű összejövetelek voltak a szélesebb pedagógusrétegek számára. Ezeken én szépirodalmi tárgykörű előadásokat tartottam.

Voltaképpen ebben az időben jutottam el a kommunista világnézetig, és lettem tagja 1948 tavaszán — a szabadművelődés megyei vezetőivel, a népi kollégium igazgatójával és a pedagógus-szakszervezet megyei titkárával egy időben — a kommunista pártnak.

— *Hogyan kerültél ezután könyvtárosi munkakörbe?*

— A veszprémi múzeumnak a 30-as évek közepétől igen jó közművelődési jellegű könyvtára volt, s ez a felszabadulás után már 1946-ban megnyitotta kapuit a közönség számára. Ebben az időben, 1946—47-ben készült a minisztériumban az új közművelődési könyvtári rendszer terve, *Sebestyén Géza* több ízben járt ebben az ügyben Veszprémben, mert úgy látta, hogy ez a könyvtár alkalmas arra, hogy egy általa tervezett körzeti könyvtár bázisa legyen. A szabadművelődési felügyelőség munkatársai közül én kaptam megbízást a könyvtárüggyel való foglalkozásra. Rendeztem a múzeumi könyvtárat, majd a körzeti könyvtár előkészítése, szervezése lett a feladatomban. Vezetőjévé 1949 tavaszán nevezték ki. Ez lett az ország első körzeti könyvtára, amelynek keretében az első új falusi könyvtárat 1949. április 24-én nyitottuk meg *Mezőszentgyörgyön*, *Eötvös Károly* hajdani kúriájában.

— *Ahol a reformkorban éppen egyik ősőd alapított olvasóegyletet.*

— Igen, ez különös kegye a sorsnak.

— *Te viszont hamar elhagytad Veszprémet. Miért?*

— A körzeti könyvtár alig néhány hónapos működése után ellenőrző látogatást tett a könyvtárban *Dr. Telegdi Zsigmond*, az Országos Könyvtári Központ akkori vezetője. A szemle eredménye az lett, hogy rövidesen Pestre, az Országos Könyvtári Központba helyeztek, ahol a népkönyvtári osztály helyettes vezetője lettem. Ezt a munkakört azonban nem sokáig töltöttem be, mivel időközben megalakult a Népművelési Minisztérium, az OKK népkönyvtári osztályából Népkönyvtári Központ lett, a minisztérium pedig előre kijelölte ennek személyi állományát. Közölték velem, hogy szolgálataimra nem tartanak igényt. Ez volt az első alkalom, amikor kicsúszott a talaj a lábam alól. A pedagógus-szakszervezet központjába menekültem, ahol politikai munkatársként alkalmaztak.

Ekkorra azonban már megkedveltem a könyvtári munkát, s amikor lehetőség adódott, újra könyvtáros lettem. 1951 decemberében kerültem az Országos Széchényi Könyvtárhoz, ahol pár hónap múlva — közművelődési könyvtári gyakorla-

tomra hivatkozva — az igazgatóság az 1952 augusztusában megalakult módszertani osztályra helyezett.

— *Milyen könyvtári kérdésekkel foglalkoztál kezdetben?*

— Meg kellett ismernem a könyvtárügy rendszerét. Ehhez rengeteget használtam a könyvtár-tudományi szakkönyvtárat. Próbáltam megtudni, hogy a nálunk felmerült problémákat hogyan oldják meg másutt, külföldön. Ebben német, de főként angol nyelvtudásom volt segítségemre. Az osztályon — *Kőhalmi Béla* vezetésével — egyik fő feladatomban a szakirodalom, a szakfolyóiratok figyelése és a dokumentációs munka szervezése volt.

— *Hogy milyen könyvtári kérdésekkel foglalkoztál elmélyültebben, azt jól mutatja publikációid jegyzéke. Az első három évben a közművelődési könyvtárak ajánló bibliográfiáinak kérdéseit, ezek feladatait és felhasználásukat vizsgáltad. Úgy vélem, még korai volt a foglalkozás e kérdéskörrel, mert az úgynevezett tömegkönyvtárak nem voltak felkészülve a bibliográfiák használatára!*

— Valóban nem, félre is tettem ezt a témát, és alapvetőbb kérdéscsoport kimunkálásához fogtunk. Ez pedig a közművelődési könyvtárak katalógusrendszerének megteremtése volt. *Varjas Béla*, az Országos Széchényi Könyvtár akkori igazgatója a Miskolci Megyei Könyvtár viszonyai alapján felvázolta a nagyobb közművelődési könyvtárak katalógus-szükségeit. Ennek alapján állítottam össze azt az útmutatót, amely a szükséges katalógusokat előírta a könyvtáraknak. A megvalósítás azonban nem volt könnyű, első sorban a képzett könyvtárosok hiánya miatt. Ezért központi segítséget nyújtottunk a megyei könyvtáraknak: a módszertani osztály brigádot szervezett, amelyben volt cimleíró, szakozó, revizor, és az együttes saját segédkönyvtárral is rendelkezett. Tagjai a helyszínen tanították a könyvtárosokat cimleírásra, szakozásra, katalógusszerkesztésre stb. Általában néhány hétig tartózkodtak egy-egy könyvtárban, ez idő alatt igyekeztek megvetni a feldolgozó munka alapjait, elindítani a rendszeres katalogizálást. Az volt a terv, hogy a könyvtárakba később újra visszatérnek. Sajnos, erre csak ritkán került sor, 1956 után pedig a csoport tevékenysége fokozatosan megszűnt.

— *Én 1955-ben vettem át a Veszprémi Megyei Könyvtár vezetését. Abban az évben jelent meg módszertani útmutató a tájismereti anyag gyűjtéséről és felhasználásáról, valamint egy tanulmányod ugyanerről a témáról a Magyar Könyvszemlében. Ez a két írás indított arra engem, hogy megszervezzük a tájismereti művek gyűjtését és megalkossuk a*

megye sajtóbibliográfiáját. Segítséggeddel dr. Nagy László vállalta a bibliográfia elkészítését, aki — Dezsényi Bélával sűrűn konzultálva — kialakította a helyismereti sajtóbibliográfiák címleírásának rendszerét, részletes lelőhelyfeltárást végzett, és 1957-ben meg is jelent az a megyei sajtóbibliográfia, amely iskolát teremtett ebben a műfajban. Mi következett ezután?

— Szakmai szemléletemet nagymértékben formálta első külföldi kiküldetése 1956 szeptemberében a berlini *Zentralinstitut für Bibliothekswesen*hez, amely tudvalevőleg az NDK könyvtártudományi intézete, és központi tudományos könyvtárhoz, a *Deutsche Staatsbibliothek*hoz. E kettős tanulmányút mind a közművelődési, mind a tudományos könyvtárak vonatkozásában nemcsak ismereteimet gazdagította, hanem szakmai szemléletemet is átformálta. A *Deutsche Staatsbibliothek*ban töltött kéthónapos munka, az NDK nemzeti könyvtára, a *Deutsche Bücherei*, a regionális szerepet betöltő drezdai és a hallei *Landesbibliothek* tanulmányozása során alkalmam volt megismerni a német tudományos könyvtárügy hagyományait, munkaszervezetét, a könyvtári nagyüzem működését. Megismertem néhány kiváló könyvtárost is. Közülük elsősorban *Horst Kunze* professzort említem, a *Deutsche Staatsbibliothek* akkori főigazgatóját, akinek könyvtárosi és bibliofil tevékenysége maradandó nyomot hagyott az NDK könyvtárügyén, és aki megtisztelt azzal, hogy tanulmányutamat messzemenően segítette és figyelemmel kísérte. Kapcsolatunk később sem szakadt meg teljesen. E tanulmányút egyik eredménye a *Deutsche Staatsbibliothek* és az Országos Széchényi Könyvtár funkciórendszerét összehasonlító tanulmány, amelyet a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* közölt 1957-ben.

Ebben az időben a katalógusok kérdései foglalkoztattak leginkább. A gyakorlatban is részt vettem a *Deutsche Staatsbibliothek* tárgyszókatalógusának szerkesztésében, tanultam a tárgyszóalkotást. Szerettem volna itthon is ezzel foglalkozni, de erre nem került sor. A Porosz Instrukciók néven ismert címleírási szabályzat gyakorlati alkalmazásának megismerése felkeltette érdeklődésemet a katalógizálás szabályai iránt. Ennek következtében született meg 1959-ben a katalógizálási szabályok kialakulását összefoglaló tanulmányom.

Berlinben nyílt alkalmam először arra, hogy működés közben ismerjem meg a szabadpolcos könyvtárat, és mint a szabadpolc elveinek ismerője és híve jöttem haza. Itthon az újrinduló *A könyvtáros* 1957. évi első, júniusi számában je-

lent meg *A szabadpolc az NDK könyvtáraiban és lehetőségei nálunk* című írásom, amelyet igen élénk vita követett. A lap 1958. évi 1. számába én írtam a vita zárszavát, s amikor ez január 12-e körül megjelent, már működött is Békéscsabán az első hazai szabadpolcos könyvtár. *Lipták Pál* ugyanis nem sokat vitázott, hanem megcsinálta a szabadpolcos könyvtárat, amely a megújulás lehetőségét hozta közművelődési könyvtárügyünkbe.

— *Több külföldi tanulmányúton is voltál. Melyeket tartod a legfontosabbnak?*

— Az 1966. évi hollandiai, az 1968-as NSZK-, illetve az 1970-es szovjetunióbeli és az 1973. évi dániai utazásomat. Ezen a közművelődési, a gyermek- és az iskolai könyvtárakkal foglalkoztam. Mindezekről beszámoltam a hazai és a külföldi sajtóban.

— *Szerintem könyvtárosi munkálkodásod legfontosabb területe a gyermek- és az ifjúsági könyvtárügy volt. 1955-ben jelent meg Kepes Ágnessel és Tóth Bélával közösen írt gyermekkönyvtári kézikönyvetek. A következő években is rendszeresen foglalkoztál a sajtóban a gyermekkönyvtárak kérdéseivel. Mi vonzott a gyermekkönyvtárak problémáihoz?*

— Talán az, hogy ez a téma Magyarországon akkor még teljesen feltáratlan volt. Vonzott az új! Emellett bizonyára az is szerepet játszott benne, hogy eredetileg pedagógusnak készültem. Tudtam, hogy a feladathoz kétarcú felkészültség kell: pedagógusi és könyvtárosi is. Ezenfelül úgy éreztem, hogy a jövődől olvasók érdekében épp ezen a területen kell nagyon sokat tenni. Voltaképpen már 1953 óta foglalkoztatott a kérdés. Olvasmányok alapján megismertem a szovjet és az angol-szász gyermekkönyvtárak működési elveit, a németet pedig Berlinben a gyakorlatban is. Aztán nagy bátran nekifogtam. Munkámhoz megkaptam a szükséges felsőbb támogatást. Úgy gondoltam, hogy mindenekelett a szakmai és a tágabb közvéleményt kell megnyerni az ügynek. Első cikkeim ezt a célt szolgálták. Nagyon lendített a dologon, hogy az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1959-ben napirendre tűzte a gyermekkönyvtárak ügyét, amit ezáltal országos könyvtárpolitikai feladattá tett. A gyorsabb előrehaladás érdekében — szovjet mintára — szerettem volna egy gyermekkönyvtárügyi utasítás kiadását is elérni, ez azonban nem sikerült.

Hiányoztak a tájékozott gyermekkönyvtárosok is. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral együtt, *Bikácsi Lászlóné* segítségével az 1958/59-es tanévben megindítottuk az első gyermekkönyvtárosi tanfolyamot a budapesti, a következő évben pedig

a vidéki gyermekkönyvtárosok számára. E tanfolyamok csupán érzékelítették a gyermekkönyvtárosi munka problémáit és módszereit, emellett némi gyermekirodalmi és gyermeklélektani ismeretet is nyújtottak.

1960-ban már az Országos Pedagógiai Könyvtár munkatársaként vettem részt az első magyar gyermekkönyvtörténeti kiállítás megrendezésében. Ebben az évben ugyanis az Országos Pedagógiai Könyvtár felkérésére elvállaltam az iskolai könyvtárak módszertani osztályának vezetését. Alaposan beleástam magam az iskolai könyvtárak nemzetközi szakirodalmába, megismertem a nem túlságosan derűs hazai valóságot, és megdöbbenve tapasztaltam, hogy mennyire elmaradtunk a korábban is demokratikusabb és modernebb iskolarendszerű országoktól az iskolai könyvtárügyben. Megkíséreltem felvázolni a legfontosabb tennivalókat, és az akkori módszertani osztály ennek alapján dolgozott.

Munkámat elméletileg is segítette megalapozni az a körülmény, hogy 1958-tól 1972-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékének meghívására előadásokat tarthattam az egyetemen a gyermekek és az ifjúság könyvtári szolgálatáról, valamint a gyermekirodalomról.

1964-ben a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztályára kerültem. Itt kettős feladatot kaptam: egyrészt az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkára voltam, másrészt a gyermekek és az ifjúság könyvtári ellátásának elvi irányítása hárult rám. Minisztériumi tevékenységem betetőzése gyermek- és iskolai könyvtári vonatkozásban az 1972. évi *Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására* (Könyvtáros 1972/2. sz.) megjelenése. Ezek az irányelvek — szerintem — az akkori helyzetnek megfelelően fogalmazták meg az iskolai és a gyermekkönyvtárak működési feltételeit és feladatait. Az irányelveket hosszú évek vitái érelték. Ez időszak alatti, illetve az irányelvek megjelenése utáni cikkeim egy része ennek magyarázatát és indoklását tartalmazza.

Közben kapcsolatba kerültem a Könyvtáros-egyesületek és -intézmények Nemzetközi Szövetségével, az IFLÁ-val is, amelynek több éven át aktív munkatársa voltam, mint a gyermekkönyvtári szekció magyar összekötője. E „csatorna” révén tájékoztatni tudtam a nemzetközi szakmai közvéleményt a magyar gyermek- és iskolai könyvtárak fejlődéséről, az ifjúsággal való foglalkozásról, és talán sikerült valamivel hozzájárulnom könyvtárügyünk jóhírének növeléséhez. Több nemzetközi bibliográfiának adtam válogatást a magyar gyermekirodalomról is.

— *1964-től az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkári feladatait láttad el, együttműködve Kovács Máté elnökkel. Szeretted ezt a munkát?*

— Igen. Elsősorban azért, mert betekintést engedett a könyvtárügy egész területére. Nekem mindig igényem volt arra, hogy az egészet lássam, ne csak a részleteket. A Kovács Mátéval való nyolcévi harmonikus együttműködés értékes, szép emlékem maradt. Ő kiváló vezető volt, tudott kormányzati módon gondolkodni, ilyen szinten irányítani, érdekeket összehangolni anélkül, hogy a célt szem elől tévesztette volna. Nagyon sokat tanultam tőle.

1974-ben teljesült a vágyam, hogy újra könyvtárban dolgozzam. Ekkor az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetőjeként a tárolókönyvtár, a könyvtárközi kölcsönzés kérdéseivel, majd a Kiadványok Egyetemes Hozzáférhetőségének nemzetközi programjával (Universal Availability of Publications = UAP) foglalkoztam.

— *Hogyan tekintesz vissza pályádra?*

— Sokfélével foglalkoztam. Ez talán nem volt jó. Okolhatnám a körülményeket, mert nem mindig jószántamból változtattam munkaterületet és tanulmányozandó témát, de az ok talán bennem is rejlik: mindig vonzott az új, egy-egy nehéz kérdés megoldása. A körülmények azután sok esetben nem tették lehetővé, hogy a gyakorlati megoldást is végigvigyem. Ezért érzem pályámat bizonyos mértékig torzónak.

— *Jó érzékre vall, hogy bizonyos problémákat, tennivalókat a legjobb időpontban vetted fel, mint például 1957-ben a szabadpolc, 1958–59-ben a gyermekkönyvtárak ügyét. De ilyen a Kiadványok Egyetemes Hozzáférhetőségének kérdésköre is. Nyugdíjasan is részt veszel a könyvtári munkában?*

— Az Országos Széchényi Könyvtár hungarológiai információs munkája keretében segíték a külföldi hungarikumok felkutatásában. Ez megint kedvemre való feladat, nemcsak „búfelejtő”. Férjem 1978-ban meghalt, azóta ketten élünk Gábor fiammal. Ő katonaevének letöltése után ebben az évben kezdi meg műegyetemi tanulmányait. A hétvégeken pedig pilisi kertemben foglalatoskodom.

— *Jó egészséget kívánunk további munkádhoz a Könyvtáros nevében, és azt kérjük, hogy írj a lapnak továbbra is, mint ezt három évtizeden át tetted.*

— Köszönöm, talán erre is lesz még alkalom.

Páldy Róbert

A megyei könyvtárak közgazdasági szakkönyvtári feladatai

A közgazdaságtudományi szakirodalmi ellátás és tájékoztatás fejlesztésének kérdéskörével már évek, sőt évtizedek óta foglalkoznak hazánkban, de még mindig nem rendelkezünk olyan szervezett, több évtizede működő rendszerrel, mint a műszaki tájékoztatás. A szocialista és a tőkés országokban a társadalomtudományok — s ezen belül a közgazdaságtudomány — területén kialakult tájékoztatási szolgáltatások átvétele nem oldja meg a hazai gazdasági tájékoztatás gondjait, és nem pótolhatja, nem helyettesítheti a hazai tájékoztatási rendszer kiépítését.

A közgazdasági szakirodalmi információs rendszer a termelés infrastruktúrájának szerves része, de fejlesztése az elmúlt időszakban korántsem kapott olyan hangsúlyt és támogatást, mint más — a termelést nyilvánvalóan közvetlenebbül elősegítő — infrastrukturális ágazatok.

Az MSZMP tudománypolitikai irányelveinek megfelelően a Tudománypolitikai Bizottság 1974-ben, illetve 1976-ban határozatot hozott a hazai társadalomtudományi információs rendszer kialakításáról, s bázisul az ország könyvtári rendszerét jelölte meg. A tudományági szakközpontok megszervezésére a legnagyobb szakirodalmi bázissal rendelkező szakkönyvtárak kaptak megbízást, például a közgazdasági információs szakközponti feladatok ellátására a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára.

A közgazdasági kutatás és oktatás — a pécsi egyetem néhány éve működő közgazdaságtudományi karától, valamint a Pénzügyi és Számviteli Főiskola zalegerszegi és salgótarjáni kihelyezett tagozatától eltekintve — a fővárosra koncentrálódik, ezért a szakirodalmi dokumentumellátásban és a tájékoztatás közvetítésében a megyei könyvtáraknak hangsúlyozottan központi tevékenységet kell végezniük vonzáskörzetükben. Napjainkban a megyei könyvtáraknak fontos és egyre növekvő közvetítő szerepük van a közgazdaságtudomány és a gazdasági gyakorlat eredményeinek megismertetésében, elterjesztésében, a megyei és a

helyi, vállalati döntések előkészítésében, sikeres megvalósításában. A szakkönyvtári és a tőle elválaszthatatlan szaktájékoztatási tevékenység minősége az olvasói igények ismeretétől, a jelenlegi és a várható igények kielégítésének színvonalától, az állomány minőségétől függ. Az „A”-típusú közmuvelődési könyvtáraknak — mint *közvetítőknél* — elsődleges szerepet kell betölteniük az országos közgazdaságtudományi információs rendszerben, amellett, hogy megfelelően kialakítják saját közgazdasági dokumentumbázisukat, és megszervezik az erről való tájékoztatást. Éppen ezért a megyei könyvtárak társadalomtudományi, illetve közgazdasági szakreferenseinek ismerniük kell a szakirodalmi dokumentumok témakörök szerinti főbb hazai gyűjteményeit, a hazai tájékoztatás legfontosabb segédeszközeit. (A dokumentumbázisról és a külföldi irodalom feltártságáról a Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára 1977-ben végzett felmérést és elemzést.)

Felhasználói igények és a gyűjtemény alakítása

A gyűjtőkör meghatározásakor és az állomány kialakításakor a tényleges és a várható felhasználói igényekből kell kiindulni. A közgazdasági szakirodalmat igénylőket, felhasználókat a következőképpen lehet csoportosítani: a megyei állami és a pártvezetés, a megyei gazdasági és irányítási döntéseket előkészítők; a vállalatok, szövetkezetek, intézmények vezetői, vezető munkatársai; az oktatásban (egyetemi és főiskolai esti, illetve levelező hallgatók, a posztgraduális képzésben részt vevők, szaktanfolyami hallgatók); a kutatásban (a megyékben működő marxista tanszékek oktatói, disszertációt készítőik stb.) és az ismeretterjesztésben érdekeltek.

Az „A”-típusú könyvtárak állományának kialakításában főként az első két felhasználói csoportra kell tekintettel lenni, mivel a gazdasági döntések

messzemenően befolyásolhatják egy-egy szűkebb csoport (vállalat), de az egész társadalom érdekeinek érvényesülését is.

Az információk — közismerten — beszerezhetőek a szervezet formális (hivatalos, intézményesített) és informális (nem hivatalos, a személyes kapcsolatokra épülő) információs rendszeréből, a szervezet gazdasági környezetéből, továbbá a *szakirodalomból*, mely múltbeli, a jelent közvetítő és a jövőbe vetített információkat egyaránt tartalmaz. A vállalatok, intézmények önállóságának fokozásával, a döntések decentralizálásával együtt kell járnia a hazai dokumentumbázis nagyobb mérvű területi tagolásának.

Az állománygyarapítással foglalkozó szakreferensnek ismernie kell a megye gazdaságát: milyen profilú vállalatok, szövetkezetek, ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi, közlekedési és hírközlési, nem-termelő vállalatok működnek a régióban. E vállalatok vezetőinek, vezetők munkatársainak (agronómus, jogász, közgazdász, mérnök) szakirodalmi igényei annyiban azonosak, hogy nagyobb részük a vállalati gazdálkodás hatékonyabbá tételének belső és külső, hazai és külföldi feltételeivel kapcsolatos irodalomra irányul. Gyakran csak a szövegben elrejtett tényekre, adatokra van szükség az egész mű elolvasása helyett (például költség, ár, termelés, fogyasztás stb.). Ezért kell kiemelten kezelni az olyan jellegű szakirodalom beszerzését, mely a megyében található vállalatok, intézmények vezetői számára releváns információkat szolgáltat. A vezetők, döntéselőkészítők számára a primer irodalom mellett a kurrens és a retrospektív tájékoztató kiadványok megléte is fontos.

Az oktatásban és a kutatásban érdekeltek — oktatók, kutatók, tanulók és mások — igényei a legszélesebbek, a legátfogóbbak: monografikus művekre, időszaki kiadványokra, hírlapokra, kongresszusi kiadványokra, felmérési adatokra, vállalati belső dokumentumokra — tervek, kollektív szerződések, bérpolitikai, szociálpolitikai dokumentumok stb. —, általános és szakszótárakra, lexikonokra és címtárakra egyaránt kiterjednek. Ennek az állományrésznek a gyarapításakor különös figyelmet kell szentelni a Közgazdaságtudományi Egyetem és a Marxizmus—Leninizmus Esti Egyeteme tankönyveinek, jegyzeteinek teljeskörű beszerzésére.

A közigazdasági ismeretterjesztő szintű igények kielégítése semmivel sem kevésbé fontos feladat a többinél, a különbség csupán annyi, hogy e szolgáltatásával a könyvtár nem a szakemberek igényeit elégíti ki, éppen ezért ez a tevékenység nagyon is felelősségteljes. Ilyen igényekkel az alap-

a közép-, sőt a felsőfokon érdeklődők körében egyaránt találkozunk. Az ismeretterjesztés főbb forrásai a megyei és az országos napilapok, hetilapok (*Figyelő, Heti Világgazdaság*), a Kossuth Kiadó *Mit kell tudni... , Közgazdasági ismeretek, A marxizmus—leninizmus klasszikusainak könyvtára, Napjaink kérdései* című sorozatai vagy a Közgazdasági Kiadó *Időszzerű közigazdasági kérdések, Iparosodó mezőgazdaság*, illetve az Akadémiai Kiadó *Korunk tudománya* című sorozatának kötetei. E sorozatok részben a kutatás vagy az oktatás munkájához nyújtanak segítséget, de kiadói profilja és a témakörök átfogó tartalmi kidolgozása következtében az igényesebb ismeretterjesztést is szolgálhatják.

A szakirodalmi dokumentumok beszerzése

A hazai közigazdasági szakirodalmi dokumentumok közrebocsátói hivatásos kiadók, továbbá oktatási és kutatóintézetek. A könyvesbolti forgalomba kerülő művek beszerzésének hagyományos, bevált módszerei megfelelnek a célnak, annál több gondot okozhat viszont a könyvtáraknak a kereskedelmi forgalomba nem kerülő művek beszerzése. Ezek egyetlen biztos forrásának a kötelempéldány-szolgáltatás tűnik, bár ez sem problémamentes. A jegyzetek, tansegédletek, tankönyvek beszerzési nehézségei miatt szükséges a személyes kapcsolatok kiépítése, sőt esetleg szerződések kötése is azokkal a felsőoktatási intézetekkel, melyeknek kihelyezett tagozata működik a megyében, vagy amelyeket a megyéből levelező hallgatók látogatnak. Ez az együttműködés a kötelező irodalmi jegyzékek megküldésétől a könyvesboltokban nem árusított oktatási anyagok rendelkezésre bocsátásáig terjedhet.

A közigazdasági szakrészleg állományának kialakításakor külön figyelmet kell szentelni a megye határain túli felhasználói igények kielégítésére. A regionális feladatokat ellátó „A”-típusú közművelődési könyvtárak gyűjteményeiben fontos szerepet kell kapniuk a régióban működő vállalatok, intézmények tevékenységét bemutató belső, vállalati dokumentumoknak. Ezek beszerzése csak az érintett vállalatokkal, illetve nyomdakkal kialakított együttműködés révén lehetséges.

A közigazdaságtudományra is érvényes az az általános megállapítás, hogy a kutatás legfrissebb eredményei a folyóiratokban olvashatók. A *Magyar Közigazdasági Irodalom* című évenként megjelenő szakbibliográfiában közölt tételeknek keve-

sebb mint 10 százalékát teszik ki a könyvek, ez az arány jól mutatja, milyen fontos a folyóiratok beszerzése. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a szakemberek nagy többsége csak cikkeket publikál. Így minden megyei könyvtár állományának tartalmaznia kell az alapvető hazai, valamint a megye gazdasági profiljának megfelelő ágazati szakfolyóiratokat. A világ szakirodalmi termésének még a tudományos szakkönyvtárak is csak töredékét tudják beszerezni, a megyei könyvtárak tehát nem vállalkozhatnak a külföldi irodalom nagyobb arányú gyűjtésére. A jelen körülmények között be kell érniük a külföldi szerzők hazai kiadásainak maradéktalan gyűjtésével (a klasszikusok esetében az antikvár kereskedelmet is igénybe véve), a kurrens külföldi irodalomból a szomszédos országok alapvető közgazdasági folyóirataival, kurrens referáló lapjaival, illetve bibliográfiáival, esetleg egy-két alpmunkának tekinthető szakszótárral, lexikonnal, enciklopédiával, különös tekintettel a megye földrajzi fekvésére, a jelenlegi és a várható felhasználói igényekre. A megyei könyvtárak elvi és gyakorlati állományépítő munkájukban az országos feladatkorú szakkönyvtáraktól, például a közgazdaságtudományi egyetem központi könyvtárától kaphatnak szakmai segítséget. A megyei könyvtárak elsődle-

ges feladata a hazai szakirodalom lehető legteljesebb beszerzése. Anyagi lehetőségeik, működési feltételeik ehhez nem elégségesek, ezért a vidéken dolgozó közgazdászok szakirodalmi ellátása érdekében meg kell kapniuk a megfelelő anyagi eszközöket!

Az állománygyarapítás emberi tényezője sem hanyagolható el, a közgazdasági szakrészleg működése megkívánja a közgazdász képzéssel rendelkező szakemberek foglalkoztatását. Az állományépítés hagyományos segédeszközein, módszerein (bibliográfiák, könyvkiadói jegyzékek, a kötelespéldány-elosztás igénybevétele, a könyvesbolti kapcsolatok gondozása stb.) kívül fontos, hogy olyan szakreferenseket alkalmazzanak, akik kapcsolatot tartanak fenn a szakmával, illetve benne élnek, részt vesznek a szakmai rendezvényeken, szervezik, gyűjtik az információkat és továbbítják a felhasználókhoz, akár az állománygyarapításon, akár a tudományos információgyűjtáson keresztül. A közgazdasági szakreferens csak a könyvtár vonzáskörzetébe tartozó terület szakember-ellátottságának és információigényeinek folyamatos vizsgálatával, az igények felkeltésével, illetve szakszerű, gyors kielégítésével végezheti jól munkáját.

Huszár Ernőné dr.

Levél a szerkesztőhöz

A külföldi ösztöndíjas tanulmányutakról

Nagy érdeklődéssel olvastam a *Könyvtáros* májusi számában *Sárdy Péter* írását a külföldi ösztöndíjas tanulmányutak odaitéléséről. (Emlékeztetül: a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának helyettes vezetője azt kifogásolja, hogy a pályázatok a könyvtárak túlságosan szűk köréből — főleg négy-öt fővárosi könyvtárból — futnak be, holott a könyvtáriügy érdekei azt kívánák, hogy minél többen ismerjék meg személyesen is a külföldi gyakorlatot.)

Egyike vagyok azoknak, akiknek „néha már igen jól ismert” neve évről évre felbukkan a pályázati adatlapokon. Körülbelül hat éve pályázom rendszeresen, de eddig még egyetlen ösztöndíjat sem sikerült elnyernem. Ennek ellenére — mun-

kahelyem vagy a magam költségén, néha meghívással — eljuthattam néhány országba, ahol az elérhető könyvtárakat is felkerestem, s hazatérve mindig jól tudtam hasznosítani a látottakat, hallottakat. Panaszra tehát voltaképpen nincs okom. Mégis bosszant, hogy annyi pályázati folyamodványt, szakmai életrajzot, munkatervet kellett megírnom hiába, s részletesen indokolnom, miért nélkülözhetetlenek az ösztöndíjas utak munkám ellátásához. S ha csak én jártam volna így...!

A pályázati rendszer meglehetősen sok felesleges munkát ró a pályázókra, s kissé megalázó is. A megkívánt részletes munkatervet nem légből kapottak, hanem tényleges feladatok vállalását tükrözik (ezt a tényt a felterjesztő szervek ajánlá-

sai is hitelesítik). Ha pedig egy tanulmányút valóban indokolt, akkor az a kár is valóságos, amit az út elmaradása okoz.

Sárdy Péter cikke bátorít rá, hogy nyilvánosan is megfogalmazzam javaslatomat, amelynek megvalósítása hitem szerint lényegesen javíthatná a pályázati jelentkezések hatékonyságát, értelmet adna a pályázatoknak, szélesítené a tanulmányutakon részt vevők körét, segítené az így szerethető tapasztalatok társadalmi-szakmai hasznosítását. Javaslatom lényege: jelölje ki egy felelős szerv (Művelődési Minisztérium, Országos Könyvtárügyi Tanács, Magyar Könyvtárosok Egyesülete) a magyar könyvtáros társadalom egészéből azokat, akiknek kiküldetése a könyvtárügy érdekében szükséges. Azokat a munkatársakat tehát, akiknek tevékenységébe szervesen beépíthetők a külföldön szerzett tapasztalatok. Ne azt keressék, hogy ki „érdemes” a kiküldésre (ahogy Sárdy Péter is megfogalmazza), hanem hogy ki a legalkalmasabb egy meghatározott munka elvégzésére. Ne *jutalom*, hanem valóban *küldetés* legyen a tanulmányúton való részvétel. A felelős szerv ne engedélyező legyen, hanem megbízó; az utakat ne odaitélje, hanem eleve *gazdálkodjon* a lehetőségekkel.

Mivel a megpályázható helyek száma valószínűleg a jövőben sem emelkedik, azt is érdemes volna megfontolni, hogy a kiküldött ne végezzen-e mások számára is bizonyos munkákat (üzenetek eljuttatása, adatok kiírása katalógusból vagy egyéb helyi nyilvántartásból, helyszíni fényképek készítése, prospektusok és könyvtárismertető készítése, a szakirodalomból nem egyértelműen megítélhető megoldások, módszerek helyszíni tisztázása stb.). Ezek az apróságok jelenleg szíveségnek számítanak: személyre szóló figyelmességnek a — mondjuk — kollektív ajándékként feltálatl italkülönlegesség mellé. Ilyen „megrendeléseket” különösen azoknak kellene kapniuk, akik

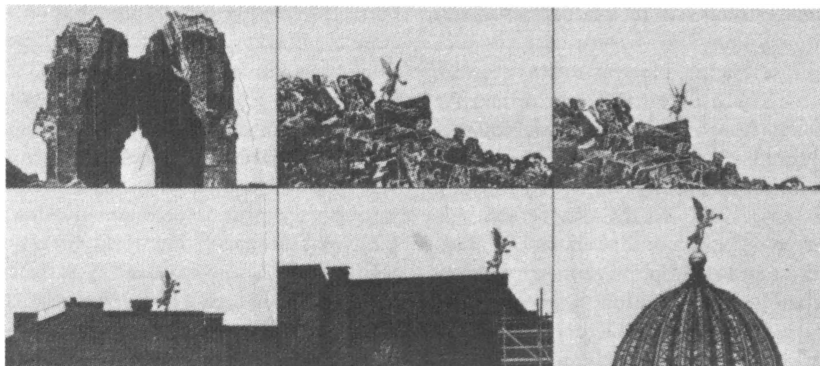
ösztöndíj vagy hivatalos tanulmányúti kiküldetés révén nehezen elérhető országokba (Anglia, Egyesült Államok, Japán stb.) utaznak.

Ha a demokratizmus érdekében, illetve a változtatás egysíkúságának elkerülése végett érdemes is megtartani a pályázati formát, legalább „finomítani” kellene. Elképzelhető például az olyan kompromisszum is, hogy az első lépcsőben bárki jelentkezhetne (a név, a témakör, az ország, illetve a pályázati pont megjelölésével), s a felelős szerv a jelentkezéseket is figyelembe véve, de azok által nem korlátozva jelölné ki a kiküldetésre legalkalmasabb személyeket. Az adatlapok kitöltése, a részletes munkaterv, önéletrajzok stb. megfogalmazása már csak azok dolga lenne, akik biztosan mennek. Ettől kezdve ők és intézményeik számolhatnának a tanulmányúttal, alaposan meg lehetne szervezni az utat, össze lehetne állítani a kiküldött kollégáinak speciális igényeit is tartalmazó „útispoggyászt”. (A pályázati út lebonyolításának bürokratikus körülményessége, hosszadalmassága, bizonytalansága — sokszor csak egy-két nappal az indulás előtt érkeznek meg az utaztatási bizottság határozata az út engedélyezéséről — további nehézségek és bosszúságok forrása. Pedig milyen jó lenne, ha az utazó már előbb is személyes kapcsolatot teremthetne a meglátogató intézményekkel, szakemberekkel...!)

Bár a pályázati rendszer nehézkessége, idő- és energiapocsékoló természete korántsem csak a könyvtárosokat sújtja, a változtatást akár mi is kezdeményezhetnénk. Sárdy Péter valóságos problémákat, gondokat vetett fel. A helyzet azonban aligha változik meg magától.

Mándy Gábor

Az Országos Széchényi Könyvtár,
Könyvtártudományi és Módszertani Központ
munkatársa

Komplex államvizsgák 1977–1981

Az utóbbi évtizedben kevés rendelkezés gyakorolt olyan nagy hatást a könyvtárosok széles rétegeire, mint a 2/1976. (IX. 14.) OM. számú rendelet. Ez érthető is, hiszen könyvtárügyünk egyik legtöbb problémát okozó kérdését, nevezetesen a könyvtárosképzést érintette. A rendelet lehetőséget adott a középfokú oklevéllel rendelkező könyvtárosoknak, hogy — főiskolai tanulmányok nélkül, az úgynevezett komplex államvizsga letételével — főiskolai oklevelet szerezzenek. (Ezzel a témával *A kiegészítő főiskolai államvizsgák gyorsmérlege* címmel röviden már foglalkozott a *Könyvtáros* májusi száma is.) Az intézkedés nagy jelentőségét bizonyítja az a körülmény is, hogy az érintett több mint három és fél ezer könyvtáros közül sokan a rendelkezés megjelenésének idején már felsőfokú szakképzettséget igénylő munkakörököt töltötték be — és nem is rosszul.

A rendelet megjelenése előtt és után számos jogi és szakmai természetű vita zajlott arról, hogy feltétlenül szükséges volt-e az átminősítésnek ez a módja. Jogosan vetődött fel a kérdés: Ha tíz vagy húsz éven át a legtöbb érintett könyvtáros munkájával már bizonyította, hogy megállja helyét, miért kellett ezt most „papírral” is hitelesítenie. Köztudomású, hogy a középfokú tanfolyam, valamint a tanítóképző intézetek könyvtár—népművelés szakja igyekezett a szükséges ismeretekkel felruházni a hallgatókat. Az itt kiképzettek közül került ki azután a könyvtári szakmunkaerők derékhada. Utánpótlásának hiányát azóta érezzük igazán, amióta e képzési formák megszűntek. Az is igaz azonban, hogy a szervezési és szakmai igyekezet ellenére ezek a tanfolyamok nem illeszkedtek be az akkori iskolarendszerbe. Ráadásul a 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM. sz. rendelet is alaposan összezavarta a korábbi besorolásokat: jobban mondva a tanfolyamon végzett könyvtárosokat egyszerűen lefokozta azáltal, hogy diplomájukat a besorolás szempontjából egyenlővé tette a gimnáziumokban folyó közgyűjteménykezelői

képzés keretében oktatott fakultatív tantárgy anyagának eredményes elsajátítását igazoló bizonyítvánnyal.

Előkészületek

A 2/1976. (IX. 14.) OM. sz. rendelet kiadásával egyidőben az akkori Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztálya a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a hálózati központok, illetve a könyvtárak közreműködésével felszólította az államvizsga letételére jogosult főfoglalkozású könyvtárosokat, nyilatkozzanak arról, hogy kívánnak-e élni — és milyen időpontban — a rendelet nyújtotta lehetőséggel. Az összegyűjtött adatokat a minisztérium megbízásából a Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztálya dolgozta fel.

Az érintettek nagy száma miatt nyilvánvaló volt, hogy a három érdekelt főiskola, a könyvtárügyi szervek, a könyvtári hálózatok, intézmények és maguk a könyvtárak hathatós segítség nélkül nehezen fognak megbirkózni ezzel a négy és fél évig munkát adó feladattal.

A jelentkezésekből világossá vált, hogy az érintettek legnagyobb része minél előbb túl akar lenni a vizsgán. Ez pedig nemcsak a három főiskolának okozott volna gondot, hanem maguk a könyvtárak is nehéz helyzetbe kerültek volna. Ezért ki kellett dolgozni a vizsgák ütemtervét. Az a vélemény alakult ki, hogy a sorrend megállapításakor a felsőfokú munkakör vagy munkafeladat ellátása legyen a döntő, ezt kövesse a szolgálati idő, a szakképzettség megszerzésének időpontja, illetve az oklevél minősítése, mint a sorrendet meghatározó szempont. A kidolgozott ütemterv egyrészt tehermentesítette a három főiskolát egy sereg adminisztratív teendő elvégzése alól, másrészt az érintettek számára is előnyös volt, mert pontosan beoszthaták a rendelkezésükre álló felkészülési időt. A

munkáltatók pedig vállalták, hogy betartják a kidolgozott ütemtervet, és a sorra kerülő munkatársak jelentkezési űrlapját aláírják.

Az államvizgák megfelelő színvonala érdekében az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakemberek bevonásával kidolgozta a felkészüléshez szükséges irodalomjegyzéket, tömör összefoglalókat készített a vizsgatételek témaköreiről, s mivel az érintettek többségét a rendelet szakdolgozat írására is kötelezte, összeállította a dolgozatok témaköreinek jegyzékét, valamint útmutatást elkészítésükhöz.

A három főiskola könyvtári tanszékén oktatóknak a szakdolgozatok elbírálásában szakemberekből álló konzulensi gárda segített: Tagjai hagyták jóvá a témákat, illetve adtak tanácsot a téma kiválasztásához, figyelemmel kísérték a dolgozat készítését, és végül ők bírálták el a kész munkát, és tettek javaslatot az érdemjegyre.

Annak érdekében, hogy az államvizsga követelményei és a felkészüléshez szükséges dokumentumok jegyzéke mielőbb eljusson a jelentkezőkhöz, az OSZK KMK már 1977 első felében kiadványt készített, amely tartalmazta az Oktatási Minisztérium pedagógusképző osztályának tájékoztatóját a 2/1976. (IX. 14.) OM. sz. rendelethez, a vizsgákra való jelentkezés ütemtervét, a könyvtári államvizsga tételeit és a kötelező irodalmat, a könyvtárosok államvizsgatételeit marxizmus—leninizusból, a szakdolgozatok témaköreit és a konzulensek névsorát, címükkel, munkahelyük megnevezésével, valamint a hozzájuk tartozó témák felsorolásával együtt.

Az első államvizgák tapasztalatai arra figyelmeztettek, hogy a felkészüléshez szükséges irodalom egy részéhez a könyvtárakban nem könnyű hozzájutni, ezért az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm-osztálya és a KMK szakkönyvtára a teljes kötelező irodalmat mikrokártyán megküldte a nagyobb könyvtáraknak. Az első tájékoztató elkészülte után három évvel az Oktatási Minisztérium könyvtárosképzési szakközpontjával egyetértésben szakértő bizottság vizsgálta felül a vizsgához kijelölt irodalmat, és tartalmilag részben módosította, frissebb, illetve a tanulmányi célnak jobban megfelelő írásokat vett fel a jegyzékbe, a vizsgázók segítésére pedig ismertetést adott a tételekhez tartozó témakörökről.

Az OSZK KMK, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a különféle könyvtári hálózatok az ország legjobb szakembereinek bevonásával előkészítő tanfolyamokat, illetve konzultációkat szerveztek. A konzultációkon sorra

vették a 19 szakmai tételt, sőt több helyen feldolgozták a filozófiai tételeket is. A három főiskola, de különösen a SZOT Központi Iskola tanári kara valamennyi vizsga előtt 3—4 napos konzultációt tartott. A sorozatos konzultációk nem maradtak eredmény nélkül: a későbbi vizsgák jobban sikerültek, viszont hátrányos helyzetbe kerültek azok, akik a konzultációkon nem vehettek részt.

A vizsgák lebonyolítása

Kifogástalan környezet és szervezés, körültekintő előkészítés és zavartalan lebonyolítás jellemezte az államvizgákat. Ezért mindhárom főiskola vezetését és az érintett munkatársakat, oktatókat elismerés illeti. Külön dicséretet érdemel a SZOT Központi Iskola, amiért vállalkozott az államvizgák megszervezésére, lebonyolítására, s befogadta azokat a jelentkezőket is, akik más intézetben szereztek oklevelet. A vizsgázók nagy száma miatt a SZOT Központi Iskola a későbbi vizsgák alkalmával kénytelen volt két vizsgabizottságot felállítani, valamint saját költségén külön adminisztrátort is alkalmazni.

A vizsgabizottságok figyelembe vették a rendelet alap gondolatát, nevezetesen azt, hogy a hosszabb tanulmányi időt pótolhatják a gyakorlati munkában szerzett tapasztalatok, s mert tagjaik a könyvtári munkafolyamatok jó ismerői voltak, az első vizsgáktól eltekintve általában azonos követelményeket támasztottak. Abból indultak ki, hogy a jelöltek már rendelkeznek szaktanfolyamon vagy tanítóképzőben szerzett diplomával, s most magasabb képesítést kívánnak szerezni, tehát a követelményeknek is magasabbnak kell lenniük, mint a tanítóképzőkben vagy a szaktanfolyamokon. Ennek ellenére megfelelő eredmények születtek. Ezt bizonyítja, hogy a SZOT Iskolán 1977 novemberében tartott első államvizsgán a meg nem felelt vizsgázók az eredetileg a szombat-helyi és a debreceni tanítóképzőben végzetek közül kerültek ki a legnagyobb arányban (17 közül 9, azaz 52,9 százalék, illetve 16 közül 7, azaz 43,7 százalék), továbbá, hogy a vizsgázóknak 40,2 százaléka jeles vagy jó eredményt ért el. A szaktanfolyamon végzetek közül néhányan e rövid idő alatt is jól fel tudtak készülni a vizsgára, annak ellenére, hogy nekik szakdolgozatot is kellett készíteniük. Végül, de nem utolsósorban kitűnt, hogy a SZOT Központi Iskolájának egykori levelező tagozata jó szakmai színvonalon képezte hallgatóit.

A későbbiek során a három főiskolán lebonyolított vizsgák tapasztalatai azt mutatták, hogy a jelöltek egy része a felkészülésre nem fordított kellő

gondot, rosszul értelmezte a követelményeket. Többen próba — szerencse alapon ültek le vizsgálni, velük szemben a bizottságok jogosan voltak szigorúak. Sokan azt gondolták, hogy elegendő a tankönyvi anyagot tudni, és nem tanulmányozták át a megadott szakirodalmat. Előfordult az is, hogy nem ismerték az új könyvtári törvényerejű rendelet tartalmát vagy a közművelődési könyvtári ellátásról szóló irányelveket. Sokszor lehangolta a bizottságokat az a tény, hogy a vizsgázók nagy részéből enyhén szólva nem sugárzott a szakmai érdeklődés, ami különösen a legfontosabb könyvtári-informatikai tárgyú kiadványok, periodikumok ismeretének teljes hiányában nyilvánult meg.

A felkészülés elégtelenségére utal az a tény is, hogy a 2291 államvizsgázóból 742, tehát 32,4 százalék kapott elégtelen érdemjegyet. Szombathelyen a bukottak aránya 39,8 százalék volt. Előfordultak olyan vizsgaidőszakok, amikor az eredmények az átlagnál is rosszabbak voltak. Így Szombathelyen 1980-ban a júniusi vizsgán a jelöltek 55,7 százaléka, az 1981. júliusi vizsgán pedig 52,3 százaléka bukott meg. Hasonló eset Nyiregyháza

is előfordult: 1980-ban a júniusi vizsgán a jelentkezők 47,9 százaléka nem felelt meg. Az sem elhanyagolható körülmény, hogy a diplomát szerzetek 35—40 százaléka kapott elégséges minősítést. De olyan vizsgaidőszakok is voltak — így Szombathelyen 1980 januárjában — amikor az oklevelet kapott 47 vizsgázóból 26-an tettek elégséges vizsgát (55,3 százalék).

Szomorú tapasztalat, hogy a nagykönyvtárakból jelentkezettek könyvtárunk munkájából általában csak saját szűkebb szakterületüket ismerték, intézményük egészének tevékenységét, szolgáltatásait pedig alig vagy nagyon felületesen.

A vizsgasorozatok ráirányították a figyelmet szakirodalmunk fehér foltjaira is. A vizsgáztatók egybehangzó véleménye szerint a felszabadulás utáni könyvtárügy történetével, fejlődésével kapcsolatos feleletek nagyon gyengék voltak. Ennek oka elsősorban az, hogy szakirodalmunkban nincs átfogó és elemző munka erről az időszakról. Ugyanezt elmondhatjuk több más szakterületről is.

A három főiskola összesített vizsgaeredményeit táblázatunk mutatja.

Főiskola	A vizsgára beosztottak száma	A vizsgán megjelentek		A sikeresen vizsgázottak		A sikertelenül vizsgázottak	
		száma	%-ban	száma	%-ban	száma	%-ban
SZOT Központi Iskola Szombathely Nyiregyháza	1768	1378	77,9	937	67,9	441	32,1
	690	440	63,8	265	60,2	175	39,8
	704	473	67,2	347	73,3	126	26,7
Együtt	3162	2291	72,4	1549	67,6	742	32,4

Igazágtalanok volnánk, ha elhallgatnánk, hogy számos vizsgázó alapos szakmai felkészültségről, érettségről tett tanúbizonyságot. Érezhető volt az előkészítő konzultációs sorozatok hatása, a jelöltek a vizsgakövetelményekből megértették, hogy az államvizsgák színvonala megközelíti a tanárképző főiskolák vizsgáinak általános színvonalát. Megállapítható volt továbbá, hogy a lelkiismeretesen felkészült hallgatók igen különböző életkorúak, és a legkülönbözőbb helyeken dolgoznak. Nem igaz tehát az az állítás, hogy például a közművelődési könyvtárosoknak idegenek a szakkönyvtári tételek — és fordítva. A szaktanfolya-

mon végzetek sem felkészülésben, sem tudásban nem maradtak el a népművelő—könyvtár szakot végzett kollégáiktól. E tények igazolják tehát azokat, akik hosszú éveken át harcoltak a rendelet megszületéséért, majd a vizsgák megszervezéséért és lebonyolításáért.

Az igazsághoz hozzátartozik azonban, hogy sok olyan vizsgázó is volt, aki felkészült ugyan, elolvasta a megadott irodalmat, de az összefüggéseket nem ismerte fel. Lehet, hogy tanulási módszerükben volt a hiba. Az is igaz viszont, hogy a 19 könyvtári tételből a legtöbb túlságosan átfogó volt. Egy-egy ilyen óriási témakörből valamit

mindenki tud mondani. Ez a vizsgázókban azt a képzetet kelthette, hogy tudásuk megfelelt, pedig amint a részletekre vagy lényegi összefüggésekre került sor, csődöt mondott felkészültségük.

Tanulságok

Az ilyen széles szakmai ismereteket számonkérő vizsga nem csupán a hallgatók jobb vagy rosszabb felkészüléséről szolgálhat tanulságokkal, hanem jól érzékelteti az oktatásnak, az oktatás módszereinek a gyengeségeit is. A gyengébb feleletekért nem mindig és nem kizárólag csak a vizsgázó felelős, hanem gyakran a képzés hiányosságai is. A képzés sok esetben megelégszik az ismeretek formális elsajátításával, és nem tanítja meg az alapvető készségeket, eljárásokat sem. A vizsgák számos ilyen és ehhez hasonló, a képzés egészét érintő tanulsággal is szolgáltak.

Sok gondot, illetve felesleges adminisztrációt okozott, hogy a jelentkezőknek mintegy 30–40 százaléka nem jelent meg a kitűzött időpontban a vizsgán. A harmadik évben megjelent a 2/1980. (III. 14.) KM sz. képesítési utasítás, amely szerint a népművelő—könyvtár szakosok az államvizsga nélkül is besorolhatók a szakalkalmazott II. kategóriába, emiatt a jelentkezők legnagyobb része a szaktanfolyamok hallgatói közül került ki, akiknek viszont szakdolgozatot is kellett írniuk.

A szakdolgozatok általában jobban sikerültek, mint a feleletek. A legtöbb hallgató témaválasztása szerencsésnek bizonyult. Örülni lehet annak, hogy több vizsgázó készített olyan szakdolgozatot, amely a szűkebb szakterületén folyó munka továbbfejlesztésének lehetőségeivel foglalkozott. Néhány szakdolgozat a könyvtári szakirodalom hézagainak pótlását is jól szolgálja. Ez elsősorban a konzulensek lelkiismeretességének és szakmai tudásának köszönhető. Sajnos, akadtak olyan témák is, amelyeket nem lett volna szabad szakdolgozatként elfogadni. A konzulensek közül ugyanis néhányan a téma elbírálásakor nem voltak eléggé következetesek, sőt a főiskola követelményeit sem vették figyelembe.

Amint a táblázatból is kitűnik, a három főiskolán négy és fél év alatt 1549-en kaptak oklevelet: a SZOT Központi Iskolán 937-en, a szombathelyi tanárképző főiskolán 265-en, a nyíregyházi tanárképző főiskolán pedig 347-en. A számszerű adatok értékelése meglehetősen nehéz. Az első felmérés szerint több mint 3000-en szándékoztak vizsgázni, s ezeknek csak mintegy 45 százaléka kapott

végül oklevelet. Igaz, időközben a vizsgára jelentkezők közül — különféle okok miatt — több mint 20 százalék véglegesen visszalépett. Egy azonban bizonyos: a szakma, az érdekelt intézmények, az irányítók, a vizsgákat szervezők és lebonyolítók arra törekedtek, hogy a könyvtárügy leghosszabb és egyben legtömegesebb továbbképzésében részt vevők minél nagyobb számban szerezzék meg a főiskolai szakképesítést.

Az 1549 frissen szerzett főiskolai diploma határsáról elmondhatjuk, hogy nemcsak szélesítette, kiegészítette vagy legalábbis felfrissítette a könyvtárosok szaktudását, hanem a statisztikában is nagy változást idézett elő. Bár jelenleg csak az 1981. évi adatokkal rendelkezünk, azokból is világosan látszik, hogy 1977 és 1981 között a megyei tanácsi hálózatokban több mint 20 százalékkal emelkedett a főiskolai könyvtárosi szakképesítéssel rendelkezők száma. Más könyvtár típusokban ez az arány még sokkal magasabb. A tanácsi hálózatokban a főiskolai végzettségük mintegy fele az államvizsgával szerzett főiskolai szakképesítést (Komárom megyében ez az arány 70 százalék, Szolnok megyében pedig kerekén 100 százalék). A megyei szakszervezeti hálózatokban az arány 54,1 százalék (de Békés megyében több mint 80; Hajdú-Biharban pedig ismét 100 százalék). A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban 54,7 százalék, a koordinációs központokban és néhány országos feladatkörű könyvtárban 65,5 százalék, a Központi Statisztikai Hivatalban és hálózatában 81 százalék. A felsőoktatási intézmények könyvtáraiban az államvizsgán szerzett szakképesítés aránya ennél magasabb, a Veszprémi Vegyipari Egyetem, a Budapesti Kertészeti Egyetem, a Debreceni Orvostudományi Egyetem és a Debreceni Agrártudományi Egyetem Könyvtárában a főiskolai szakképesítéssel rendelkezők mindnyájan az államvizsgán szereztek főiskolai diplomát.

Ez az arány az államvizsga-sorozatok utolsó éveiben tovább emelkedett: az 1981. és 1982. évi vizsgákon 445 könyvtáros szerzett így főiskolai szakképesítést. Ehhez hozzátartozik az a tény is, hogy sok az olyan népművelés—könyvtár szakos végzettségű könyvtáros, akit az új képesítési utasítás alapján a statisztika az egyszakos szakképesítéssel rendelkezők közé sorol. Ez pedig azt jelenti, hogy jelenleg a könyvtárak nagy többségében egyszakos főiskolai szakképesítésű könyvtárosok dolgoznak.

Ez cseppet sem örömdetes, és tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy az utóbbi két-három évben a hároméves egyetemi kiegészítő szakra elsősorban azok jelentkeztek, akik előzőleg már letették az államvizsgát. Ez jogos aggályokat szül, nem-

csak az egyetemen, hanem a munkahelyeken is. Igazuk van azoknak, akik úgy vélik, hogy sem a jelentkezőknek, sem a könyvtáraknak nem jelent szakmai hasznot, ha az egyszakos államvizsgát tett dolgozóik most további 3 éves tanulással ugyanarról a szűk szakterületről szereznek egyetemi papírt is. Az volna helyes, ha a hároméves egyetemi kiegészítő szakon egy másik szakterületen folytatott tanulmányok alapján szereznének egyetemi

végzettséget. Sajnos, a jelenlegi rendelkezések értelmében hároméves egyetemi kiegészítőre csak abból a szakból jelentkezhetnek, amelyre a főiskolán jártak, és amelyből államvizsgát tettek, ezért csak a könyvtár szakra jelentkezhetnek. Sokkal hasznosabb lenne, ha egy másik szakon próbálnának diplomát szerezni, ha máshol nem, a tanárképző főiskolákon.

Dr. Urosevics Daniló

Egy városi könyvtáros feljegyzéseiből

Utópiám a központosított városi ellátórendszerrel

1980 szeptemberében a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöksége határozatot fogadott el a szakszervezeti könyvtárak munkájának és szervezetének fejlesztéséről. (Szövegét közzétette a *Könyvtáros* is idei márciusi számának mellékleteként — *A szerk.*) E határozat a korábbi irányelveknél tágabb lehetőségeket teremt arra, hogy egyrészt a tanácsi könyvtárak bekapcsolódhassanak a munkahelyi ellátásba, másrészt a szakszervezeti könyvtárak is szerepet vállalhassanak a területi (lakóhely szerinti) ellátásban. Az első esetre a határozat ezt mondja: „...kezdeményezzék, hogy a szakszervezeti könyvtárak által nehezen vagy nagy költséggel megközelíthető munkahelyek letéti ellátását — ott, ahol ennek feltételei biztosítottak — a tanácsi könyvtárak vállalják”. A tanácsi könyvtárak által történő üzemi ellátás tehát — úgy tűnik — elsősorban gazdaságossági célokat szolgálna. Én mindennek elismerése mellett abban is bizonyos vagyok, hogy ha egy-egy településen (városban) a központi nyilvános könyvtár szerveznék és látnák el a munkahelyi letéteket, ez a helyben hozzáférhető dokumentumbázis és információs-tájékoztató szolgáltatás minőségének olyan javulásával járna együtt, aminek értéke megsokszorozná a helyi ellátás során megtagadott (olcsóbb fuvarozási stb.) költségeket.

*

Ismeretes, hogy városaink többségében a különféle hálózatokhoz tartozó könyvtárak elkülönültsége következtében a valamelyik könyvtárban jelentkező olvasónak nem áll rendelkezésére a te-

lepülésen levő könyvtári gyűjtemények egymást kiegészítő dokumentumállománya. Könyvtárügyünknek ezt az elsősorban szervezeti okokból adódó ellentmondását legalábbis a szakszervezeti könyvtárak tekintetében feloldhatná, ha azok gyarapítását a helyi tanácsi könyvtárak végeznék. Egyébként az ellátás jelenlegi ellentmondásaira utalnak az említett SZOT határozat nyomán született új irányelvek is. Az önálló könyvtár feladatai között ezt olvashatjuk: „A gyűjteményéből hiányzó, de olvasói által keresett kiadványokat — elsősorban az ismeretterjesztő és szakkönyveket — a központi könyvtárból átkölcsönzi, illetve annak segítségével könyvtárközi kölcsönzés útján biztosítja.” Hasonló javaslattal szólnak az irányelvek a letéti könyvtárakról. „A letéti állomány alapján ki nem elégíthető olvasói igényeket, információs kérdéseket a könyvtáros a körzeti, illetve központi könyvtárba továbbítja. A beérkező könyveket, folyóiratokat, a kérdésekre adott válaszokat olvasóihoz közvetíti.” Azaz mindkét könyvtártípus esetében a többnyire távollevő megyei központi könyvtár szolgáltatásait ajánlja elsőként az irányelv, holott nyilvánvalóan a szakszervezeti könyvtárban jelentkező kielégítetlen igények teljesítése legegyszerűbben a helyi városi könyvtárból történhet; a könyvtárosok, olvasók élnek is ezzel a lehetőséggel. Az önálló könyvtárakra vonatkozó idézet következő mondata egyébként pontosan utal erre: „Szükség esetén olvasóit a megfelelő könyvtárba (például üzemi műszaki könyvtár, nyilvános közművelődési könyvtár) irányítja. Az olvasóktól beérkezett — és saját segéd-eszközei révén meg nem oldható — információs

kérdéseket továbbítja a székhelyén működő tanácsai könyvtárnak vagy a központi könyvtárnak.” Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a városi könyvtár is csak akkor tud felkészülni ilyen jellegű (s teljes értékű) szolgáltatásra — például szakirodalmi tájékoztatásra, keresett szépirodalmi művek kölcsönzésére —, ha tisztában van a szakszervezeti könyvtárak „teljesítőképességével”, s folyamatosan tájékozódhat a használói igényekről. Erre legkönnyebben akkor képes, ha a könyvtárakat maga gyarapíthatja, és ismerve a helyi könyvtárak egyedi sajátosságait, egymást kiegészítő tevékenységüket is szervezni, illetve hasznosítani tudja. Azaz a városi könyvtár — megőrizve a szakszervezeti könyvtári gyűjtemények sajátosságait — úgy gyarapítaná őket, hogy azok egyúttal a munkahelyen kívüli városi, közösségi igényeket, érdekeket is szolgálják. Elsősorban akkor nyílnék lehetősége erre, ha a letéti gyűjtemények kialakításában nagyobb hangsúlyt kapna a vállalat, intézmény termelési profiljához, tevékenységéhez kapcsolódó szakirodalmi ellátás.

Az ezzel járó tevékenység azonban a távol vagy akár közel eső SZMT könyvtárból aligha végezhető, hiszen mindez akár egy-egy mű esetében is többszöri véleménycserét, kapcsolatfelvételeket kíván. Kisebb vállalatoknál, üzemekben a szükséges szakirodalmat általában a munkahelyi vezetők, termelésirányítók vásárolják a kiadói, terjesztői kínálat (postán érkező prospektusok, jegyzékek) és alkalmi könyvesbolti látogatások alapján. A könyvtermésről folyamatos áttekintésük legfeljebb a szakmai folyóiratokból van, s bizony sokszor hiába próbálnak megvásárolni (vagy a városi könyvtárból kölcsönözni) egy-egy számukra fontos szakirodalmi művet, mert a könyvesboltokban már nem találhatóak, a könyvtár pedig nem tudja (mivel anyagi lehetőségei korlátozva vannak) megvásárolni ezeket. Megemlítjük, hogy a SZOT irányelvei is hangsúlyozzák a munkahely jellegének megfelelő alap- és középfokú szakirodalom szükségességét, de nem tesznek említést a felsőfokú irodalomról, az *Új Könyvek*ben általában „a szakkönyvtárak anyaga” jelzésű művekről. Holott éppen ezeket nem vásárolja meg a városi könyvtár

(megrendeli viszont az alap- és középfokú műveket), s ezért jelenlétük a használatukra leginkább számító munkahelyen — s így a városban — feltétlenül indokolt.

Gondot okoz az is, hogy a kisvállalatok úgyahogy kialakuló szakirodalmi bázisa elválik a letéti könyvtártól: központi nyilvántartás nélkül, az említett termelésirányítók irodáiban található. Ám tapasztalataim szerint a kölcsönözhető letéti állománytól elkülönül a vezetők tájékoztatását, a dolgozók érdekvédelmét szolgáló szakszervezeti, munkaügyi stb. irodalom nagy része is. Ebből csak a legalapvetőbb művek érkeznek az SZMT központi könyvtártól a letéti ellátás keretében, többségüket az egyes szakszervezeti bizottságok a saját, ágazatonként eltérő szükségleteik szerint a Táncsics Könyvkiadó megyei kirendeltségeitől vásárolják meg. Ezek és az egyéb helyekről érkező, általában hivatali, intézményi kiadványok a szakszervezeti titkár irodájában találhatóak. Jó esetben a szakszervezet helyiségében helyezik el a letéti könyvtárt is, de az legtöbbször kizorul az ebédlőbe vagy a folyosóra.

Talán kissé túlzó általánosításaim után megállapíthatjuk tehát, hogy egy-egy kisebb munkahelyen többnyire három nehezen körvonalazható könyvtári, információs gyűjtemény (a hagyományos közművelődési letéti, a szakirodalmi és a szakszervezeti-munkaügyi) többé-kevésbé különböző jelenlétéről beszélhetünk. Ezeknek a szakszervezeti irányelvekkel összhangban történő egyesítését, egységes kezelését is jobban elősegítené, ha az állománygyarapítást a városi könyvtár végezné. Azaz a hagyományos letéti ellátás mellett a könyvtárral szerződő munkahelyek az egyéb szakirodalmi tájékozódáshoz szükséges irodalom beszerzését is az intézményre bíznák. Ilyen ellátásra fizethetnének elő a rendszeres, folyamatos gyűjtőköri megbeszélések alapján. Ennek megfelelően a városi könyvtár az *Új Könyveket*, a könyvesbolti forgalomba nem kerülő művek jegyzékét, a *Nemzeti Bibliográfiát* és a különféle szakirodalmi tájékoztató intézmények szolgáltatásait felhasználva gyarapítaná a munkahelyi gyűjteményt. A szakszervezeti kiadványok bizonyos körét továbbra is a munkahely vásárolná. A kiadványokat a városi központi könyvtár venné állományba, itt történnék nyilvántartásuk is. A letéti gyűjtemény egy része (kézikönyvek, szakirodalom) állandó, kihelyezett törzsanyag lenne, míg a népszerű ismeretközlő és szépirodalmi műveket a szükségleteknek megfelelően cserélnék. Az állandó letétbe adott művek közül azokat a dokumentumokat, amelyeket a központi könyvtár saját gyűjtemény részére nem vásárol meg, a központi katalógusok-

ban tartja nyilván. Ezek tehát közvetve az egész lakosság, illetve más közületi érdeklődők rendelkezésére is állnak majd.

Ha ez az ellátási rendszer egy-egy városban kiterjedne a különféle helyi vállalatokra, kisüzemekre, később pedig az ipari és mezőgazdasági szövetkezetekre is, akkor a nemzeti könyvtermés sokkal nagyobb hányada lenne jelen, és válnék hozzáférhetővé a helyi olvasók számára. A megvalósításhoz nemcsak a jogszabályoknak az eddiginél rugalmasabb értelmezése, a vállalatokkal történő kollegiális (s mi tagadás, emiatt bizonytalan) kapcsolatok megszilárdítása, hanem helyi várospolitikai, testületi döntések is szükségesek. A munkahelyek a városi könyvtárnak nemcsak a vásárolt könyvek árát, a vállalat dolgozóinak számától függő pénzüsszeget utalják át, mint a szakszervezeti letéti ellátás esetén, hanem megfizetnék az ellátással járó szellemi tevékenységet is. Nem tartjuk elképzelhetetlennek, hogy — felismerve a központi ellátás várospolitikai, közösségi hasznát — vagy a munkahelyek együttesen, vagy a könyvtárat fenntartó szervek gondoskodnának az ezzel a tevékenységgel foglalkozó szakember alkalmazásának pénzügyi fedezetéről.

Hogyan festene ezek után az *egyesített munkahelyi könyvtár*? A szakszervezeti titkár, a termelésirányító, a párttitkár, esetleg az igazgató közös előszobájában lenne található, vagy az említettek egyikéhez kapcsolódnék szorosabban. A klubszérien berendezett helyiségben lehetőleg a szakszervezeti tisztségviselő vagy munkatársa (lehet adminisztratív alkalmazott is) kezelné a gyűjteményt. Ő tartaná a kapcsolatot a használók és a városi könyvtár között. Ha például az igazgató saját irodájában is ott szeretné tartani az *Idegen nevek kiejtési szótárát*, akkor természetesen több példányt kér majd. Az itt elhelyezett, korábban vázolt állománycsoportokat folyóiratok, a pártpropagandához szükséges kiadványok és a helyi jellegű sokszorosított dokumentumok egészítik ki. A vállalati termelési beszámoló tehát éppúgy tanulmányozható és kölcsönözhető lenne, mint a tanácsi végrehajtó bizottság részére a vállalat elmúlt öt évről készült jelentés. Sok mindenért érdemes tehát e helyiségbe belépni: például azért, mert a gyűjtemény kezelője egyúttal üzemi könyvterjesztő is, ráadásul beosztásánál fogva mindig tud egy-két közérdekű információt közölni. Alkalmi népművelői munkát szintén végezhet: jegyeket árusíthat, a kirándulásokra nála lehet jelentkezni stb. Az olyan kérdéseket, amelyeket nem tud megválaszolni, tolmácsolja vagy továbbkíséri a „bentebb” elhelyezkedő vezetőkhöz, szakemberekhez. Irodalomajánló, tanácsadó tevé-

kenységének kiteljesítéséhez azonban nemcsak ez a lehetőség, hanem a városi könyvtár olvasószolgálatával kiépített „forró drót” is rendelkezésére állhat. Ezt a kapcsolatot a könyvtár is ápolná: ha olvasási pályázatot hirdet, akkor azt úgy szervezi, hogy e városi programban ugyanúgy részt vehessen a munkahelyi könyvtár látogatója is, mint aki a központi könyvtárba iratkozott be. S természetesen a könyvtár folyamatosan segíti a munkahelyen folyó kulturális munkát. A párt- és a szakszervezeti, valamint a szakmai oktatáshoz, továbbképzéshez felkínálja és beszerzi a szükséges szemléltető eszközöket, nem hagyományos dokumentumokat. Mivel például a vállalatoknak (évi egy-két vetítésért) nem érdemes megvásárolniuk a több ezer forintba kerülő, munkavédelmi, műszaki stb. vonatkozású, hangosított diasorozatot, a vállalati hozzájárulásokból a könyvtár központi gyűjteménye számára beszerzi és szükség szerint a „társult” munkahelyeken bemutatja őket. És nemcsak a rendszerébe tartozó munkahelyeket részesíti előnyben, hanem dokumentumait természetesen kikölcsönzi másoknak is: a város, a járás területéről és vonzáskörzetéből jelentkező egyéni érdeklődőknek, ismeretterjesztő előadónak, iskoláknak. Az ilyen központi ellátással tehát a helyben hozzáférhető könyveken kívül az egyéb típusú dokumentumok száma és — ami még fontosabb — hozzáférhetősége, nyilvánossága is növekednek.

A munkahelyi ellátás kapcsán vázlatosan felrajzolt modell természetesen folyamatosan fejleszhető az egyéb típusú könyvtáraknak a rendszerbe történő bekapcsolásával (illetve a történeti hűség kedvéért: a már sok helyen megvalósult iskolai ellátási rendszer egészülhetne ki a munkahelyi szolgáltatások rendszerével). Ha ezt sikerülne fokozatosan megvalósítani, nyugodt lelkiismerettel elmondhatnánk, hogy a városi könyvtár valóban a település információs központja, olyan központi nyilvános könyvtár, amely az érdeklődőt tájékoztatni tudja a helyben meglévő dokumentumokról, és képes rendelkezésére is bocsátani őket. Úgy érzem, ez a könyvtárügy alapvető demokratizmusát is szolgálná, a használók állampolgári jogait bővítené.

Ezért olvasok mindig örömmel olyan lehetőségekről, amelyek valamilyen módon az egységes városi könyvtárhálózat kialakítását szolgálják. Azt hiszem, ezeket a lehetőségeket nem szabad korlátozni. Nem elég a zakón igazítani, vagy a gombokat arrébb helyezni: Vegyük le, ha új inget akarunk felpróbálni!

Arató Antal

Egy városi fiókkönyvtári hálózat és a lakótelepek

**Könyvtári
élet**

A Debreceni Városi Könyvtár hálózata 1961. január 1-én alakult a megyei könyvtár kertes területeken levő 9 fiókkönyvtárából és 21 tanyai könyvkölcsönzőből. A könyvtárközpont már az év szeptemberében megkezdte működését egy kis üzlethelyiségben, megnyugtató módon azonban csak 1968-ban rendeződött az igazgatási központ elhelyezése, ekkor költözhetett jelenlegi helyére. A 9 külterületi fiókkönyvtár évekig nagyon mostoha körülmények között működött, néhány négyzetméter alapterületen, üzlethelyiségekben, s csupán 4 fióknak volt önálló helyisége. Az azóta eltelt húsz év alatt nagy változás ment végbe a hálózat könyvtáraiban: számottevően megnövekedett alapterületük, lényegesen javult a fiókkönyvtárak esztétikai képe. Távrolról sem oldódott meg azonban minden gondunk. A peremkerületekben működő fiókkönyvtárak — 2 lakótelepi könyvtárunkat kivéve — nem könyvtári célra tervezett épületekben találhatóak. Sok fiókkönyvtár állapota rossz, falaik salétromosak, villanhálózatuk korszerűtlen, tetőszerkezetük javításra szorul. Fennáll az a veszély, hogy egy-két éven belül egyszerre több könyvtár válik életveszélyessé, használhatatlanná. Anyagi forrásaink annyit tesznek lehetővé, hogy a gondozottság látszatát megőrizzük. 1981-ben — évek óta először — nyílt alkalmunk arra, hogy elvégeztessük egyik fiókkönyvtárunk — az Új Élet parki — épületének teljes felújítását, s most folyik a csapókerti könyvtár tatarozása.

Intézményünk 15 fiókkönyvtárával, valamint egy zenei könyvtárral, hírlapolvasóval és két közös fenntartású könyvtárral (MÁV Járműjavító, Vasutas Dolgozók Klubkönyvtára) kapcsolódik be a város könyvtári ellátásába. Könyvtári hálózatunk egyre nagyobb szerepet játszik a város közművelődési életében.

Állományunk 1981. december 31-én 209 159 könyvtári egységet számlált a következő megoszlásban: könyv 194 784 kötet, időszaki kiadvány 1145 kötet, hangzó dokumentum 7227 darab és egyéb dokumentum 6003. Fiókkönyvtáraink is

egyre inkább gyűjteményekké kezdenek válni: Két könyvtárban 20 ezernél több, három könyvtárban 15 ezer—20 ezer közötti az állomány, négyben pedig 10 ezer—15 ezer dokumentum található.

A főoglalkozású könyvtárosok száma 45, közülük felsőfokú szakképesítésű 22, középfokú 13, tehát 82,2 százalékuk szakképzett. A dolgozók 37 százaléka kapott állami vagy miniszteri kitüntetést.

Zenei könyvtárunk gépparkja kielégítő, és megfelel az igényeknek. Az Újkerti Általános Művelődési Központban (nevelési központ) levő könyvtárunknak — működésének egy éve alatt — sikerült majdnem teljessé tenni elektroakusztikai berendezését. 1981-ben a közművelődési alapból két könyvtárunk gazdag diaállományt kapott a hozzátartozó gépekkel (diavetítő, írásvetítő, szinkronizátor, diaflex-ernyő stb.) együtt. 1982-ben is tovább tudjuk bővíteni könyvtári technikai segédeszközaink körét.

Elérhető távolságban

Az ellátási rendszer tökéletesítése és hatékonyabbá tétele ma a legfontosabb tennivalónk. Törekvéseink célja, hogy elérhető, 1,5—2 km-es távolságon belül mindenki olyan könyvtárat találjon, amelyik az általános és a tudományos tájékozódást, illetve a gyakorlati ismeretek megszerzését magas szinten lehetővé teszi. Tény, hogy azok a könyvtárak, amelyek a települések csomópontjaiban, a gyalogos forgalom főáramában helyezkednek el, s amelyek környékén jó a tömegközlekedés, a szokásosnál nagyobb területről vonzzák olvasóikat. Vonzóerejük azonban a távolsággal arányosan csökken. Jó példa erre az újkerti nevelési központban levő könyvtárunk, amely működésének egy esztendeje alatt 2660 olvasót tartott nyílván.

A városközpontban található a megyei könyvtár

(olvasóinak száma csaknem 8000), az SZMT Központi Könyvtára (több mint 300 olvasót tart nyilván a városközpontból), a Benedek Elek Gyermekkönyvtár (1100 olvasó), a zenei könyvtár (1101 olvasó), valamint a városi hírlapolvasó (látogatóinak száma évente meghaladja az 50 ezret).

A könyvtárakkal való ellátottság a 30 ezer lakosú városközpontban tehát igen jó, különösen, ha a Református Kollégium Nagykönyvtárát is számításba vesszük, amely nyilvános, tudományos könyvtár. A négy új lakótelep közül azonban csak kettőben működik korszerű könyvtár (Dobozi—Fényes udvar: Petőfi-emlékkönyvtár 424 négyzetméteren, újkerti: 600 négyzetméteren), holott a város lakosságának csaknem a fele a lakótelepeken él. A Vénkert és az Új Élet park könyvtár nélkül épült fel (a két lakótelep olvasóit egy szanalásra ítél házban elhelyezett könyvtár látja el 100 négyzetméteres alapterületen). A jelenleg épülő, ötödik lakótelepen (a Tócskertben) sem épül könyvtár, itt az iskolában kapunk helyet a gyermekrészleg, egy családi házban pedig a felnőtt-részleg számára. Pedig a több ezres lélekszámú lakótelepek könyvtári ellátását nem volna szabad elhanyagolható szempontként kezelni a városrészek tervezésekor! A két lakótelepi fiókkönyvtárunkban az összes beiratkozott olvasók száma: 4273, ez olvasóinknak 29 százaléka. Az itt élő 40 ezer lakos közül minden kilencedik beiratkozott olvasó (s még csak a kezdetnél tartunk, ugyanis az újkerti könyvtár olvasóinak száma tovább emelkedik).

A város 192 484 főnyi lakosságából megközelítően 107 ezer él fiókkönyvtáraink vonzáskörzetében. A fennmaradó 85 ezer ember által lakott terület úgynevezett fehér folt könyvtári szempontból. A 107 ezer lakos közül 14 726 a beiratkozott olvasó, a látogatók száma évi 200 ezer, az általuk kölcsönzött köteteké pedig 383 ezer. Naponta átlagban 667-en keresik fel hálózatunk könyvtárait.

Könyvtáraink többsége egy-egy vállalat, üzem szocialista brigádjaival tart kapcsolatot, segítenek

a számukra szükséges szakirodalom beszerzésében, a szocialista brigádok kulturális felajánlásainak teljesítésében. Egyre gyakoribbak a csoportos könyvtárlátogatások, amelyek az olvasótoborzásnak, gyűjteményeink és a könyvtárhasználati tudnivalók bemutatásának ideális lehetőségei. Igen szoros munkakapcsolatunk alakult ki a társintézményekkel: a Kölcsey Ferenc Városi és Megyei Művelődési Központtal, a TIT-tel, az Úttörőházzal, a Déri Múzeummal, a Városi Egészségnevelési Osztállyal, a Volán 6. sz. Vállalat könyvtárával stb. Évente sok közös rendezvényt tartunk, ahol a költségeket is közösen vállaljuk.

Bővülő kapcsolatrendszer

Ebben az évben tovább szélesítette intézményi kapcsolatait a Petőfi-emlékkönyvtár. Az egyik általános iskolával és egy szakmunkásképző intézettel együttműködési szerződést kötött, melynek értelmében nemcsak a könyvtárban rendezett programokat látogatják az iskolák tanulói, hanem az iskolák is helyet adnak a könyvtár által szervezett rendezvényeknek (a magyar nyelv hete, találkozók Jókai Anna írónővel stb.). Ezekről a kapcsolatokról reméljük, hogy még több olvasót nyerhetünk meg a könyvtárunk.

A Dobozi lakótelepen — ott nem lévén más közművelődési intézmény — a könyvtár vállalta magára a közművelődési programok szervezését, ami igen nagy erőfeszítést követel az ott dolgozóktól. Ez a lakótelep lakóinak összetételét — korábbi szociális helyzetét, iskolázottsági színvonalát, kulturális igény szintjét — tekintve rendkívül sokrétű. A Dobozi, illetve a vele egybeépült Fényes-udvari lakótelep a város más részén lakóktól a „kék fényes udvar” — nem éppen hízogó — nevet kapta. Ha csupán a lakáshirdetéseket vizsgáljuk, a külső szemlélőnek is rögtön szembeötlenek az olyan kikötések, miszerint a cseréknél Fényes-udvari lakás nem jöhet számba, tehát nem szívesen költöznek oda; viszont annál többen igyekeznek elkerülni onnan. Itt legelőször a közművelődési iránti igényt kell felkelteni, becsábítani a lakókat különféle módszerekkel az intézménybe, s majd csak ezután következhet bármiféle izlésformálás, -fejlesztés. A nehézségek ellenére is rendszeressé váltak a képzőművészeti kiállítások, előadók, egészségügyi előadás-sorozatok, szabavarrás tanfolyamok, makramé-szakkörök, sportrendezvények, filmvetítések a lakótelepi program megvalósításában részt vevő 11 intézmény, szervezet közreműködésével. Ezek a közös kulturális megmozdulások tömegszervezeti kapcsolataink

Az Újkerti könyvtár felnőtt-részlege

megszilárdításához is hozzájárulnak, hiszen a Petőfi-emlékkönyvtár a két helyi pártszervezettel és a Hazafias Népfrejt bizottságával közösen rendezi a nönapi ünnepeket, az április 4-i és a november 7-i megemlékezéseket. A tömegtájékoztató fenntartott kapcsolataink célja az igénykeltés és a könyvtár vonzáskörzetében lakók elvezése ezek kielégítésének forrásához: a könyvtárhoz.

A *Hajdú-Bihari Napló*ban évente 2—3 riport jelenik meg egy-egy könyvtárunkról. Ugyanígy a közvélemény tájékoztatását segítik a kulturális hírek sorában megjelenő, rendezvényeinket propagáló rövid tudósítások is.

Minden hónapban megjelenik a város kulturális rendezvényprogramjait hirdető *Debreceni Hivogató* című kiadvány, amelyben rendszeresen tájékoztatjuk a nagyközönséget könyvtáraink rendezvényeiről. Ebben az évben a városi könyvtár szolgáltatásait népszerűsítő reprezentatív kiadvány összeállítását és megjelentetését tervezzük. Rendszeresen készítettünk minden könyvtárunk számára szórólapokat, amelyek egyik fajtája az új olvasói rétegek bevonását, másik típusa pedig az előző évi tagságukat meg nem újító olvasók visszahívását szolgálja. Valamennyi nagyobb rendezvényünkre meghívót nyomtatunk.

Minden korosztály fontos

Több fiókkönyvtárunk rendszeres kapcsolatot tart fenn a lakóterületileg illetékes általános iskolákkal, óvodákkal. A 14 éven aluliaknak tanórákat, szakköri foglalkozásokat, író-olvasó találkozókat, játékdélelőttöket, vetélkedőket, meseposztós foglalkozásokat tartanak a könyvtárakban, s gyakori az osztályok, napközis csoportok, óvodások ismerkedő jellegű könyvtárlátogatása is.

A *KISZ-korosztályú fiatalokkal* való foglalkozás változatos formái valósulnak meg hálózatunkban, cél az értékes szak- és szépirodalom megkedveltetése. Könyvtáraink sok segítséget nyújtanak a tanulóknak adatkutatással, irodalom- és forrásjegyzékek összeállításával iskolai tanulmányaikhoz, valamint a különféle vetélkedőkhöz, versenyekhez.

Zenei könyvtárunk — a maga sajátos szakkönyvtári tevékenységével — elsődleges céljának az ifjúság zenei ízlésének formálását, zenei műveltségének gyarapítását tekinti, mivel látogatóinak 70 százaléka középiskolában, illetve főiskolán vagy egyetemen tanul. Könyvtárlátogatásokat szervez, vetélkedőket, élőzenei bemutatókat tart osztályok, KISZ-szervezetek számára. Ez annál is

Hírlapolvasók az Újkerti könyvtár klubövezetében (Rácz Tibor felvételei)

inkább nagyon fontos feladat, mert az országos felmérések szerint a fiataloknak mindössze 5 százaléka hallgat kedvtelésből komoly zenét. Nemcsak a debreceni tanulói ifjúság támogatását tartjuk feladatunknak. A nyolc év óta rendszeresen megszervezett *nyári olvasótáborainkban* a hátrányos helyzetű *tanyai gyerekeknek* próbálunk lehetőséget teremteni élményszerű (a legtöbb esetben az első) találkozásra az irodalommal.

A *felnttekkel* való foglalkozás színvonalának emelése érdekében *rétégvizsgálatokat* végeztünk és végzünk a munkásolvasók, a kismamák, a nyugdíjasok körében, hogy képet kapjunk ízlésükről, olvasási kultúrájukról, igény szintükről, valamint tapasztalatokat szerezzünk arra vonatkozóan, hogy milyen jellegű segítséget, szolgáltatásokat várnak a könyvtártól, a könyvtárosoktól.

Rendezvényeink szervezésekor tekintettel vagyunk arra, hogy az egyes fiókkönyvtárakban milyen réteggel vagy korosztállyal kell számolni. Célnk, hogy közös érdeklődési körű, tartós kisközösségek alakuljanak ki, s ilyenekre már van is néhány példa.

Az évente ismétlődő nagyobb akciókat, könyvünnepeket a kortárs szépirodalom és az időszerű ismeretterjesztő irodalom népszerűsítésére használjuk fel. Az esetenkénti rendezvények helyett sorozat jellegű előadásokat szervezünk (egészségügyi előadássorozat a Városi Egészségnevelési Osztály segítségével, grafikai kiállításokhoz kapcsolódó beszélgetések a kiállító művésszel, beszélgetés egy-egy szakma, foglalkozás, hivatás rangjáról pályaválasztás előtt álló fiatalokkal stb.).

Könyvtárosaink a jó kezdeményezéseket gyorsan átveszik egymástól, s eredményesen alkalmazzák őket. Igyekszünk fórumot teremteni a termékeny tapasztalatcseréknek és a bevált módszerek népszerűsítésének.

Kiss Anna

a Debreceni Városi Könyvtár munkatársa

A tanyák könyvtári ellátása

Az utóbbi időben ugyancsak megcsappant a tanyai könyvkölcsönzők száma. Ellentmondásos folyamattal van dolgunk: Az egyik oldalon egyre jobban kibontakozik a tanyák népességmegtartó képessége, a másik oldalon azonban fogynak a tanyai iskolák s velük a külterületi könyvtári letétek is. Pedig azoknak, akik továbbra is tanyán élnek, a lakóhelyükön van szükségük a kultúrára.

Ismerünk családokat, akiknek mindenük megvan a tanyán. Teljesen gépesített a háztartásuk, gazdaságuk, sőt még a kultúrájuk is. Ám többféle hiányzik még az olvasnivaló, pedig a jó mezőgazdasági szakkönyv iránti igény valamelyest nőtt az utóbbi években. Az olvasásra fordított idő azonban, sajnos, csökkent. Ez meghosszabbítja a könyvkölcsönzési határidőket is. A hivatalosan „kiszabott” három hét rövidnek bizonyul a tanyákon, ahonnan, főként dologidőben, ritkábban keresik fel a településközpontok könyvtárát.

Érdekes, hogy mind többen veszik igénybe a könyvtárközi kölcsönzést is. Az egyik tehetősebb ásvotthalmi gazda például a budapesti AGROINFORM-hoz fordult a helyi könyvtár útján a kisállattenyésztéssel foglalkozó szakkönyvért. Így ha nem is közvetlenül, de hozzájut az olvasó ahhoz, ami különösen érdeklő, foglalkoztatja. Persze tájegységenként más és más az emberek érdeklődése. A kötött talajokon küszködők, a rákostanyaszéli, a makói hagyományos algépi megmunkálás tökéletesítését igénylik, meg olyan magvakat, amelyek jól bírják a klímát. Ott ezekhez az igényekhez igazítjuk a könyvtári szolgáltatásokat, mint ahogy a csongrádi, a szentesi, a csanyteleki térségben a fóliás zöldségtermeléshez, mert ott ez a fő tennivaló most már tavasztól-tavaszig. Ennek megfelelően alakítják állományukat a terület könyvtárai.

A könyvtári szolgálati helyek több mint 25 százaléka ma még elaprózott, tanyai könyvkölcsönző letét. Nagy szerencse, hogy a tanyai iskolák megszűnésével párhuzamosan egyre több tanács és

termelőszövetkezet ismerte fel a főként szakkönyveket tartalmazó kölcsönzők létesítésének fontosságát, s fogott össze érdekükben, mint például Domaszék-Zöldfáson vagy a Zsombó-Wesselényi tanyai klubban.

A szegedi járásban folytatódik a közművelődési tevékenység tanyai rendszerének kiépítése. Itt a bokortanyák között, a népesebb településeken, a volt iskolákban klubkönyvtárakat létesítenek, 20—100 négyzetméternyi alapterületen. Hét ilyen tanyai intézmény működik már, valamennyit 1980 óta létesítettek megyei támogatással a tanácsok és a területen működő termelőszövetkezetek. Most tervezik a nyolcadikat Pusztaszert-Munkástelepen.

Az elaprózottság helyett a tanyavilágban is a központosítás a cél. Ez is hozzájárul a tanyák népességmegtartó szerepének fejlődéséhez, s népgazdaságilag szintén haszonnal jár, fokozza a termelési kedvet, javítja a lakosság ellátását, növeli jövedelmét.

A mezőgazdasági dolgozók művelődésével kapcsolatos feladatokról egyebek között a következőket írja elő Csongrád megye közművelődési terve a hatodik ötéves időszakra: „A községi tanácsok a termelőszövetkezetek vezetőivel együttműködve fordítsanak nagyobb figyelmet a tanyai lakosság kulturális ellátására.” E cél megvalósítása érdekében gondoskodunk arról is, hogy megfelelő nagyságú, összetételű és választékú könyvállomány legyen a tanyai letétekben. Ehhez a Csongrád megyei tanács jelentékeny támogatást ad. A mezőgazdasági szakkönyvek forgatásán kívül évente többezer érdeklődő hallgatja a szakemberek előadásait is, amelyek szervezéséhez a termelőszövetkezetek megyei szövetsége és a fogyasztási szövetkezetek nagy segítséget nyújtanak. Mindez hosszú évek együttműködésének eredménye.

Csenke László

a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatóhelyettese

Az Országos Könyvtárügyi Tanács fórumairól

Lapunk ez évi júliusi számában már beszámoltunk arról, hogy az OKT elnöksége néhány fontos és időszerű téma megvitatására még a nyári szabadságok előtt egy plenáris és két tagozati ülés megtartását határozta el. Ezekről most röviden tájékoztatjuk olvasóinkat: akik a részletek iránt is érdeklődnek, azok a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (VIII., Múzeum u. 3.) szakkönyvtárában megtalálják a hozzászólások tartalmi kivonatait felölélő emlékeztetőket.

Tanácskozás a könyvtári szakfelügyeletről

Az OKT plénuma *Juhász Jenő*nek, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályvezetőjének előterjesztése alapján június 17-én megvitatta a könyvtári szakfelügyeletről szóló jogszabálytervezetet. Az előadó bevezetőjében elmondotta, hogy már 1979 óta folynak a könyvtári szakfelügyelet új jogi szabályozásának előkészületi munkálatai, mégpedig azzal a céllal, hogy egységes, az egész könyvtárügyre érvényes jogszabály segítse a könyvtári rendszer fejlődését, továbbá, hogy a jelenlegi szakfelügyeletet korszerű, valamennyi könyvtártípusra kiterjedő, összehangoltan működő, hatékony szakfelügyeleti rendszer váltsa fel, s végül, hogy a könyvtári szakfelügyelet azonos elvi alapokon illeszkedjen be a tárca egyéb területeken folytatott felügyeleti tevékenységei közé. Már 1980-ban megkezdődött a jogszabálytervezet házon belüli és tárcaközi egyeztetése, ám ez a munkafázis félbeszakadt. Most ismét időszerűvé vált a feladat, s ezért a könyvtári osztály, mielőtt tervezetét újból az egyeztetés hosszú és rögös útjára indítaná, szeretné még egyszer a szakma véleményét kikérni, hogy a szükséges változtatásokat végrehajthassa. Fontosnak tartotta, hogy a szakmai szempontok kellőképpen érvényesüljenek a szakfelügyeleti jogszabályban, bár azt is leszögezte, hogy a könyvtárügy állami irányítását nem le-

het megkérdőjelezni, s a szakfelügyelet éppen az állami irányítás fontos eleme és eszköze.

A vita résztvevői kitértek a szakfelügyelet kérdéskörének szinte valamennyi vonatkozására. Kifejtették például azt a nézetüket, hogy a szakfelügyeleti tevékenységnek az adott társadalmi-gazdasági közeghez, az állami irányításban érvényesülő alapelvekhez kell igazodnia, s helyes arányt kell kialakítani a centralizáció és a decentralizáció között, azaz meg kell határozni, milyen feladatokat vállalhat közvetlenül a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya, s melyeket célszerű átruházni más szervekre, szakemberekre. Különösen az iskolai könyvtárügy szempontjából hangsúlyozták azt a követelményt, hogy a könyvtári szakfelügyelet ugyanazon alapokon nyugodjék, mint a Művelődési Minisztérium egyéb ágazati felelősségeinek érvényesítéséből következő felügyeleti gyakorlat. Egyetértést váltott ki a jogszabálytervezetnek az a törekvése, hogy a szakfelügyelet a könyvtárfinanszírozók tevékenységét is figyelemmel kíséresse, észrevételezze. A hatékonyság érdekében azonban szükségesnek látszik tisztázni, hogy milyen jogkörökkel, felhatalmazással rendelkezzen a szakfelügyelet: segítő-tanácsadó vagy utasítási-szankcionáló hatásköre legyen-e. Többben a jogszabálytervezetnek az információügyre való kiterjesztésére vonatkozó kérdéseket tettek fel. Vitát váltott ki a hálózati és a szakfelügyeleti rendszer összefüggése, s felmerült a hálózatonként, illetve a hálózatközi alapon megszervezett szakfelügyelet alternatívája, továbbá ezzel kapcsolatosan a szakfelügyelet szervezete és működése is.

A vitában elhangzottakra válaszolva *Juhász Jenő* közölte, hogy keret jellegű jogszabályt kívánnak kiadni, de vele egyidejűleg részletes útmutatót is, nehogy meggyéknént eltérő gyakorlat alakuljon ki. A szakfelügyeletnek is egyik legfőbb célja az egységes könyvtári rendszer hatékonyságának növelése, ezért megszervezésük és működésük során nem szabad a hálózati határokhoz mereven

ragaszkodni. A könyvtári szakfelügyeletről rendelkező jogszabály csak annyiban érinti a tájékoztatásügyet, amennyiben könyvtári keretek között folyik az információs tevékenység. A tervek szerint mintegy 160 könyvtárra fog közvetlenül kiterjedni az országos szakfelügyelet, de mint eddig, a jövőben is támaszkodni kívánnak külső szakemberekre. A Művelődési Minisztérium is szükségesnek érzi az alapelvek és fogalmak tárcaszinten való egyeztetését, illetve egyértelmű használatát.

A tájékoztatási és szakkönyvtári tagozat ülése

A tagozat június 11-én tartott ülésén első napirendi pontként a szakterületi könyvtárközi együttműködés kérdéseit tárgyalta meg. *Rózsa György*, aki az ülésen elnökölt, bevezetésképpen arra kérte a tagokat, hogy a kiküldött dokumentumokat csak háttéranyagként kezeljék, s hozzászólásaikkal elsősorban annak a kéttagú bizottságnak (*Futala Tibor, Sz. Nagy Lajos*) a munkáját segítsék, amely az OKT elnökségétől kapott megbízást e tárgykörben egy, a könyvtárpolitikai döntéseket és intézkedéseket megfogalmazó előterjesztés kidolgozására. Kiemelt néhány fontos kérdést, s közülük is első helyen a hazai dokumentumbázis olyan mérvű kiépítését, illetve fejlesztését, ami lehetővé teszi a magyar kutatás és termelés számára a nemzetközi porondon való helytállást; ez a feladat csakis együttműködéssel oldható meg. Az együttműködés kibontakoztatása azonban nem adminisztratív intézkedésektől várható, hanem a kölcsönös érdekeltég érvényesítésétől. *Rózsa György* nem értett egyet azokkal, akik úgy vélik, hogy a jelenlegi anyagi-műszaki-személyi feltételek mellett együttműködésen alapuló érdemleges vállalkozásokat nem lehet indítani; szerinte a rendelkezésre álló eszközök ésszerű felhasználásával is sokat lehetne elérni. Kétségtelen azonban, hogy fejlesztés, beruházás nélkül nem valósítható meg a magasabb színvonalú együttműködés; az ehhez szükséges anyagiakat célszerű a nagy, nyilvános könyvtárakra összpontosítani, mert ez ígéri a leghatékonyabb felhasználást. Az ágazati irányítás egyik fontos feladatákként jelölte meg az együttműködés ösztönzését; ezért sürgette a könyvtári szakfelügyeletre e tekintetben háruló teendőök megállapítását.

A vitában felszólalók részben a bevezetőben mondottakkal foglalkoztak, részben új szempontokat vetettek fel. Ez utóbbiak közül néhány: az együttműködés tartalmában és formájában tekin-

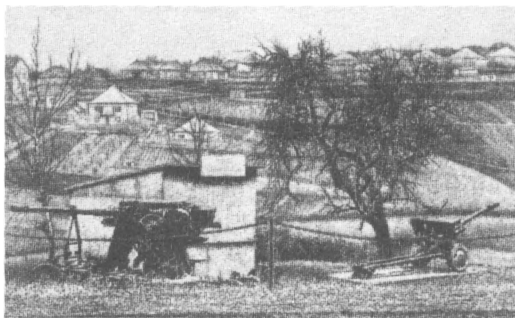
tettel kell lenni a tudományágak eltérő sajátosságaira; a könyvtárak külföldi beszerzéseinek jelenleg csak a rendelkezésükre álló forintösszeg nagysága szab határt, emiatt ha nem is szabad visszatérni a valutakeretek központi megállapításának módszeréhez, valamiképpen szabályozni kell a devizás rendelkezéseket, nehogy a nagy, nyilvános könyvtárak háttérbe szoruljanak a gazdagabb helyi könyvtárakkal szemben; volt, aki a kormány döntését sürgette a nyilvános könyvtárak kiemelt fejlesztésére, mások nem látták ennek lehetőségét vagy szükségességét. Továbbá: ki kell jelölni az egyes szakterületeken folyó kooperáció vezető intézményeit, amelyek 8—12 más könyvtárral együtt gondoskodnának a szakma dokumentumbázisáról és szakirodalmi információs szolgáltatásairól, s így mintegy 100—120 könyvtárra lehetne építeni az országos szakirodalmi ellátást; az együttműködés területi és szakterületi metszete között meg kell teremteni a kapcsolatot; a szakterületi együttműködésben túl kell lépni a hálózati kereteken; helyi próbálkozások helyett országosan kell megoldani a külföldi folyóiratok megrendelésének egyeztetését; a fenntartók által a költségvetésekben megállapított kereteken felül külön alapokat kell találni az együttműködés ösztönzésére; fel kell számolni a fejlődést akadályozó érdekösszefonódásokat, s a társadalmilag igazolt érdekvonalak mentén kell megszervezni az együttműködést. Elhangzott a vitában az a megállapítás is, hogy az információ sajátos árunak tekintendő, de árujellegét összhangba kell hozni a közkönyvtárak szolgáltatási etikájával és kötelezettségeivel.

A tagozat tudomásul vette a társadalomtudományi információs munkacsoport tevékenységéről szóló írásbeli beszámolót, amely a napirend második pontja volt.

A közművelődési és iskolai könyvtári tagozat ülése

Lisztes László, az OKT alelnöke, a tagozat elnöke vezette a június 9-én tartott ülést, amelynek célja hasonló volt, mint a tájékoztatási és szakkönyvtári tagozaté; segítséget nyújtani annak a kétszemélyes (*Takács Miklós és Fogarassy Miklós*) munkabizottságnak, amelyet az OKT elnöksége kért fel, hogy tegyen javaslatot a területi könyvtárközi együttműködés könyvtárpolitikai döntéseire és intézkedéseire.

Az ülésen igen élénk vita bontakozott ki arról, hogy mennyiben vehető számításba a régió mint a

valóságban is létező olyan formáció, amelyikre életképes együttműködési vállalkozások épülhetnek. Sokan voltak, akik a városnak és vonzáskörzetének természetes és szerves együttesét részesítették előnyben a bizonytalan régióval szemben, amikor az együttműködés társadalmi-gazdasági alapját keresték. Mások viszont úgy vélték, hogy több szakmai feladatnak igenis jó keretet nyújt a régió, így elsősorban a kötelezpéldányok fogadásának és hasznosításának, a könyvtárközi kölcsönzésnek, továbbá bizonyos bibliográfiai, kutatási-fejlesztési és továbbképzési akcióknak is. Egységes vélemény alakult ki arról, hogy bár az igazán hatékony és nagy feladatok megoldására is képes együttműködésnek nélkülözhetetlen anyagi (elsősorban műszaki) és személyi feltételei vannak, már a jelenleg rendelkezésre álló erőforrások is lehetővé teszik egyes kisebb munkák együttműködéssel történő, tehát gazdaságosabb elvégzését; ezeket számításba kell venni, s nem szabad megindításukat a központi források megnyitásától függővé tenni. Egyetértettek az ülés résztvevői az esetleges központi alapok fontossági sorrend alapján történő és koncentrált felhasználásában is: azokba az intézményekbe kell összpontosítani a

külön támogatásokat, amelyek szolgáltatásaikkal számos más könyvtár ütőképességét is növelni tudják. Valamennyi könyvtártípusnak helye van a területi együttműködési körökben, legyenek azok városi, megyei vagy regionális szintűek — állapították meg a vitában felszólalók —, de néhányan szükségesnek tartották hangsúlyozni azt is, hogy az egyetemi könyvtárak nyitottságát, együttműködési készségét növelni kell. Az együttműködés nem akadályozhatja hálózati korlátok, mint ahogy hibás beidegződések, szemléleti fogyatékosságok sem. Sürgették a regionális könyvtárak kijelölését (bár voltak, akik úgy vélekedtek, hogy a kötelezpéldányok fogadására és elosztására kiadott megbízásokkal ez már ténylegesen megtörtént), s felvetődött az a megoldási javaslat is, hogy — a régió sajtóságaitól függően — egy-egy megyei és egyetemi könyvtár „párba állva” lássa el a funkciót. Végső soron a területi együttműködésnek is a használók igényeinek magasabb színvonalon történő kielégítését kell szolgálnia, s ezért a tényleges, bár még gyakran nem tudatosuló társadalmi szükségletekhez kell igazodnia. Többek szerint a régiókban működő akadémiai bizottságok vállalhatnának e tekintetben irányt mutató és igényjelző szerepet; a könyvtárosoknak maguknak is kezdeményezőleg kell fellépniük az akadémiai bizottságoknál, mintegy ösztönözvén őket a szerep betöltésére, de hasznos lenne, ha a Művelődési Minisztérium is megkeresné a Magyar Tudományos Akadémia illetékes szerveit ez ügyben. Ugyancsak a használói igények kívánják, hogy a területi együttműködés különféle szintjei és körei hasznosítsák és közvetítsék a szakterületi együttműködés keretében születő szolgáltatásokat.

(P. I.)

Olvastuk

a *Le Monde* június 25-i számában, hogy a francia nemzeti könyvtárban működő négy szak-szervezeti szekció június 24-ére sztrájkot hirdetett.

A nem mindennapi eseményre azért került sor, mert a Bibliothèque Nationale új főigazgatója, *Alain Gourdon* a szakszervezetek megítélése szerint nem ismeri a könyvtár problémáit, lebecsüli az olvasókat, de a könyvtár sze-

mélyzetét is, amellyel nem akar együttműködni.

A szakszervezetek felróják a vezetőségnek a nemzeti könyvtár katasztrófális állapotát is, például a helyiségek elhanyagoltságát és a személyzethiányt. Szerintük ha sürgősen nem történik intézkedés, a „világ memóriája” elsüllyed.

Megalakult az olvasók érdekvédelmi bizottsága is, *Georges Duby*, ismert történész elnökletével. A bizottság a közigazgatási bírósághoz készül fordulni, mivel a személyzethiány miatt a szombati napon olvasni kívánóknak már az előző napokon be kell adniuk könyvkérésüket. Ez természetesen hátrányos azoknak, akik csak szombaton mehetnek olvasni. (*R. Gy.*)

Ki a pedagógus a Bódva völgyében?

Tíz esztendő óta minden évben — talán kétszer is — beletelepszünk az Edelényi Járási Könyvtár Noé bárkájának is beillő mikrobuzába, hogy a Bódva völgyébe ékelődött — egyelőre még élő — maroknyi falvak népe közé elvigyük a kultúra egy fejezetét és a könyvhét meg a pedagógusnap gondolatát. Szombaton Jákfalván és Dövény községben jártunk. Vasárnap Komjátin és Bódvalenkén. A lakosság az ezret is alig haladja meg a négy falucskában együttvéve.

Kultúrház nincs. Esetleg hajdani községháza vagy iskolaterem van. Pedagógus sincs... Eszembe jut: a süllyedő hajót a kapitány hagyja el utoljára. No de a néptanító mikor volt kapitány? Soha! Ezt tudom, azok voltak a szüleim. Nos, ezúttal is engedelmeskedett a tanító: küldték és elment. Talán ő volt az utolsó úgynevezett értelmiségi. A gazdaságiak, a tanácsiak, a szövetkezeti-ek már régebben távoztak.

Hát akkor nincs pedagógus? Nincs képviselője a kultúrának?

De igen! Könyvtár van mind a négy faluban... és könyvtáros is. A járási könyvtár vérkeringése egész évben lüktet.

A nagykönyvtár előszobájában ott a plakát: a hátán könyvet cipelő, járást-járó ember, aki a világgosságot viszi. Talán még az öreg Kner Izidor pingáltatta. A könyves szakma, a könyvterjesztés, a könyvtároskodás jelképe.

A könyv hetét, a pedagógusok napját ünnepeljük az edelényi járásban. Szívesen megyünk, mert várnak a könyvtárak, várnak az olvasók, várnak a könyvtárosok. A pedagógusok napját ünnepeljük — egyelőre pedagógusok nélkül —, amíg nyakon nem fogjuk a gondolatot, és nem avatjuk tiszteletbeli pedagógusokká a könyvtárosokat.

Először azokat, akik szombat és vasárnaponként — számba alig vehető díjazásért — vállalják az értelmiség nélkül maradt kisközségek könyvtárainak gondozását és vezetését.

— Miért teszi? — kérdem.

— Mit csináljak? Örülök, ha olvasnak az emberek!

Az edelényi járás könyvtárigazgatója, Slezsák Imre sem az íróasztala mellől nézi a könyvhét színváltozását, hanem ott van mindenütt, ahol segíteni, ahol tanácsolni, ahol iparkodni kell. Tanult mestersége: tanár. „Beleszédült” a könyvbe, a könyvtárba és az új gondolatba: szervezni az olvasókat, feltámasztani a hajdani olvasóköröket, felébresztetni az önművelő kis kultúrcsoportokat, olvasásra, gondolkodásra, vitatkozásra, értékelésre tanítani az embereket.

Az edelényi járásban a pedagógusnapon a könyvtárosokat is ünnepeltük.

Buga doktor
Szabad Föld

Kitüntetések

A művelődési miniszter nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréseként *Urbán Lászlónak*, a sárvári Sylvester János Városi-Járási Könyvtár igazgatójának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT, eredményes munkájuk elismeréseként *Müller Gézáénak*, a

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gondnokának és *Zrupkó Károlynénak*, a Magyar Képzőművészeti Főiskola könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta; *Vörösné Komáromi Ildikót*, a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola könyvtárosát DICSÉRETben részesítette.

Az információáramlás története

Fantasztikusan tudományos közlemény

Lapunk, a *Csillagközi Fiókkönyvtárak Tájékoztatója* e havi számában folytatjuk az *Információáramlás története* című cikksorozatunkat. Ezúttal az Egyetemes Információs Központ (közismert rövidítése: UNIFORM) alapítását és működését ismertetjük. Ebben a sokszáz évvel ezelőtt még a Földön létesült intézményben alakultak ki az információátadás embrionális — azaz kizárólag az emberre jellemző — kezdeti formái. Akkoriban — a nemzeti és a nemzetközi szervezetek korszakában — annyira elszaporodtak a különféle információs szövetségek és koordináló bizottságok, hogy a mágneses adathordozók nagyobbik része már nem a vizsgálandó szakterület, hanem a bizottságok működésének és koordinálásának az adatait tartalmazta. A konferenciákon részt vevő tudóstömegek vándorgyűléseknek nevezett állandó mozgásai második népvándorlásként kerültek be a történelemkönyvekbe. Akik valamilyen okból kimaradtak az összefüvetelekből, azoknak megtartották a Konferenciákon Részt Nem Vettek Konferenciáját.

Szükségessé vált tehát egyrészt az informatikával foglalkozó tudósok legalább időleges letelepítése, másrészt egy megfelelő technikai apparátussal rendelkező KÖZPONT kiépítése, amely főcsatornaként magába gyűjti a különféle információs csatornák termékeit. A választás egy jelentős szellemi kapacitásokkal rendelkező kis szigetországra esett, amely információelméleti világhatalomnak számított. A sziget legfontosabb iparága a tőkehal-halászat volt, ebben kifejezésre jutott a szigetlakók minden leleményessége, noha különösen az igen óvatos, ún. „tőkés tőkehal-rajok” befogása nehéz feladatnak bizonyult. A tőkehal-halászatból eredő jövedelem, valamint nemzetközi összefogás révén sikerült annyi tőkét felhalmozni, amely elegendőnek bizonyult az új szervezet anyagi bázisának létrehozására. Így, az építőipari kapacitások megfelelő kihasználásával, magasba szökött a Központ beton- és üvegepülete. Tevé-

kenysége kiterjedt a természet- és társadalomtudományok valamennyi ágára, ebben is kifejezésre jutott a természet- és a társadalomtudományi információs szakemberek közismert testvérisége, akik semMI SZÓN nem kaptak többé össze.

Az elméleti részlegben megindult az új tudományág, a „gépi információ-szociológia” kifejlesztése. A központi előadóterem központi asztalán az összehívott tudósok megszemlélhették a Központ makettjét; ezenkívül minden tudós megkapta a makett zsebben hordható, kicsinyített mását (makettjét) is, ezek a segédeszközök nem kevés eredeti gondolathoz segítették a kutatókat. Számos nagy jelentőségű hozzászólás született az információáramlás modelljének modellezhetőségéről, majd ennek modellezhetőségéről. Némi zavart okozott ugyan, hogy végül már senki sem tudta, hányadik modellezési síkról van szó; a viták legnagyobb eredménye az volt, hogy ez mégis kiderült.

Az informatika történetében fordulópontot jelentett, amikor az egyik tudósjelölt megkérdezte: — Tulajdonképpen ki tudja, mi az a gépi információ-szociológia? — A termen először az elképedt derűtség hullámai söpörtek végig — elképedés a kérdés agresszív volta miatt és derűtség naivságán —, ez azonban hamarosan izgatott vitába csapott át. Kiderült, hogy a jelenlevők mindegyikének más a véleménye erről a kérdéstről, és a meggyőzés érdekében hajlandó bármelyik kollégát az üvegpalota tengert modellező akváriumába fojtani. Rövid időn belül legalább annyi tudományos meghatározás született, mint korábban az *informatika* definiálásával kapcsolatban.

Ez a közzététel nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az új tudomány végre megismerje önmagát, nagykorúvá váljék, és így polgárjogot nyerjen a tudományos világban. A nagykorúvá válást legmeggyőzőbben talán az mutatta, hogy elkészült az új tudományág tezaszusa. (Ekkor zajlott le a tudománytörténet egyik legnagyobb összecsapása, az

ún. tezausz kontra tézausz vita. Itt kell emlékeztetnünk arra is, hogy a tezausz eredetileg nyelvészeti fogalom; az első tezauszt bábeli tudósok hozták létre az ó-bábeli nyelv finom árnyalati különbségeinek megmagyarázására.)

A konferenciákkal párhuzamosan megindult a gyakorlati munka, az információk feldolgozása is. Az adatok beérkezése és szétsugárzása között átlagosan mindössze tíz év telt el, komoly remény volt azonban az átfutási idő további csökkentésére: kísérleteket kezdtek a lézer-technológia bevezetésére, ez reményt nyújtott arra, hogy az adatok szétsugárzásának idejét több másodperccel meg lehet rövidíteni.

Természetesen mindenki tisztában volt azzal, hogy a nehézségek csak átmenetiek, és az információfeldolgozás páratlan fellendülés előtt áll. Ezért egyes tudósok hibernáltatták magukat, mert szerették volna megérni azt az időt, amikor az információfeldolgozás naprakészen követi a technikai-gazdasági-társadalmi fejlődést. Több évtizedes fagyasztásos álom után felébresztették egyiküket. Mosolyogva nyugtázta a tapsokat, de csalódottan tapasztalta, hogy az ébrenléte idején interperszonális kapcsolatai révén szerzett ismeretei jóval frissebbek, mint a Központ információi. Ez utóbbiak különben annyira untatták, hogy a tiszteletére rendezett gyűlésen fogyasztott több csésze fekete sem tudta ébren tartani — azóta öneréjéből alszik tovább.

Az eredmények felsorolásakor nem szabad megelégednünk a Központ páratlan katalógusairól, amelyek kiegészítéséről és továbbfejlesztéséről az intézmény maga gondoskodott. A katalógusokkal két bizottság foglalkozott: a Katalógusfejlesztő Bizottság javaslatokat dolgozott ki, ezeket a másik bizottság, az ún. Katalógusvédők a katalógusazonosság első törvényének értelmében elvetették. A két bizottság működése tökéletes, dinamikus egyensúlyban volt; így a katalógus megmaradt eredeti állapotában, de mégis sikerült a szüntelen haladás látszatát kelteni.

A katalógus segítségével különféle kiadványokat, bibliográfiákat állítottak össze, melyeket az aktív tájékoztatás keretében szétsugároztak a potenciális felhasználókhoz. Sőt kísérletek indultak, hogy a felhasználók körébe bevonják a más bolygókön élő, értelmes lényeket is; az ő igényeik hipotetizálásával külön kutatócsoport foglalkozott. (Egyes vélemények szerint ezeket az igényeket sokkal pontosabban tárták föl, mint a földi felhasználóké.)

A Központ megszervezte kiadványai felhasználásának visszajelzését is. Felkérte azokat a tudósokat, intézményeket, akiknek, illetve amelyeknek

információt juttatott, hogy a nekik megküldött mintegy 30 lap terjedelmű kérdőíven jelezzék vissza, vajon a közölt adatok kielégítették-e igényeiket; ha igen, miért, és ha nem, miért nem. A címzettek titkos egyesületbe tömörültek, és válaszolóautomatát fejlesztettek ki. A szakemberek ettől kezdve válaszadás helyett nyugodtan foglalkozhattak kutatásaikkal.

A válaszautomata azonban nemcsak a felhasználók számára volt előnyös: az Információs Rendszer — melyet azóta írunk nagy kezdőbetűvel — így vált abszolút tökéletessé, kiküszöbölván a felhasználó változó és szubjektív szempontjait, időnként egyenesen nevetséges és tudománytalan akadémikuskodását. Az adatok betáplálása után a Rendszer teljesen függetlenné vált a külvilágtól: még villamos energiára sem volt szüksége, a benne foglalkoztatott roppant tudóstömegek szellemi energiáinak teremtő kisülését használta fel berendezései működtetésére.

Egyszer azonban hatalmas méretű kozmikus vihar söpört végig a Földön. Az előrejelzések pontosak voltak, és a kormányok megszervezték a kiűritést. A Központ az erről szóló információt a szokásos úton továbbították, ez azonban — a kialakult munkamenetnek megfelelően — jó néhány évig nem került feldolgozásra. Közben a szállítóúrhajók a magasba emelkedtek, s az emberiséget más csillagrendszerbe telepítették.

A vihar szerencsére elkerülte a szigetet, így a Központ folytathatta munkáját, hiszen az elkövetkezendő évtizedekre bőven volt feldolgozni való anyaga. Mindössze annyi változás történt, hogy megnőtt a más csillagrendszerek felé küldött információs rádióadások jelentősége; a munkatársak ujjongva észlelték, hogy válaszjelzések érkeznek, és a csillaglakók a fejlettség olyan magas fokon állnak, hogy már az információs nyelvet is ismerik.

A földi visszajelző-automaták tartalékelemeik segítségével továbbra is működtek, értékelték és visszajeleztek. A rendszer tökéletességét bizonyítja, hogy a Központnak a tényleges felhasználók távozása fel sem tűnt.

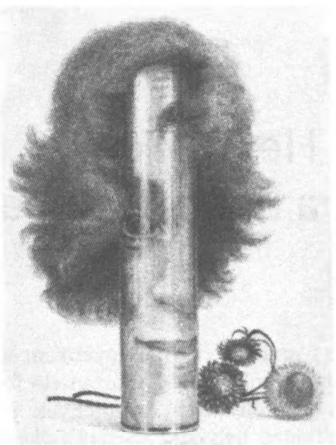
Némelyik automata az óceánba süllyedt; ez, habár véletlenszerűen, megteremtette a lehetőséget a Föld nagy kulturái közötti találkozásnak: egy értelmes delfin, amely közvetlenül is képes volt felfogni az elektromos jeleket, véletlenül megérintette a *Keresőprofil* feliratú kapcsológombot. Pár pillanat múlva azonban ismeretlen okból óriásit csapott a farkával, és pánikszerű gyorsasággal tovasiklott az információk tengerében.

Kozma László

Nyugalomba vonult június 30-án dr. Székely Sándor, az orvostudományok kandidátusa, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár igazgatója, aki 1959 óta állt az intézmény élén, s az elmúlt két évtizedben a magyar könyvtáros közéletben is fontos társadalmi tisztségeket viselt: 1963-tól a Könyvtárosegyesület titkára, 1973-tól 1978 végéig pedig elnöke volt.

Életének 76. évében elhunyt dr. Dezsényi Béláné dr. Szemző Piroska, a felszabadulást megelőző és azt követő időszak nagy könyvtáros-nemzedékének érdemes tagja, irodalomtörténész. Fialat könyvtárosként résztvevője volt a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete által 1937-ben rendezett könyvtáros-tanfolyamnak, s 25 évvel később, 1962-ben az Országos Széchényi Könyvtár munkatársaként ment nyugdíjba, de akadémiai megbízásból élete végéig dolgozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyik tanszéki kutatóhelyén.

A „Nem születünk katonának” nevű olvasópályázat irodalmi vetélkedőjének döntőjét július 22-én a Magyar Néphadsereg Művelődési Házának színháztermében rendezte meg a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnöksége, az MN Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ, valamint a Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó. A tavaly szeptemberben indított pályázat, amely már a hatodik volt a katonafialatok számára az elmúlt években szervezett hasonló olvasómozgalmi akciók sorában, sok ezren vettek részt. Ezt az is bizonyítja, hogy a pályázati füzet 50 ezer példányban jelent meg, az irodalmi vetélkedőn szereplő csapatok száma pedig több mint ezer volt. A művészek közreműködésével lebonyolított és *Rapcsányi László* által vezetett országos döntőben az első helyezést az MN 7260-as szabadszállási alakulat versenyzői vívták ki; a második helyre az MN 2164-es váci, a harmadikra az MN 1929-es szolnoki alakulat, a negyedikre a debreceni, 3. sz. sorozó központ, az ötödikre a budapesti, 4. sz. KAFÉV versenyzőgárdája került.

A Gyermekekért elnevezésű kitüntetést adományozta a Magyar Úttörők Szövetségének Országos Tanácsa a szolnoki Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának az úttörők körében végzett eredményes nevelőmunkájáért.

A könyvvédelmet szolgáló ex librist készítetett a Vasas Központi Könyvtár, úgy, hogy reprodukáltatta a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetség-

Hírek

gének budapesti helyi csoportja által a század elején nyomtatott, a könyvek megőrzésére és megóvására felhívó szöveget. Az ex librist a könyvtár minden ezután vásárolandó könyvébe beragasztják. Ugyanezen nyomtatvány hasonmásának felhasználásával könyvvédelmi kislaplak is készül, melynek grafikai munkáit *Drexler József*, kivitelezését a szak-szervezet házi nyomdája végzi.

Hangos eseménynaptárt állít össze hetenként a Győri Városi Könyvtár: 1981. áprilisi megnyitása óta hangszalagra rögzít minden eseményt, ami a könyvtár életében történik, például felvételt készít a rendezvényekről, író—olvasó találkozók-ról is. A hangos krónika célja, hogy az évek során összegyűjtött anyag híven dokumentálja a könyvtár történetét. (F.)

Új fiókkönyvtár nyílt 1982 januárjában Győr most épülő városrészében, a Kun Béla lakótelepen. A könyvtár közös fenntartásáról a Heszky Erzsébet úti Általános Iskola és Közművelődési Egység, valamint a városi könyvtár szerződést kötött, amelynek értelmében a városi könyvtár vállalja az állomány feldolgozását és folyamatos gyarapítását, az iskola pedig a heti 42 órában foglalkoztatott könyvtárossal gondoskodik. A beiratkozott olvasók száma néhány hónap alatt négyszáz fölé emelkedett (F.)

Júliusi értekezleti naptár: 15. A Művelődési Minisztérium megbízásából működő könyvtárosoktatási és -továbbképzési állandó bizottság tanácskozása a Művelődési Minisztériumban az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékén tervezett két éves posztgraduális zenei könyvtárosi képzésről.

Helyzetkép a hátrányos helyzetről

Magyarországon — noha az 1945 utáni években eltűntek az alapvető társadalmi egyenlőtlenségek, bizonyos különbségek mégis megmaradtak a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt hely, a tudáshoz, az információkhoz, a hatalomhoz, a véleménynyilvánítás lehetőségeihez való nagyon is eltérő viszony következményeként.

A hátrányos helyzet *Ferge Zsuzsa* szerint vagy „biológiai” eredetű, melyről „a természet tehet”, vagy a személyiség pszichés zavarai okozzák, vagy szociális, illetve társadalmi gyökerei vannak. A következőkben a hátrányos helyzetű rétegek, csoportok felsorolásán túl arra keresünk választ, hogy a közművelődés eszközeivel, lehetőségeivel, elsősorban a könyvtári szolgáltatásokkal lehet-e enyhíteni a hátrányok elviselését, illetve megtettünk-e már mindent az egyenlőtlenségek lehetséges csökkentése érdekében.

Testi és szellemi fogyatékosok

Elsőként — mint legkönnyebben feltérképezhető területet — vegyük szemügyre a *biológiai, egészségbeli hátrányokat*. E tekintetben mindazok érintettek, akik fizikai-egészségi állapotuk következtében hátrányt szenvednek. Ide tartoznak a *testi fogyatékosok* (vakok és csökkentlátók; siketek és nagyothallók; mozgásukban korlátozottak és mozgássérültek), akik vagy születésük óta vagy rokkantság következtében kívül kerültek bizonyos társadalmi áramkörökön; valamint a *szellemi fogyatékosok*. A rehabilitációjukra fordított társadalmi erőfeszítésekkel egyelőre nem lehetünk elégedettek, munkába állításuk például csupán bizonyos hagyományosan kialakult foglalkoztatási lehetőségekre korlátozódik. De a teljesebb emberi élethez nem elegendő csak a munka- és megélhetési lehetőségek megteremtése, a kulturális javakból is részesülniük kell! A különféle érdekvédelmi szervezetek, szövetségek, az államilag kialakított intézmények (iskolák, nevelőotthonok, bentlakásos intézetek) kulturális lehetőségei szegényesek,

s egyébként sem terjedhetnek ki az országban elszórtan élő fogyatékosokra. A közművelődési intézmények, nevezetesen a könyvtárak pedig nincsenek felkészülve a sajátos ellátásra, különleges szolgáltatásokra. Az építészeti megoldások sem mindig kedveznek (a könyvtárak megközelítése és a bennük való közlekedés tolokocsival, bottal), a megfelelő tájékoztató nyilvántartások és a szükséges technikai eszközök hiányában (lapozó, nagyító; Optacon-készülék, lemezjátszó; változtatható sebességű magnó; különböző típusú írógépek; Braille-írású, de legalább öregbetűs könyvek stb.) pedig néhány kivételtől eltekintve jelenleg nincs lehetőség ellátásukra. A feltételek megteremtése természetesen nem a könyvtárak „magánügye”! Öregbetűs könyveket például csak akkor adhat a könyvtár csökkentlátó olvasóinak, ha a könyvkiadás ilyeneket közread.

Találkoztunk az utóbbi időben egy-két újszerű kezdeményezéssel is, melyet a könyvtárosok és a Hazafias Népfront együtt hívtak életre: például az olvasótábori mozgalmat kiterjesztették a mozgássérült fiatalokra, lehetővé téve számukra is a társas művelődést.

A *kórházban fekvő betegek* hosszabb vagy rövidebb időre kirekesztődnek társadalmi, munkahelelyi, családi környezetükből. Náluk a tétlenség, a magányosság, az elzártság érzését enyhítik a könyvek. Mondhatjuk, hogy már szakmai közhellyé vált a kórházi betegek könyvtári ellátásának szükségessége. Hazánkban azonban a betegkönyvtárak többsége nem felel meg a mai követelményeknek. Rendeleték és irányelvek ugyan már napvilágot láttak, a valóságban azonban szervezési, anyagi és személyi tisztázatlanságok hátráltatják az ügyet. Természetesen helyenként beszámolhatunk kedvező eredményekről, kezdeményezésekről is. (A hazai állapotokról részletes ismereteket ad a *Benjámin Judit—Bolgár Ágnes* szerzőpár *Idősek és betegek könyvtári ellátása* című, 1981-ben megjelent műve, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványa.)

Egyre súlyosabb gondja és adóssága társadalmunknak az idősekkel, öregekkel való foglalkozás, helyzetük megoldása, társadalmi szerepük megnyugtató kijelölése. Ezt a feladatot az érintettek számához mérten és társadalmi súlyának megfelelően kell kezelnie a kulturális területnek is. A különféle közművelődési szervezeteknek és intézményeknek együttműködve kell gondoskodniuk az egészségi állapotuk vagy életkoruk miatt házhöz kötött emberek kulturális ellátásáról. Az egyik lehetőség a könyvek házhöz szállítása, amelyre több kísérleti vállalkozás is indult a könyvtári hálózatokban, de az elszórt akciók nem váltak állandó szolgáltatássá. Ha a könyvtárak magukra maradnak ebben az ügyben, akkor nem is jósolhatunk nagy jövőt az új szolgáltatásnak. A rendszeres házhöz szállítás megvalósításához ugyanis széles körű társadalmi összefogásra volna szükség, a könyvtárak technikai segítségére szorulnak. Az úttörőmozgalom, a Hazafias Népfront, a KISZ átvállalhatná a szervezési-technikai feladatokat, az érdemi rész, az idős olvasókkal való beszélgetés, könyvajánlás, könyvkiválasztás azonban továbbra is a könyvtáros feladata maradna.

Sajátos réteggként itt kell megemlíteni a *gyesen levő fiatal anyákat*, akiket az otthonmaradás bizonyos értelemben elzár a világtól, s a társadalom vérkeringéséből való kiszakadásuk gyakran pszichés megbetegedésekhez vezet. Az elzártság mellett a „gyes-neurózis” másik oka talán az is, hogy a nők tömeges munkába állása óta nincs modellje a „családanyaságnak”, vagyis hiányoznak az e sajátos életforma megszervezéséhez szükséges ismeretek a fiatal nők élettapasztalataiból. Ezeket az ismereteket részben a könyvtárnak kellene eljuttatnia a fiatal anyákhoz, s egyben a társas kapcsolatokra is olyan lehetőségeket, kereteket teremtenie, melyekben sajátos gondjaikat, örömeiket megoszthatnák egymással.

Pszichés hátrányok

A második csoportba sorolt úgynevezett *pszichés eredetű, személyiségtorzulásból, személyiségproblémákból* adódó hátrányokat valószínűleg csak elméletileg lehetséges elhatárolni a szociális természetű hátrányoktól. Jól ismert viták középre csöppenünk, ha el akarjuk dönteni, hogy a bűnözők, alkoholisták, lumpenelemek, a javító-nevelőintézetek fiatal lakói, a csövesek, csavargók, munkakerülők esetében vajon a kétféle tényező milyen arányban keveredik és hat. Hogyan járulhatnak hozzá a gondok megoldásához a közművelődési intézmények, köztük a könyvtárak is? A

feladat egyik fele így fogalmazható meg: megelőzés és rehabilitáció, utógondozás, részvállalás a „lelki egészségügyből”. Ez azt jelentené, hogy *biblioterápiának* kellene tekinteni egyebek között mindazt a könyvtárosi munkát, amely a könyvtári olvasókat általában hozzásegíti személyes gondjaik megoldásához, a közösség által helytelennek ítélt magatartásuk megváltoztatásához. A közművelődési intézményeknek mintegy „lelki segélyhelyekké” kellene válniuk, ahol az odafordulók megértést, sorsuk iránti érdeklődést tapasztalnak, ahol komolyan veszik őket, ahol őszinte segítő szándékra lelnek. Ezzel a könyvtárak, klubok nem vennék el a család- és ifjúságvédelmi intézmények kenyerét, hanem éppen azok hatását erősítenék meg, és egészítenék ki. Mindehhez persze megalapozott pszichológiai felkészültséggel, könyvismerettel és nagyfokú empátiás, beleérző képességgel, jó emberismerettel rendelkező könyvtáros közvetítőkre van szükség. Különösen a veszélyeztetett helyzetű serdülők, fiatalok esetében kellene erőteljesebb megelőző munkát vállalnia a közművelődésnek.

A feladat másik fele: A büntetés-végrehajtó, javító-nevelő intézetekben is létre kell hozni a könyvtári hálózatot; ezt ma már egyre több helyen meg is valósították, illetve megvalósítják. Ezek a könyvtárak részben — a kórházi könyvtárakhoz hasonlóan — a kirekesztettséget, a társadalom életén kívül kerülést ellensúlyozzák, részben pedig határozottan támogatják a szervezett tanulást, segítséget nyújtanak a tananyagok elsajátításához, az értelmes időtöltéshez.

Társadalmi hátrányok

A harmadik csoportban igen hosszú felsorolással kezdhethetjük a számbavételt, *társadalmi gyökerű hátrányok* egész sorára kell tekintettel lennünk, melyek termelési és elosztási egyenlőtlenségek következményei, újratermelődései. Említenünk kell a végzett munkák jellegét, mint lényeges meghatározó tényezőt, az iskolázási lehetőségek eltérő voltát, de folytathatjuk a sort a települési viszonyok, valamint a lakáselosztás okozta egyenlőtlenségekkel: a megfelelő lakás hiánya ugyanis kizárja az egészséges életmód és a harmonikus együttélés lehetőségét. Itt sorolhatjuk fel az anyagi egyenlőtlenségeket, melyek egyaránt sújtják az alacsony nyugdíjú öregeket, a nagycsaládosokat, a szakképzetlenekeket, az alkalmi munkát vállaló cigányokat stb. Ide tartoznak a mintegy milliós tömeget kitevő bejáró-ingázó munkások és a munkásszállások lakói, akiknek többsége a lakosság legalacsonyabb

iskolai végzettségű részéből kerül ki, és ma is félparaszti-félmunkás életformában él. Ugyancsak ide sorolhatók az életforma- és életmódváltás állapotában élő rétegek tagjai, akik az ország távoli vidékeiről, tanyákról a fővárosba vagy más nagyvárosok új lakótelepeire költöztek. Ezek nem kis hányadát alkotja a cigány népesség és a falusi lakosság legalacsonyabb szociális-kulturális színvonalon álló csoportja.

A felsorolás folytatása helyett hadd tekintsük át a kulturális befolyásolás lehetőségeit. Első helyen az *e rétegekhez tartozó gyermekekre* gondoljunk, az ő művelődési lehetőségeik megteremtésére, kulturális igényük kialakítására. E tekintetben az iskolai és a közművelődési könyvtáraknak az úttörőmozgalommal, a szülői munkaközösségekkel és a tantestületekkel összefogva arra kell törekedniük, hogy növekedjék az olvasás, a tanulás, a művelődés tekintélye, gyorsuljon a szociális beilleszkedés folyamata. A felnőtteknek térben és időben

a legközvetlenebbül hozzáférhető könyvtári szolgáltatást kell nyújtani: a gondok ismeretére alapozott irodalomajánlást és a megfelelő információk hozzáférhetőségét.

Hiba volna a közművelődést mindenhatónak kikiáltani e gondok enyhítésében. Nyilvánvaló, hogy a kibogozhatatlanul összefonódó és összekapcsolódó, különböző eredetű hátrányok felszámolása és kiegyenlítése nem képzelhető el csupán kulturális, közművelődési eszközökkel. Lelkiismeretünk azonban nem lehet nyugodt abban a tekintetben, hogy ezen a téren már mindent megtettünk, ami lehetséges! Ezeket a feladatokat jobban figyelmük középpontjába kell állítaniuk a közművelődésben dolgozóknak, rá kell hangolódniuk az emberiség hullámhosszára, de jótékonykodás nélkül, csakis a felelősséggel vállalt partnerkapcsolatok révén!

Bartos Éva

Az Ómagyar Mária-siralom hazatérése

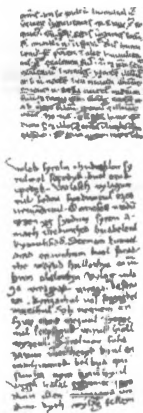
Olvasóinknak csak néhány szóban kell jelezniünk, hogy a számunkra oly fontos nyelvemlék-költemény egy 13. századi latin pergamenkódexben („Sermones” = beszédek) maradt fenn, amely vallásos elmélkedéseket, prédikációkat, bibliai szövegmagyarázatokat tartalmaz, s üresen hagyott lapjaira teológiai szövegeket, beszédfogalmazványokat jegyeztek föl. Ezek egyike a középkori latin himnuszirodalomban „Planctus Sanctae Mariae” címen ismert Mária-siralom első része. A kódex 134. lapjának fonákjára valaki leírta a siralom szabad, részben szó szerinti, részben gondolat szerinti magyar fordítását.

Az Ómagyar Mária-siralom 37 sorból, 132 szóból áll. Sajnos, a szövegnek több mint felét (nem értvén a magyar nyelvű szöveget) utóbb el akarták tüntetni. Szerencse, hogy a nyelvemlék fölfedezésekor (1922) készített fényképeken a valamikor kitérőlt szöveg igen jól olvasható. Kiváló kutatók egész sora (Gragger Róbert, Jakubovich Emil, Pais Dezső, Mészöly Gedeon, Bárczi Géza, Horváth János, Szabolcsi Bence, Vargyas Lajos, Benkő Lóránd, Mezey László) elemezte a Mária-siralom irodalmi, nyelvészeti, ritmikai vonatkozásait.

A kódex sorsa valóságos irodalomtörténeti „krimi”. 1910-ben a híres müncheni antikvárius,

J. Rosenthal vásárolta meg valahol Toscanában. 1914-ben — az első világháború kezdetén — a német hadsereg elpusztította a leuveni (lőweni, louvaini) egyetemi könyvtárat. A versailles-i békeszerződés arra kötelezte a német államot, hogy pótolja az okozott háborús károkat. A német jóvátételi bizottság — egyebek között — a „mi” kódexünket is megvásárolta. Mielőtt ez a dokumentum a leuveni egyetemi könyvtár tulajdonába került volna, G. Leidinger egyetemi tanár, a müncheni bajor állami könyvtár kéziratárának igazgatója a lajstromozás során felfigyelt a latin nyelvű kódex egy, számára ismeretlen nyelvű szövegére. Fölhívta rá a magyarul is tudó F. Babinger würzburgi egyetemi magántanár figyelmét, ő pedig azonnal értesítette Gragger Róbert berlini egyetemi tanárt fölfedezéséről. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter szakértőként Jakubovich Emil, a kiváló nyelvtudóst, az OSZK főkönyvtárosát küldte Berlinbe a kódex, illetve a magyar vers megvizsgálására. Az eredmény: a „Sermones” című kódex az első magyar verset tartalmazza, amely a XII. században, némelyek szerint a XIII. század elején íródott.

Itthon, Magyarországon természetesen igen nagy feltűnést keltett ez a szinte páratlan fölfede-

zés. Érthető az óhaj: meg kell szerezni hazánknak az Ómagyar Mária-síralmat tartalmazó kódexet. 1923 márciusában *Holub Józsefet*, az Országos Széchényi Könyvtár igazgatóörét (a későbbi pécsi egyetemi professzort) *Hóman Bálint* könyvtárigazgató azzal bízta meg, hogy belgiumi hivatalos útja során tárgyaljon a kódex megszerzéséről.

Holub Józsefnek két latin nyelvű kódex és öt ősnymtatvány felajánlására volt felhatalmazása, a belga fél — *L. Stainier* igazgató — elvileg ugyan elismerte a magyar kérés jogosságát, de a felkínált cserét nem fogadta el. Kissé korai volt az ajánlat: Holub József szerint a belga igazgató így fogalmazott: „kombinálni... a cserét inkunábulumokkal [ősnymtatványokkal] addig, míg a németek részéről a könyvtár számára történő szállítások befejezést nem nyernek, technikailag lehetetlen!”

A tárgyalásokat tudtunkkal nem újították fel, s az egyre feszültebb európai helyzet, majd a második világháború lehetetlenné tették a további tárgyalásokat.

A háború során a Sermones-kódex csodával határos módon elkerülte a végső pusztulást. *Bárczi Géza* professzor 1947-ből származó tudósítása szerint a leuveni egyetemi könyvtár ismét súlyos károkat szenvedett, épülete leégett. A kódex azonban egy elrejtett páncélszekrényben épségben maradt, így ismét felcsillant megszerzésének reménye. *Bárczi Géza*nak az volt a benyomása, hogy az ottani egyetem vezetői elképzelhetőnek tartják a cserét, ha a magyar fél megfelelő ellenértékeket kínál föl.

1955 szeptemberében *Varjas Béla*, az OSZK akkori főigazgatója ellátogatott a leuveni katolikus egyetem könyvtárába, s csereajánlatot tett a könyvtár vezetőinek. Ezt az egyetem vezetői nem fogadták el.

Különféle okok miatt csak 1964-ben vethette

föl az OSZK vezetősége (*Jóború Magda*, *Sebestyén Géza*) a csere gondolatát, ezúttal szélesebb, művelődéstörténeti, irodalomtörténeti, könyvtártörténeti alapokon dolgozva ki a javaslatot *Csapodi Csabáné* és *Keresztury Dezső* közreműködésével.

Közben *Réczei László* nagykövet, majd tudósaink közül *Benkő Loránd*, *Mátrai László* és *Mezey László* is lépéseket tettek a kódex megszerzésére. Sajnos, sem az OSZK 1964-es ajánlata, sem az imént említett akciók nem jártak sikerrel.

1972-ben *Kovács Máté*, az Országos Könyvtárügyi Tanács elnöke járt Belgiumban, s *W. De Hennin* igazgatóval tárgyalta a kódex hazakerüléséről. Az említett év augusztusának végén Budapesten, az IFLA konferenciája után további tárgyalásokra kerülhetett volna sor, de *Kovács Máté* éppen az IFLA-tanácskozás idején váratlanul elhunyt, emiatt a tárgyalások ismét félbeszakadtak.

A hevenyes években a csere számára kedvező helyzet jött létre: a leuveni katolikus egyetem flamand és vallon részre vált szét, s a mi kódexünk a flamand rész birtokába jutott. E könyvtár vezetői elfogadták a csere gondolatát, s az OSZK „diplomata” osztályvezetői (elsősorban *Soltész Zoltáné*, mellette *Wix Györgyné* és *V. Windisch Éva*) *Jóború Magda* főigazgató irányítása mellett 1980 márciusától kezdve tárgyaltak a mindkét felet elégitő cseréről.

Soltész Zoltáné az OSZK régi nyomtatványok tára állományából és a kéziratárból megfelelő csereanyagot állított össze. 1982 januárjában *J. Roegiers* igazgató megtekintette a felkínált anyagot: a megegyezés rövid idő alatt létrejött. Ennek értelmében a Sermones-kódexért az OSZK 12 ősnymtatványt, 24 darab 16—17. századi nyomtatványt, továbbá egy 18. századi kéziratos gyűjteményt engedett át a leuveni katolikus egyetem könyvtárának. Valamennyi átadott kötet a flamand tudomány-, könyv- és művelődéstörténet értékes dokumentuma; több kötetben az egykori flamand tulajdonosok (posszessorok) bejegyzései is fennmaradtak. Magyar vonatkozású mű nincs az átadott dokumentumok között.

A kódexet május 24-én *P. de Somer*, a leuveni katolikus egyetem rektora, *T. Peeters* professzor, az egyetem könyvtári tanácsának elnöke és *J. Roegiers* igazgató adták át *Zircz Péter* főigazgató helyettesnek, az OSZK vezetősége jelenlétében.

A számunkra annyira fontos kódexet az OSZK kéziratárbán helyezték el, a Halotti Beszéd szomszédságában. Nemzeti kincsünk „felfedezése” után 60 évvel végre a nemzeti könyvtárba került.

Haraszthy Gyula

Metakommunikáció

A metakommunikációhoz a közlésnek általában azokat a formáit soroljuk, amelyek az emberek közötti érintkezésben nem szavakkal kifejezve („expressis verbis”), hanem a szavak kíséretében, ezeket átszínezve s áthangolva, sokszor rejtőzködve, de mégis jól felismerhetően nyilvánulnak meg. Találóaan utalt *Pilinszky János* a költészet „közlésen túli közléseire”, de ezek nemcsak a költői, művészi kifejezést jellemzik, hanem a kommunikációnak csaknem minden jelenségét is. A metakommunikáció egyik alapvető felismerése, hogy az ember nemcsak verbálisan (beszéddel, írással), hanem szinte egész lényével kommunikál, s mondanivalóján *túl* (erre utal a görögből származó *meta* szó) sok minden mást is kifejez. Ebből következik, hogy a metakommunikáció során a közlő személyekről, egymáshoz való viszonyukról sok olyan információ is felszínre kerül, amely, ha a közlést csak verbálisan értelmeznénk, elkerülné figyelmünket.

A metakommunikáció értelmezése

A kommunikációelméletben a metakommunikációra vonatkozó önálló kutatási problémakör elhatárolása, kifejtése a társadalmi-kulturális antropológia (embertan) egyik neves képviselőjének, *Gregory Bateson*nak a nevéhez fűződik. Az ő felfogása szerint a metakommunikáció átfogó logikai kategória, amelynek tárgya tulajdonképpen „kommunikáció a kommunikációról”, tehát a kommunikáció egészével foglalkozik, s nem annak egyes, konkrét megnyilvánulási formáival. Bateson szerint ezt az értelmezést az is indokolja, hogy a kommunikációs folyamatban elsősorban a metakommunikáció hat a benne részt vevő személyekre, ennek van leginkább befolyásoló, döntő hatása. A szakirodalomban jórészt azzal az értelmezéssel találkozunk, hogy a metakommunikáció egyenlő a nem verbális (non verbal) kommunikációval, vagyis az olyan közléssel, amely nem csu-

pán szavakkal (beszéddel, írással) megy végbe, hanem olyan jelzésekkel, mozgásokkal is, amelyek a nyelvi közléssel együtt vagy ezek mögött észlelhetők (például arckifejezés, hanghordozás, testtartás).

A kommunikáció és metakommunikáció viszonyának értelmezésében az egyiket közvetlen (direkt), a másikat közvetett (indirekt) közlésnek is szokták nevezni. A közvetlen közlés során szavakkal fejezzük ki azt, amit akarunk, s a közvetett közlés azt jelzi, hogy valójában miképpen reagálnak erre azok, akik a közlési folyamatban részt vesznek. Hangsúlyozni szokták, hogy a metakommunikáció általában nem tudatos, nem is tudatosítható, mert ha tudatosul, akkor már valamilyen módon a verbális közlés „fegyelme” alá esik. A verbális kommunikáció tehát fegyelmezettebb, racionálisabb kifejezési mód, a metakommunikációban több az ösztönszerű, érzelmi, hangulati, esetenként „irracionális” elem. Ezzel összefüggésben *Roland Barthes* hangsúlyozza, hogy ami spontán, ösztönszerű, közvetlen, az „a konvenció netovábbja”, ezért mindenki által azonnal érthető. Ilyen értelemben meg is fordíthatjuk a közvetlen és közvetett közlés viszonyát, s azt mondhatjuk, hogy a metakommunikáció tekinthető közvetlen közlésnek. Egyébként a „tiszván” verbális közlésnek (például az írott szövegnek) is megvan a metakommunikációra jellemző tényezői.

A metakommunikáció megnyilvánulási formái

A két vagy több személy szóbeli érintkezését (interakcióját) kísérő metakommunikációs megnyilvánulásokat három fő csoportba oszthatjuk. Az első csoportba sorolhatók azok a kifejezési formák, amelyek a beszéd hangzásával, vokális jellegzetességeivel, a hanglejtéssel függenek össze; ezeket a zenéből jól ismert *intonáció* elnevezéssel szokták összefoglalni. A második csoportba tar-

toznak azok a mozgásformák, amelyek a személyek közötti beszéd alatt észlelhetők, mint például szem- és arcmozgás, gesztikuláció; ezekre összefoglalóan a *kinézika* elnevezést használják, ami utal a fizikából ismerős kinetika fogalmára is. A harmadik fő csoportba soroljuk azokat a térbeli viselkedésformákat, viszonyokat, amelyek szabályozzák, elrendezik a kommunikációs folyamatban részt vevők egymáshoz való távolságát—közeltségét, elhelyezkedését; az idetartozó jelenségeket általában *proxémika* címszó alatt szokták tárgyalni (ez a kifejezés a latin *proximus* szóból származik, melynek jelentése: legközelebbi, egészen közel eső).

Intonáció. Tapasztalatból tudjuk, s a metakommunikációs vizsgálatok is megerősítik, hogy a beszéd hangzásbeli (vokális) tényezőinek, minőségi jellemzőinek milyen nagy szerepük van a közlés hatásában, célba érésében. A beszéd hangereje, hangmagassága, hangsúlyozási ritmusa, hangszíne, a hanghordozás módja, az érvelést, meggyőzést elősegítő hanghatás, az érzelemmel telített előadásmód mind fontos tényezője annak, hogy végül is milyen hatást vált ki a közlés. Az adott helyzettől függően a közlés hangja, hangneme sokféle lehet: közömbösen ismertető, ajánló, kérő, parancsoló, tiltó, biztató, „ellentmondást nem tűrő” stb. Az intonáció jelenségei mindenesetre arra utalnak, hogy a beszéd hatásához valamiféle „zenei hullámzás” is szükséges. S ez a jelenség is elénk állítja a tudománynak azt a talányát, hogy vajon a beszédből ered-e a zene, vagy a zenéből ered-e a beszéd?

Kinézika. Minden kommunikáció a közlő személyre jellemző mozgásrendszerbe épül be. Ez a mozgás teszi igazán elevenné, dinamikussá a közlést. Az interperszonális kommunikációban ez elsősorban a szemmozgásokban, a tekintet változásaiban, az arckifejezés, a mimika megnyilvánulásaiban és a kézmozdulatokban, a gesztikulációban fejeződik ki. A kommunikáló ember kinézikus magatartása általában hatásosan tükrözi azt az érzelmi s érzelmi állapotot, például figyelmet, feszültséget, egykedvűséget, érdeklődést, ami a közlési folyamatban érzékelhetővé válik, és egyben szabályozhatja is a kommunikáció menetét. Ez a társadalmi kibernetikából, a bonyolult rendszerek vezérlésének és szabályozásának tudományából jól ismert szabályozó, visszajelző (feedback) szerep az egyik leglényegesebb tényezője a metakommunikációnak.

Proxémika. A dolgok, jelenségek térbeli viszonya, vagyis az, hogy közel esnek egymáshoz, vagy távol vannak egymástól, szó szerinti és átvitt értelemben is jellemző az emberek kapcsolatára. Ez a

viszony azáltal nyilvánul meg a kommunikációs folyamatban, hogy a közlésben részt vevő személyek általában meghatározott távolságra helyezkednek el egymástól. Ez a távolság — bizonyos esetekben — szigorúan meg van szabva, s ha az egyik fél „megsérti” a szabályt, akkor a másik igyekszik helyreigazítani azt. A proxémikus jellegzetességeket természetesen elsősorban a társadalomban elfoglalt helyzet, tekintély, rang vagy például a munkahelyi beosztás, valamint az osztály- és réteghelyzet befolyásolja, de fontos szerep jut az érzelmi tényezőknek is (például rokonszenv, empátia = beleélés, átélés).

Az előzőekben vázolt néhány metakommunikációs jelenségcsoport tüzetesebb megismerése leginkább abban nyújthat segítséget, hogy a kommunikációs folyamatokat ne csak felszínesen, hanem mélyebbre is tekintve érzékeljük, vizsgáljuk. Ezzel összefüggésben meg kell azonban jegyeznünk, hogy éppúgy, mint a közlésben általában, a metakommunikációban is sokszor nehézségeket okoz a valódi őszinteség és a pusztá szerepjátszás megkülönböztetése. Közismert *Talleyrand* híres mondása, mely szerint a beszéd nem arra való, hogy gondolatainkat kifejezzük, hanem arra, hogy elrejtjük. Miként egy közlés is lehet szándékosan félrevezető, a metakommunikáció szintén felhasználható a színészkedésre, valamilyen helyzet, állapot merő megjátszására. De ez már erkölcsi probléma, és egyben figyelmeztet a jellem és a kommunikáció összefüggésére is.

Mindezeket figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy a kommunikációs érintkezés együtt jár egy metakommunikációs kapcsolattal is, s ebben az emberek személyisége, egymáshoz való viszonya mélyebben tárul fel, jobban megismerhető még akkor is, ha nem kap „nyílt” kifejezést.

Az írott szöveg metakommunikációs vonatkozásai

Ahogy a beszédben elhangzó szavak, mondatok, úgy az írásbeli közlések mögött is rejtőzhet olyan kommunikáció, amelyet a szöveg nem nyíltan fejez ki, inkább csak sugalmaz, sejtet. Ilyen metakommunikatív jelzések, hatások elsősorban a művészi, esztétikai közlésben találhatók, de előfordulnak másféle közlésekben is. A szövegek ilyen rejtett közléseit a tartalomelemzés, stílus-elemzés módszereivel vizsgálhatjuk, tárhatjuk fel.

Tartalomelemzés. *Antal László* meghatározása szerint a tartalomelemzés (content analysis) olyan

eljárás, melynek során a közlemények (például sajtócikkek) törvényszerűen visszatérő jellegzetességeinek vizsgálatával olyan megállapításokhoz jutunk, amelyek nincsenek nyíltan kifejezve a közlésben, de a szöveg szerkesztési (kódolási) sajátosságaiból „kiolvashatók”, és más módszerekkel is igazolhatóak. A szövegek szavait és egyéb nyelvi elemeit osztályozzák, meghatározott kategóriába sorolják és kiértékelik. Ennek alapján deríthetők fel — újabban számítógépes szövegelemzéssel — a szövegek nyíltan ki nem mondott, „lappangó” információi. (Meggjegyezzük, hogy az informatika évi szemle-folyóirata, az ARIST — Annual Review of Information Science and Technology — egyik évfolyamában foglalkozott a tartalomelemzéssel, mint az informatika egyik speciális területével.)

Írásmód, stílus. A metakommunikáció és általában a kommunikáció egyik legnehezebben „megfogható” jelensége a stílus. „A stílus maga az ember” — mondta *Charles Buffon*. Ez az egész emberre jellemző „stílusos” vonás az írott közlésen kívül az ember minden viselkedésformájára rányomja bélyegét. A szövegek írásmódja, stílusa sok esetben vonzó vagy taszító hatást vált ki, és a rossz vagy nem „nekünk való” stílus kedvezőtlenül befolyásolja a tartalmi mondanivaló befogadását. Ez így van a tudományos szövegek esetében is, ahol általában a legkevésbé törődnek azzal, hogy a szöveg tartalmát — mondhatnánk metakommunikációs kíséretként — szép stílus fejezze ki.

Györe Pál

IRODALOM

Antal László: A tartalomelemzés alapjai. 1976. Magvető
Bateson, G.: Steps to an ecology of mind. Harmondsworth, 1972, Penguin Books
Beszédaktus — kommunikáció — interakció. 1979, Tömegkommunikációs Kutatóközpont
Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabály-
 szerűségei. 1974, TKK.

Buda Béla—László János: Beszéd a szavak mögött. 1981, TKK.
Szecső Tamás: Kommunikációs rendszer — köznapi kommunikáció. 1971, Akadémiai
Szecső Tamás—Szépe György: Nyelv és kommunikáció. 1—2. kötet. 1970, TKK.
Watzlawick—Beavin—Jackson: Pragmatics of human communication. New York 1967, Norton

Események, krónika 1981 ...

Összeállításunk — előzményeihez, a *Könyvtáros* 1978. évi 6., 1979. évi 5., 1980. évi 5. és 1981. évi 9. számában megjelent krónikákhoz hasonlóan — az általunk fontosnak vélt hazai könyvtárügyi események és a könyvtárak életét, tevékenységét érintő országos akciók (könyvhetek, könyvhónapok) dátumait tartalmazza. Számba veszi a nagyobb évfordulókat is, ha ezek pontos dátumhoz köthetők. A vezetők személyének változását a megyei, a főiskolai, az egyetemi könyvtárak és a nagy szakkönyvtárak, valamint az SZMT központi, a szakmai központi (szakszervezeti), továbbá a városi könyvtárak vonatkozásában kívántuk feljegyezni. Az összefüggések, valamint a könyvtáros-egyesületi rendezvények közül a több megyére kiterjedőket, illetve a nem előadás, hanem tanácskozás jellegűeket regisztrálja a jegyzék. A külföldön rendezett nemzetközi tanácskozások közül csak az IFLA és a FID éves (kétévenkénti) összefüggéseinek dátumát vesszük fel.

A könyvtáravatások esetében a felvétel alsó határa falusi könyvtárak vonatkozásában a legalább 120 m², a városokban levő könyvtárak esetében a 150 m² alapterület volt. A település jellegétől függetlenül igyekeztünk regisztrálni a legalább 90—100 m² alapterületű gyermek- és iskolai könyvtárak (-részlegek) felavatását is.

Az évfordulók dátumának megállapításához felhasználtuk *Bereczky Lászlónak A felszabadulás utáni magyar könyvtárügy kronológiája 1945—1969* című összeállítását is.

JANUÁR

1. A Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztályának új vezetője *Győri Erzsébet*. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a hálózat szervezeti korszerűsítésének keretében az I., II., IX. és a XV. kerületben bevezette az ún. főkönyvtári rendszert.
 A Kazincbarcikai Városi Művelődési Köz-

- pontot és a Kazincbarcikai Városi Könyvtárt összevonták Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtár néven. Igazgatója *Hazag Mihály*, könyvtári igazgatóhelyettese (a könyvtár vezetője) *Landenberger Istvánné* lett
4. A Művelődési Közlöny 1981/1-es számában közlemény jelent meg könyvtárak tudományos könyvtárrá minősítéséről. Az első alkalommal 15 intézmény kapott besorolást a tudományos könyvtárak I., 13 intézmény pedig a II. kategóriájába
Szolgáltatási korlátozásokat léptetett életbe az Országos Széchényi Könyvtár a Várba történő költözés előkészületi munkái miatt
12. Megkezdődött a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának bővítése, illetve új épületrészének építkezése, amelynek eredményeként a könyvtár 6000 m² alapterületű otthonhoz jut
13. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1980. évi küldöttközgyűlése az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének Semmelweis termében
15. Megjelent az új profilú *Magyar Nemzeti Bibliográfia Időszaki Kiadványok Repertóriumának* első száma
Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban megalakult a műszaki könyvtári koordinációs kollégium
19. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új, 190 m² alapterületű, 30/3. sz. fiókkönyvtárának felavatása Csepelen, a Királymajori szolgáltatóházban
Az 55-ről 165 m² alapterületűre bővített Kétegyházi Községi Könyvtár (Békés m.) felavatása
- 27— A tanítóképző főiskolák közművelődési
28. tanszékeinek tanácskozása a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán
28. Az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által irányított, újjáalakított országos propagandabizottság tanácskozása a Váci Városi-Járási Könyvtárban
- 1— Téli mezőgazdasági könyvhónap. Megnyitója január 30-án Túrkevéen
2. 210 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Pécsi Megyei Könyvtár
- 2—7. Gyermekkönyvtári hét a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár szervezésében
3. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete által rendezett vita az Eötvös Klubban az egyetemi könyvtárosképzésről
200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Kaposvári Megyei Könyvtár
9. Békéscsabán, a Beloiannisz u. 9. sz. alatti átalakított lakóházban 181 m² alapterületű kölcsönző nyílt, hogy az új megyei könyvtár felépítéséig a megye és a megyeszékhely felnőtt olvasóinak rendelkezésére álljon
10. Felavatták az Egyesült Izzó újjáalakított, 352 m² alapterületű szakszervezeti könyvtárát
A hangfelvételek bibliográfiai leírásáról továbbképző tanfolyamot indított az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. (Befejeződött ápr. 15-én)
11. Könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozás könyv- és könyvtárellátási kérdésekről Hódmezővásárhelyen, az Állatorvostudományi Egyetem főiskolai karának épületében, a főiskolai kar, a Szegedi Akadémiai Bizottság, az AGROINFORM, a Mezőgazdasági Könyvkiadó és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében. A főiskolai kar 160 m² alapterületű könyvtárának felavatása
14. A Néprajzi Múzeum 430 m² alapterületű könyvtárának megnyitása a múzeum új otthonában
15. Száz éve, 1881-ben ajándékozta *Somogyi Károly* esztergomi kanonok Szegednek 43 701 kötetes könyvtárát
A Gorkij Könyvtár által rendelkezésre bocsátott helyiségbe költözött a Magyar Könyvtárosok Egyesületének központi adminisztrációja. Új címe: Bp. V., Molnár u. 11. Tel.: 183-688/17. Levélcím: Budapest, Pf. 244. 1368
Televíziós közvetítés *Költők és kora* címmel a Pilisi Községi Könyvtárból, a község szülöttével, *Baranyi Ferenc* József Attila-díjas költővel rendezett író-olvasó találkozók alkalmából

FEBRUÁR

1. Nyugalomba vonult *dr. Arató Ferenc*, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója
A Szigetvári Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Ravaszdi László*

16. Életének 51. évében Esztergomban elhunyt *dr. Kovách Zoltán* tb. kanonok, a Főszékesegyházi Könyvtár igazgatója, az Országos Könyvtárügyi Tanács tagja
- 16—26. Gyermekkönyvtári napok a Miskolci Városi Könyvtár hálózatában
19. Az AGROINFORM az AGROBER és a MEDOSZ központi könyvtárával együttműködve értekezletet szervezett szakszervezeti és szakkönyvtárosok részére
20. Az AGROINFORM főigazgatójává *dr. Vágó Józsefet*, a mezőgazdasági tudományok kandidátusát nevezte ki a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter. Elődje, *dr. K. Nagy Sándor* nyugalmába vonult
- Gyermekkönyvtárosok országos tanácskozása az évi feladatokról az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központban
- A művelődési miniszternek, valamint a Magyar Tudományos Akadémia elnökének és főtitkárának 201/1981. (M. K. 4.) MM—MTA sz. együttes utasítása az Országos Széchényi Könyvtárt a művelődési miniszter közvetlen irányítása alatt álló, az MTA által támogatott kutatóhelyé nyilvánította
17. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének bibliográfiai bizottsága *Lisztes Lászlót*, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatóját választotta a *Csűry István* elhunytja miatt megüresedett elnöki posztra
18. A Tolna megyei SZMT Központi Könyvtár elfoglalta 300 m² alapterületű otthonát az új SZMT székház első emeletén
19. Megalakult a Magyar Könyvtárosok Egyesületének audiovizuális bizottsága
24. Az Országos Könyvtárügyi Tanács teljes ülése a Művelődési Minisztériumban a IV. országos könyvtárügyi konferencia téziseinek tervezetéről és a koordinációs központok szerepéről, tevékenységéről
- 24—30. Az Ortutay Gyula-emléknapok rendezvényei Hajdúhadházon, a Földi János Nagyközségi Könyvtár szervezésében
26. Szakmai tanácskozás Debrecenben könyvtárellátási és könyvkiadási kérdésekről a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, a Móra Ferenc Könyvkiadó és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
- 26—27. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének ifjúsági szekciója, a Nógrád megyei MKE szervezet és a Balassi Bálint Megyei Könyvtár által szervezett országos tanácskozás Salgótarjánban *A könyvtárak lehetőségei és feladatai a hagyományápolásban* címmel
30. Dél-dunántúli orvosi könyvtárosok, orvos-tanácsadók és gazdasági vezetők tanácskozása Pécsen a régió orvosi könyvtári feladatairól
31. Nyugállományba vonult *Ubornyák László*, a Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztályának vezetője, aki 1952, a könyvtárellátás országos megszervezése óta állt a főosztály (korábban: osztály) élén
- A varázsló emlékkönyvébe* címmel a 70 éves *Takáts Gyula* költőt köszöntő műsor közvetítése a Kaposvári Megyei Könyvtárból a Kossuth rádióban — a febr. 2-i nyilvános felvétel alapján

MÁRCIUS

3. Megnyílt az új helyre, a Honvéd u. 5. és a Báthori u. 7. sz. alatti saroképületbe költöztetett Könyvtárosok Boltja
- 3—7. A szovjet—magyar tudományos és műszaki együttműködési munkacsoport 3. ülése az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban
9. Huszonöt éve, 1956. márc. 9-én jelent meg a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendelete a könyvtárügy szabályozásáról, valamint az 1018/1956. (III. 9.) sz. minisztertanácsi határozat a tvr. végrehajtásáról. (E rendelkezéseket az 1976. évi új könyvtári alapjogszabályok helyezték hatályon kívül.)
- 9—14. A Tudományos Kutatások Nemzetközi Speciális Információs Rendszerének 4. rendszertanácsi ülése Budapesten, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban
16. Közművelődési könyvtári propagandisták tanácskozása a KISZ országos központjában az *Olvasó ifjúságért* pályázat és mozgalom értékelési szempontjairól

ÁPRILIS

1. A Művelődési Közlöny 7. számában megjelent a 110/1981. (M. K. 7.) MM sz. utasítás a gimnáziumi fakultatív gyakorlati tantárgyak — köztük a könyvtárkezelői ismeretek elnevezésű tantárgy — bevezetéséről és záróvizsgájáról

- A Magyar Könyvtárosok Egyesületének rendezésében szakmai konzultáció az Állami Gorkij Könyvtár klubjában három, újonnan kinevezett könyvtári főigazgatóval, Ágoston Mihállyal, Kiss Jenővel, Németh G. Bélával
- 200 m²-es bővítés révén 900 m²-re nőtt a Pécsi Tanárképző Főiskola Könyvtárának alapterülete
2. A Győri Városi Könyvtári Központ 600 m² alapterületű új otthonának felavatása
A keceli (Bács-Kiskun m.) általános nevelési központ 740 m² alapterületű új könyvtárának felavatása
A Pécsi Megyei Könyvtár zeneműtárának felavatása
Ünnepség az Állami Gorkij Könyvtárban az intézmény alapításának 25. évfordulója alkalmából
4. 131 m² alapterületű, kettős funkciójú könyvtár felavatása Zalabér községben
6. Felavatták az Eötvös Loránd Tudományegyetem Budaörsi úti kollégiumának 756 m² alapterületű új könyvtárát
- 6—
11. Az AGROINFORM-NR szervezési és tudományos módszertani munkacsoportja Budapesten tartotta 13. ülését
8. A Rádió könyvklubjának a Dunajvárosi Munkásművelődési Központ könyvtárában rendezett irodalmi estje a Kossuth rádió műsorában
9. Budapesten, a Magyar Néphadsereg Művelődési Háza könyvtárának szervezésében megalakult a *Honvédségi könyvtárosok klubja*
15. Tizenhat budapesti és vidéki könyvtár tanácskozása a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban az 1982. évi külföldi folyóiratrendelések (általános társadalomtudományi és szociológiai periodikák) egyeztetéséről
Észak-alföldi orvosi könyvtárosok, orvostanácsadók és gazdasági vezetők tanácskozása Debrecenben a régió orvosi könyvtári feladatairól
- 15—
máj. 9. A Szabolcs-Szatmár megyei gyermekmáj. 9. könyv-hónap rendezvényei
16. A Miskolci Megyei Könyvtár új igazgatója *dr. Környey Lászlóné*
A Magyar Rádió irodalmi lapja, a *Gondolat* által rendezett *Németh László-élműsor* közvetítése a Veszprémi Megyei Könyvtárból, az író születésének 80. évfordulója alkalmából
17. A Televízió *Delta* című műsora ismertette a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában bevezetett ISI-szolgáltatásokat
21. Ötven éve, 1931. ápr. 21-én nyitotta meg kapuit a Fővárosi Könyvtár a Wenckheim-palotában kialakított új otthonában
A fővárosi kerületi iskolai könyvtári munkaközösségvezetők szakmai tanácskozása a Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztályának épületében a Fővárosi Pedagógiai Intézet és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
- 22—
máj. 8. Tolna megyei gyermekkönyvhetek
24. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének keretében megalakult a levéltáros szekció
27. A sajszentpéteri Lévy József Nagyközségi Könyvtár 454 m² alapterületű új otthonának felavatása
Mit csinál a könyvtárkezelő? címmel a gimnáziumok fakultatív óráihoz adott műsort a Magyar Rádió
- 27—
29. A műegyetemi könyvtárak harmadik szemináriumára Miskolcon, a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának rendezésében
- 28—
29. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése Nyíregyházán az 1978. évi megyei könyvtári helyzetfelmérésről és a könyvtári közönségkapcsolatokról
29. Másodízben ajándékozott felújítással létrehozott bibliobuszta a Volán 12. sz. vállalata a Pécsi Városi Könyvtárnak
30. Felavatták a Budakeszi új művelődési házának épületében elhelyezett 291 m² alapterületű könyvtárt, amely a budai járás könyvtárhálózati központjának és Budakeszi nagyközség helyi könyvtárának funkcióját tölti be
Budapesti és Pest megyei orvosi könyvtárosok, orvostanácsadók és gazdasági vezetők tanácskozása az István Kórházban a terület orvosi könyvtári feladatairól

MÁJUS

4. *Szemes Mari* színművész előadójának rádiófelvétele a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban. Az adást okt. 2-án sugározta a *Gondolat*, a Rádió irodalmi lapja
5. Észak-magyarországi orvosi könyvtárosok, orvostanácsadók és gazdasági vezetők ta-

- nácskozása Miskolcon a régió orvosi könyvtári feladatairól
6. Regionális tanácskozás a Szombathelyi Megyei Könyvtárban az észak-dunántúli megyék központi folyóirat-nyilvántartásának megszervezéséről
 7. Az AGROINFORM és a Dohánykutató Intézet — mint alközpont — közös hálózati alközponti értekezlete Debrecenben a dohányipari vállalatok műszaki könyvtársai számára
Befejeződött az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által 1980. szept. 9-én indított egyéves osztályozási-koordinált indexelési tanfolyam
200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Miskolci Megyei Könyvtár
 8. 73 éves korában elhunyt *Hámori Béla*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. fősztályvezetője és volt párttitkára
 9. Az Új Könyvek c. állománygyarapítási tanácsadó 8. száma az új szabványok szerinti bibliográfiai leírásokkal jelent meg, amelyek a Magyar Nemzeti Bibliográfia szerkesztésében készültek, illetve készülnek a jövőben
 12. *A Somogyi Könyvtár* címmel a szegedi körzeti stúdió műsora a Televízió 1-es programjában Somogyi Károly könyvtáralapító felajánlásának századik évfordulója alkalmából
 13. 56 éves korában elhunyt *Csibra Lajos*, a vassasszakszervezet Mező Imre Központi Könyvtárának vezetője, a Szabó Ervin-emlékérem kitüntetettje
 14. Fejér és Veszprém megyék német nemzetiségi könyvtárosainak tanácskozása a Móri Nagyközségi-Járási Könyvtárban
 15. Megkezdődtek az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának nagyszabású bővítési és épületfelújítási munkálatai
 18. 182 m² alapterületű fiókkönyvtárt nyitott a Tatabányai Városi Könyvtár a Kodály tér 4. sz. alatti új közösségi épület emeletén
 19. *Várkonyi Nándor* nevét vette fel a Pécsi Városi Könyvtár 1. sz. fiókkönyvtára
Befejeződött az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által a szépirodalommal kapcsolatos könyvtári kérdésekről olvasó-
- szolgálatos könyvtárosok részére 1980. szept. 16-án indított egyéves továbbképző tanfolyam
 20. A Művelődési Közlönyben megjelent a 112/1981. (M. K. 10.) MM számú utasítás a művelődés területén dolgozók kitüntetéséről
Az Olasz Köztársaság Érdemrend lovagja címet adományozta az Olasz Köztársaság elnöke *dr. Tombor Tibornak*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. osztályvezetőjének a két ország közötti kulturális kapcsolatok fejlesztésében szerzett érdemeiért
 21. Könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozás könyvtárellátási és könyvkiadási kérdésekről Kecskeméten a Katona József Megyei Könyvtár, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Bács-Kiskun megyei szervezete, a Szépirodalmi Könyvkiadó és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
 22. A Kunhegyesi Nagyközségi Könyvtár (Szolnok m.) 389 m² alapterületű otthonának felavatása az egykori ún. Sóházban
 25. A Hazafias Népfront országos elnöksége mellett megalakult az olvasómozgalmi munkabizottság; elnöke *Fábián Zoltán* lett
 26. Észak-dunántúli orvosi könyvtárosok, orvostanácsadók és gazdasági vezetők tanácskozása Szombathelyen a régió orvosi könyvtári feladatairól
 27. Életének 71. évében elhunyt *Horváth Viktor*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. osztályvezetője, egykori szakszervezeti titkára, az *OSZK Híradó* alapítója és tizenöt éven át volt szerkesztője, történetének s repertóriumának összeállítója
 28. Megkezdődött a Békéscsabai Megyei Könyvtár új otthonának építése
 - 29— Ünnepi könyvhét. Országos megnyitója jún. 6. Budapesten, a Vörösmarty téren; a vidéki megnyitó máj. 30-án Győrben; az országos szövetkezeti megnyitó 30-án Püspökkladányban
- ## JÚNIUS
1. Harminc éve, 1951-ben jelent meg az első száma a *Könyvbarátnak*, a „könyvtárosok és könyvterjesztők havi tájékoztatója”-nak, a mai *Könyvtáros* című folyóirat elődjének
A Baranya megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Papp Béla*
A SZOT, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és a KISZ KB által meghirdetett

Olvasó ifjúságért pályázat első évi eredményének értékelése, a jutalmak átadása a KISZ KB székházában

- 2—3. A IV. országos könyvtárügyi konferencia tanácskozása Budapesten, a Kertészeti Egyetem dísztermében
3. *Üdvözet az olvasónak. 3. rész* címmel ünnepi könyvheti irodalmi rejtvényműsor közvetítése Kaposvárról, a Palmiro Togliatti Megyei Könyvtárból, a Kossuth rádió programjában
5. *A Könyvről könyvért* című irodalmi rejtvényműsor közvetítése Győrből, az új városi könyvtári központból a Petőfi rádió műsorában
8. *Kovács Mátéről*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékének 1972-ben elhunyt vezetőjéről neveztek el a Hajdúszoboszlói Városi Könyvtárt
- 8—19. Dán műszaki, tudományos és gazdasági filmnapok az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban
12. Szakmai tanácskozás könyvtárellátási, könyvterjesztési és -kiadási kérdésekről Szobon a Könyvértékesítő Vállalat, a Pest megyei Könyvtár és a Pest megyei ME-SZÖV rendezésében
17. A 28. sz. Fővárosi Szabó Ervin Kerületi Könyvtár 350 m² alapterületű gyermek-részlégének felavatása a volt újpesti munkásotthon helyén épült szolgáltatóházban
26. Egy volt postaépületből kialakított 120 m² alapterületű községi könyvtár felavatása Tápiószelén (Pest m.)
30. Nyugalomba vonult *Keszthelyi Károly*, a Baranya megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatója

JÚLIUS

1. A Művelődési Közlönyben megjelent a 119/1981. (M. K. 13.) MM. sz. utasítás a tanácsok által fenntartott óvodák, egyes alsófokú nevelési-oktatási és közművelődési intézmények, valamint sportintézmények szervezeti összevonásáról
A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárhálózatából az MTA Mikrobiológiai Kutatócsoport könyvtára az Egészségügyi Minisztérium hálózatába, az MTA Pedagógiai Kutatócsoport könyvtára a Művelődési Minisztérium felügyelete alá került át; az MTA Akusztikai Kutatólaboratórium könyvtára pedig beolvadt az MTA Mű-

szériügyi és Méréstechnikai Szolgálat könyvtári szervezetébe

A *Gondolat*, a Rádió irodalmi lapja műsorát teljes egészében a IV. országos könyvtárügyi konferenciának szentelte

5. A régi tanácsháza épületéből átalakított, 300 m² alapterületű könyvtár felavatása a Heves megyei Tiszanánán
- 5—15. A fiatal könyvtárosok második olvasótáborra a Csongrád megyei Ásotthalmon
6. Huszonöt éve, 1956-ban alakult meg a *Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre*, a *Magyar Könyvtárosok Egyesületének* közvetlen jogelődje
19. A franciaországi Lourdes-ban életének 58. évében meghalt *dr. Pataki László*, a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár igazgatója

AUGUSZTUS

1. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtárának új igazgatója *dr. Gomba Szabolcsné*
9. Irodalmi est közvetítése a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárból a Rádió könyvklubjának műsorában, a Kossuth adón
14. Bokrétaünnepség a szegedi Somogyi Könyvtár építkezésén
17. Az Elnöki Tanács a mezőgazdaságban végzett kiemelkedő munkája elismerésé-ként, nyugdíjba vonulása alkalmából *dr. K. Nagy Sándornak*, az AGROINFORM főigazgatójának a *Szocialista Magyarorszá-gért Érdemrendet* adományozta
Kitüntetések átadása az Országgházban. Szabó Ervin-emlékérmet kaptak: *Bacsa Jánosné, Kovács Dezső, Papp István, dr. Rózsa György, Szalai Ágnes, dr. Szentmihályi János, Varga Béla*. Kiváló népművelő címmel a következő könyvtárosokat tüntet-ték ki: *Halmai Béláné, Jakab Béláné, Kisfaludi Sándor, Mészáros Józsefné, Starcse-vics Tiborné*
A 240 m² alapterületű gyermekkönyvtár felavatásával 514 m²-re bővült a Békési Vá-rosi Könyvtár
- 17—22. Az IFLA, a könyvtárosegyesületek és -in-tézmények nemzetközi szövetsége 47. köz-gyűlése Lipcsében (Német Demokratikus Köztársaság)
18. A Művelődési Közlönyben megjelent a

128/1981. (M. K. 16.) MM sz. utasítás az iskolai könyvtárak működési szabályzatáról
A 84 m² alapterületű zenei részleg felavatásával 435 m²-re nőtt a Nagyatádi Városi-Járási Könyvtár alapterülete

A Csongrád megyei Csanytelek községben átalakítással létrehozott 150 m² alapterületű könyvtár felavatása

19. A Tiszaörsi Községi Könyvtár 120 m² alapterületű otthonának felavatása a volt tanácsolháza épületében
20. A Sárbogárdi Nagyközségi-Járási Könyvtár (Fejér m.) részére átalakított 330 m² alapterületű épület felavatása
A Fülöpszállási Községi Könyvtár 200 m² alapterületű új otthonának felavatása
- 23— A Magyar Könyvtárosok Egyesületének
24. XIII. vándorgyűlése Kaposváron a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak végrehajtása jegyében
- 24— A nagyvárosi könyvtárak nemzetközi szövetségének (INTAMEL) konferenciája
29. Budapesten

SZEPTEMBER

1. Ismét útjára indult a Győri Megyei Könyvtár felújított mozgókönyvtára, amely Győr-Sopron megye 31 községét keresi fel rendszeresen
- 6— A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (AIBM) és a Hangarchívumok Nemzetközi Szövetségének (IASA) konferenciája Budapesten
7. A többnyelvű tezauszok szerkezetéről és készítéséről indított tanfolyamot az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. (Befejeződött szept. 29-én)
14. Négyfél éves könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Magyar Néphadsereg Módszertani Központja
- 14— A X. Komárom megyei könyvtári hét rendezvényei Tatabányán, Oroszlányban, Esztergomban, Dorogon, Nyergesújfalun, Sárísápon és Annavölgyben
15. Nyugalomba vonult *Szőke Tiborné*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyettese
250 m² alapterületű szakszervezeti könyvtár felavatása a nyergesújfalui Ady Endre Művelődési Házban
16. A dokumentumleírás oktatásáról indított negyedéves tanfolyamot az Országos Szé-

chényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ (Befejeződött dec. 9-én)

- 17— Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók
18. 9. tájértekezlete Szekszárdon
Az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által irányított országos propagandabizottság tanácskozása Sátoraljaújhelyen, a városi-járási könyvtárban
- 17— A Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Heves megyei gyermekkönyvtárosok részére szervezett továbbképzési napok Egerben, a Könyvtáregyesület gyermekkönyvtárosi szekciójára és a Heves megyei Könyvtár rendezésében
18. *Könyvről könyvért* címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése a Petőfi rádióban a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtárból a Mozgássérültek Szolnok megyei Egyesületének szervezésében
Bács-Kiskun és Csongrád megyei könyvtárosok részére újabb könyvtárkezelői tanfolyamot indított a szegedi Somogyi Könyvtár
- 18— Húsz éve, 1961-ben rendezte meg az Országos Könyvtárügyi Tanács és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Gödöllőn az első országos bibliográfiai munkaértekezletet
21. A *Nem születünk katonának* nevű honvédségi olvasópályázat nyitőünnepsége Szolnokon, a Kilián György Repülő Műszaki Főiskolán
22. A hátrányos helyzetű olvasókkal való foglalkozásról indított fél éves tanfolyamot az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ
- 24— Fejér, Győr-Sopron, Komárom, Veszprém és Vas megye gyermekkönyvtárosainak továbbképzése Szombathelyen
25. A szakkönyvtárak részére szervezett első egyéves, 200 órás könyvtárkezelői tanfolyam megnyitója a Magyar Tudományos Akadémián. A tanfolyamot az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, az Építésügyi Tájékoztatási Központ, a KG-INFORMATIK, a Magyar Tudományos Akadémia Központi Könyvtára és az AGROINFORM közösen szervezte. Az oktatás okt. 9-én kezdődött
- 25— A Magyar Könyvtárosok Egyesületének bibliográfiai bizottsága és az Országos Szé-

chényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által rendezett tanácskozás Kecskeméten az új címleírási szabványoknak a közművelődési könyvtárak katalógusépítési munkájára gyakorolt hatásáról

- 28— Pest, Szolnok, Hajdú-Bihar és Szabolcs-
30. Szatmár megyék gyermekkönyvtárosainak tanácskozása Nyíregyházán
29. A helyismereti gyűjtemények kezeléséről féléves tanfolyamot indított az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ
- 29— Az Országos Oktatástechnikai Központ okt. *Médiatári ismeretek* című tanfolyama 1. Veszprémben
30. Nyugalomba vonult *Pernesz Gyula*, a Győri Megyei Könyvtár igazgatója

OKTÓBER

3. *Híres magyar könyvtárak* címmel sorozatot indított a Magyar Rádió. Az első adást a Sárospataki Nagykönyvtárról sugározta a 3. műsor
5. A Művelődési Közlöny 19. számában megjelent a 135/1981. (M. K. 19.) MM sz. utasítás a könyvtári állományba tartozó zárt anyag körének meghatározásáról
- 5—6. A Vas-, Fém- és Villamosipari Dolgozók Szakszervezetének könyvtárosai részére országos tanácskozást rendeztek Győrben, a Rába Magyar Vagon- és Gépgyárban
6. *Információs rendszerek és szolgáltatások a társadalomtudományokban* címmel tanfolyamot indított az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. (Befejeződött dec. 3-án)
- 6—7. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának — a megyei tanácsi intézményi előadók részvételével tartott — ülése Siklóson
- 6—8. A Könyvtárosegyesület gyermekkönyvtáros szekciójának tájértekezlete Békés, Csongrád és Tolna megye gyermekkönyvtárosainak részvételével a Tolna megyei Tengelicen, Dombóváron és Szekszárdon
- 7—
31. Műszaki és közgazdasági könyvnapok
8. A *Híres magyar könyvtárak* c. rádiósorozat a 3. műsorban bemutatta a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárt
9. *Könyvtár* címmel tíz adásból álló sorozat közvetítése kezdődött a szolnoki Verseghy Ferenc Megyei Könyvtárból a könyvtár-

használati ismeretek megtanítására, a Magyar Rádió 3. műsorában

A KG-INFORMATIK által az ipari hálózatok szakkönyvtárosai részére szervezett tanácskozás Budapesten

10. *Műemlék-könyvtár Zircen* címmel a győri körzeti stúdió bemutatta a Reguly Antal Könyvtárt a Rádió 3. műsorában
12. 264 m² alapterületű könyvtár nyílt Balatonfüreden, a SZOT új oktatási intézetében
- Könyvtárkezelői tanfolyamot indított az Országos Széchényi Könyvtár a társadalomtudományi nagykönyvtárak munkatársai részére
14. Könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozás Szentendrén Nógrád és Pest megye nemzetiégi könyvtárosai részére a Pest megyei Könyvtár, az Állami Gorkij Könyvtár és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
15. Az AGROINFORM a Konzerv- és Paprikaipari Kutatóintézet könyvtárával együttműködve hálózati alközponti értekezletet szervezett a konzervgyári könyvtárosok részére
16. Háromévi időtartamra *Sinay Jenőt*, a Győri Megyei Könyvtár igazgatóhelyettesét nevezte ki a Győr-Sopron megyei Tanács VB a könyvtár igazgatójává. Helyettese *Mónus Imre* lett
- 16— Őszi megyei könyvhetek. Országos meg-
nov. 6. nyitó Hevesen
19. *Magyar Műzsa. Tűzkőr* címmel *Banner Zoltán* irodalmi műsorának nyilvános rádiófelvétele a Gyöngyösi Városi-Járási Könyvtárban
- 19— Az Írószövetség gyermek- és ifjúsági iro-
21. dalmi szakosztályának hetedik szekszárdi konferenciája
- 19— Bács-Kiskun, Baranya, Somogy és Zala
23. megyék gyermekkönyvtárosainak, állománygyarapító és feldolgozó könyvtárosainak továbbképzés jellegű összejövedele a Zala megyei Egerváron
20. Megnyílt a zalaegerszegi Landorhegyi vá-
rosrészben épített városi művelődési köz-
pontban működő, 600 m² alapterületű Jó-
zsef Attila Városi Könyvtár. (Az épület ün-
nepélyes felavatása nov. 6-án volt.)
- 20— A Hajdú-Bihar megyei gyermekkönyvna-
nov. pok rendezvényei a megyei könyvtár, a
11. Hajdú-Bihar megyei Pedagógus Tovább-

képző Intézet és a Hajdú-Bihar megyei Útörrelnökség szervezésében

21. A dél-alföldi orvosi könyvtárosok, orvostanácsadók és gazdasági vezetők tanácskozása Szegeden a régió orvosi könyvtári feladatairól
22. A 120 m² alapterületű, több mint 1,5 millió Ft költséggel létesített *Szabó Pál-émlékkönyvtár* felavatása a Békés megyei Biharugrán
Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Művelődési Minisztériumban az egyetemi könyvtárak fejlesztési kérdéseiről és a főiskolai könyvtárak fejlesztésének szakmai irányelveiről
26. 220 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
- 26— Négy megye (Borsod-Abaúj-Zemplén,
28. Heves, Nógrád, Pest) módszertani könyvtárosainak továbbképzés jellegű tanácskozása a Heves megyei Noszvajon
- 28— Országos tanácskozás Tatán az iskolai
30. könyvtárügyről a Művelődési Minisztérium és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum rendezésében
29. A *Híres magyar könyvtárak* című sorozatban riport a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárból a Rádió 3. műsorában. (Ismétlése nov. 13-án)
- 29— A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának teljes ülése a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtárában a főiskolai könyvtáraknak a IV. országos könyvtárügyi konferencia utáni feladatairól, továbbá a könyvtár- és irodalomhasználati ismeretek oktatásáról

NOVEMBER

4. Kiállítással egybekötött tanácskozás könyvtárellátási kérdésekről Salgótarjában a Nógrád megyei Könyvtárak Együttműködési Körének, a Kossuth Könyvkiadónak és a Könyvértékesítő Vállalatnak a rendezésében
100 m² alapterületű fiókkönyvtárat nyitott a Székesfehérvári Városi Könyvtár a Sziget utcai általános iskolában
- 4-től *A szovjet könyv ünnepe — politikai könyvnapok*; országos megnyitójuk Csepelen
5. Bokrétaünnepség a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának építkezésén. (Az építkezés jan. 12-én kezdődött!)

A 200 m² alapterületűre bővített Kiszombori Községi Könyvtár (Csongrád m.) felavatása

7. Egy régi épület átalakítása révén 200 m² alapterületű otthonhoz jutott a Nyírbátori Városi-Járási Könyvtár felnőtt részlege, amelynek helyére (90 m²) a gyermekrészleg költözött
8. Életének 67. évében elhunyt *dr. Kemény G. Gábor*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. tudományos főmunkatársa, történész, az irodalomtudományok kandidátusa
9. A Magyar Rádió 3. programjában műsort sugárzott az Akadémiai Könyvtárról a *Híres magyar könyvtárak* című sorozatban
10. A Pest megyei Ócsán felavatták a 216 m² alapterületű Falu Tamás-émlékkönyvtárt Baranya megye nemzetiségi könyvtárosainak könyvkiállítással egybekötött tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről a Mohácsi Városi-Járási Könyvtárban, a Baranya megyei könyvtár, az Állami Gorkij Könyvtár, a Tankönyvkiadó Vállalat és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
11. Rádiófelvétel a Kiskőrösi Városi-Járási Könyvtár gyermekrészlegében
15. Húsz éve, 1961-ben indította meg a könyvtárak támogatására a *Könyvbarát-mozgalmat* a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a Magyar Nők Országos Tanácsa és a Szövetkezetek Országos Szövetsége
17. Rádiófelvétel a Kecskeméti Megyei Könyvtár gyermekrészlegében
18. Nemzetiségi könyvtárosok országos értekezlete az Állami Gorkij Könyvtárban
23. 127 m² alapterületű fiókkönyvtárat nyitott a Székesfehérvári Városi Könyvtár a Széchényi utcai általános iskolában
- 23— Az AGROINFORM és a CAB (Commonwealth Agricultural Bureau) felhasználói szeminárium Budapesten információs és könyvtárügyi szakemberek, valamint oktatók és kutatók részére a CAB szolgáltatásairól, illetve a CAB Abstracts adatbázisban való online keresés módjáról
24. A Debreceni Tanítóképző Főiskola közművelődési tanszékének kiállítással egybekötött nyilvános tanszéki ülése *Kovács Máté* születésének 75. évfordulója alkalmából
- 24— Magyar—szovjet könyvtárügyi szeminárium Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban
- 25.

- 30— A IV. országos gyermekkönyvhét rendezvényei. Megnyitó a Kaposvári Palmiro
6. Togliatti Megyei Könyvtárban
30. A közművelődési alap támogatásából a közművelődési könyvtárak részére juttatott vizuális dokumentumok és gépek ünnepélyes átadása Budapesten, a Pataky István Művelődési Központban

DECEMBER

1. A harmincéves *Könyvtáros* országos szerkesztőségi ankétja és jubileumi cikkpályázatának díjkiosztó ünnepsége az Országos Széchényi Könyvtár Pollack Mihály téri épületének dísztermében
2. Az Országos Könyvtárügyi Tanács teljes ülése a Művelődési Minisztériumban a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak végrehajtására kiadandó intézkedési tervről
3. Könyvkiállítással egybekötött tanácskozás könyvtárellátási kérdésekről Zalaegersze-
gen, a megyei könyvtárban a Könyvtárosegyesület Zala megyei szervezete, a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó és a Könyvértekesítő Vállalat rendezésében
5. *Játék a könyvtárban* címmel irodalmi matiné közvetítése a pápai Jókai Mór Városi-Járási Könyvtárból a Kossuth rádió műsorában
- 7—9. Tanácskozás Szekszárdon Baranya, Tolna, Somogy és Zala megye tanácsi könyvtárhálózatának módszertani munkatársai részvételével az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint a Tolna megyei Könyvtár rendezésében
8. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1981. évi küldöttközgyűlése Budapesten, a Pataky István Művelődési Központban
Megkezdte működését az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ R—35-ös új számítógépe
Üdvözlét az olvasónak! címmel a téli könyvvásár kötetéből irodalmi rejtvény-műsor közvetítése a Kossuth rádióban a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárból
10. *Tartozásaink Szabó Ervinnek...* címmel riportműsor a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárról a Magyar Televízió 2. programjában
14. Húsz éve ezen a napon avatták fel a Szekszárdi Megyei Könyvtár új épületét, az el-

ső, könyvtári célra tervezett megyei könyvtárépületet

15. A Művelődési Közöny 1981/24-es számában megjelent a művelődési miniszter 19/1981. (XII. 8.) MM sz. rendelete a könyvtárközi kölcsönzésről
16. Az Állami Tervbizottság ülésének határozata szerint az Országos Széchényi Könyvtár várbeli építkezésének befejezési határideje 1983. dec. 31.
A megyei könyvtárak könyvtárépítéssel és -berendezéssel foglalkozó munkatársainak tapasztalatcseréje Szegeden, a Somogyi Könyvtár, valamint az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ rendezésében
17. A Hazafias Népfront *Olvasó népért* mozgalmi munkabizottságának ülése a HNF székházában a nemzetiségi könyvtárügy helyzetéről és olvasótábori kérdésekről
18. Életének 74. évében elhunyt *dr. Szentmihályi János* ny. egyetemi docens, az irodalomtudományok kandidátusa
Befejeződött az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által 1980. szept. 23-án indított, a szakirodalmi igény-, szükséglet- és ellátottsági vizsgálatokkal foglalkozó egyéves továbbképző tanfolyam
22. 110 m² alapterületű községi és iskolai könyvtár felavatása Kápolnán (Heves m.)
23. A Minisztertanács ülése megerősítette az Állami Tervbizottság dec. 16-i határozatát az Országos Széchényi Könyvtár építkezésének befejezési határidejéről
30. Húsz éve, 1961-ben ezen a napon jelent meg a SZOT elnöksége által kiadott *hálózati szervezeti szabályzat* a központi (SZMT), a körzeti, valamint az önálló és a letéti könyvtárakból álló szakszervezeti könyvtári rendszerről
31. Nyugalomba vonult *dr. Csongor Endréné*, a Fejér megyei Könyvtár igazgatója
Nyugalomba vonult *dr. Kováts Zoltán*, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának igazgatója
Nyugalomba vonult *Martonosi Pál*, a Kiskunhalasi Városi-Járási Könyvtár Állami-díjas igazgatója
Nyugalomba vonult *Szabó Kálmán*, a Soproni Városi-Járási Könyvtár igazgatója

Összeállította: Gerő Gyula

Sáros András Miklós

Az 1970 utáni esztendőkből a művészet össze- képe — a megváltozott társadalmi-gazdasági kör- ülmények között — is átalakult. A grafika exp- reszív hangját például szükségszerűen felváltot- ták a tárgyilagos ténymegállapítások, az éles-kar- cos, több jelentésréteget hordozó, de a világnak mindenképpen határozott kontúrokat adó vonal pedig számtalan új megoldási lehetőséget nyúj- tott.

Ez az újabb, más lehetőség Sáros András Mik- lós (lakik: Vác, Szabadság tér 4. — 2600) és még jó néhány grafikus számára az igen nagy műgond- dal kidolgozott felület. A mű részletei szinte natu- ralista módon pontosak, az egész mint végered- mény azonban a naturalizmussal tart legkevésbé rokonságot. Az 1945-ben született Sáros András Miklós a hatvanas években képzőművészeti gim- nazista, majd a Képzőművészeti Főiskola hallga- tója volt. A főiskolát sokszorosító grafikusként, *Fónyi Géza* és *Ék Sándor* tanítványaként 1968-ban végezte el. Elsősorban mélynyomású grafikákat készít; lapjai számos egyéni, valamint hazai és külföldi csoportos kiállításon szerepeltek. 1972 óta Vácott él.

A fiatal magyar grafika egyik legjelesebb meste- rért nem a felszín érdekli, bár nem kerüli meg azo- kat a furcsa ellentmondásokat sem, amelyeket a valóság „készen” kínál a művész számára. Ilyen például az az MHSZ-céllövölde, amely a *Memor- tó* című grafikán megjelenik. A fiatalok kisöbű sportpuskája helyett itt a céllövő bódé mellől egy második világháborús gépágyú csöve irányul a cél felé. Ezt a montázst valóban „csak” ki kellett hasí- tani a valóságból, az 1975-ben készült *Reggelinél* viszont már erőteljesen beavatkozik a valóság „montázstechnikájába”. Mintha felülnézetből ké- szült fénykép ábrázolná Sáros e grafikáján az épí- tőanyagokból, szerszámokból összeálló tárgy- együttest, a felnyitott tetejű csatornanyílást, ame- lyet a középre komponált, zsírpapíron elhelyezett szegényes reggeli látványával szembesít. Anélkül

tehát, hogy maga az ember megjelenne a grafikán, erős szociológiai töltete van e lapnak.

A történelem, a második világháború memem- tőként meghagyott romjai ihlették a *Drezdai em- lék* című grafikát, a romok felett mintegy röpülni látszó szárnyas angyal figuráját. A *Békén* barokk madonnát, légtalmi szirénát komponált a kép két szélső mezőjébe, a középsőben pedig egy templom előtt magasodik az ég felé a világhábo- rús emlékmű. Zavarosan keverednek körülöttünk környezetünk elemei, azt jelzik, hogy még a leg- fontosabb kérdéseket is szinte mellékesen, átgondolatlanul válaszoljuk meg. Szervesen kapcsoló- dik ehhez a kérdéshez a *Hír I—IV.* című munka, amelyen az erőszak mint a jövő lehetséges fenye- getése jelenik meg.

Az elidegenedés, a fogyasztói szemlélet, a me- chanikus gondolkodás, cselekvés veszélyeire figyelmeztet Sáros jó néhány lapja, mégpedig az ellentétes minőségek igen szellemes szembeállítá- sával (*Fekvő formátum*, „Szöröstül-”, „böröstül”).

Amikor ez az ikergrafika készült, a művész már évek óta dolgozott egy *fejsorozat*on. Különös, hol ijesztő, hol szánalomra méltó arcokat metszett rézlemezbe, s ezekből mára majdnem negyven darabból álló „gyűjtemény” alakult ki. A torz ar- cok mintha a személyi igazolványok rosszul sike- rült, ám éppen ezért leleplező fényképeiről nézné- nek vissza a szenttelen ügyintézőre. Mindegyik arc alatt sorszám olvasható, a grafikus *omarcsképe* alatt is. A sorozathoz egy tükrösen fényes lemez társul, amelyben a néző saját vonásait pillanthatja meg. „Azt feltételeztem — mondta ezzel kapcsola- tban a művész —, hogy az arcokkal, tekintetek- kel önvizsgálatot indítok el a nézőben. . . E lapok egy akció eszközei, s reakció kiváltására töreked- nek. Szembe kell néznünk a ténnyel: az emberek számára nincs soron kívüliség, nincs kibúvó a sors alól. A valóság elől nem lehet elbújni.”

P. Szabó Ernő

Az olvasás anatómiája

Szociológiai tanulmányok

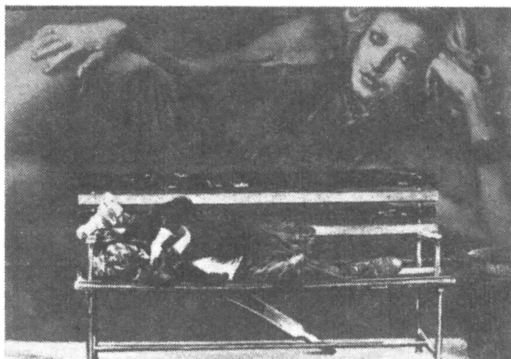
A Magyarországon másfél évtizedes múlta visszatekintő olvasáskutatás számos műhelymunka, kutatási jelentés, folyóiratcikk és néhány monográfia után eljutott az első tanulmánygyűjtemény megjelenéséig. Ez az önmagában is fontos tény egyúttal új lépcsőfokot jelez a tudományág fejlődésében. A tudományos élet elsősorban kutatóműhelyekben, szemináriumokon és konferenciákon, szűk körnek szánt szakmai folyóiratok hátsó sábjain, kis példányszámú, házi sokszorosítású és belső terjesztésű kutatási beszámolóik formájában zajlik. A tanulmánykötetek szélesebb olvasóközönségnek szólnak: az adott tudományág iránt érdeklődőknek, akik az eredményeket napi munkájuk gyakorlatában esetleg felhasználják, de létrehozásukban nem vesznek részt. Jelen esetben a címzettek az irodalom terjesztői, népszerűsítői, propagandistái: a hivatásos népművelők, könyvtárosok, pedagógusok. . . A kötet megjelenése pedig azt jelzi, hogy az olvasáskutatásnak immár az ő számukra is van mondanivalója.

Minden új tudomány megkerülhetetlen feladata, hogy törvényesítse önmagát, vagyis mindenkelelőtt fogalmazza meg a valóság azon összefüggéseit, amelyekre kutatásai irányulnak. *Kamarás István*, a könyv egyik szerkesztője előszavában három csoportba osztja az olvasásra vonatkozó

megállapításokat, majd idézi *Sartre* egyikbe sem sorolható kijelentését: „a könyv célja az olvasó szabadságának kivívása”. Természetesen emellé is kérdőjelet tesz, amikor a példájában szereplő egyik könyvcsoomag „a címzett függetlenségéért harcol, nem ér rá olvasni” felirattal érkezik vissza. Mégse nagyon lehetne az olvasáskutatás tárgyának ennél találébb meghatározását adni: ez az el- lentmondásos folyamat – és összes ellentmondásai. . .

Felmerül a kérdés: a nyomtatott betű fél évezredek története során miért csak a közelmúlt évtizedeiben vált az olvasás tudományos problémává. *Tomka Miklós* kommunikációelméleti fogantatású tanulmánya meggyőzően mutatja be azt a szükségyszerű funkcióváltást, mely a könyv — mint a verbális kultúra eltárgyasult hordozója — monopolhelyzetének elvesztésével járt együtt, s valószínűleg a mai napig sem fejeződött be.

Mindezek után sem könnyű megfogalmazni azt, hogy egyáltalán mi az olvasáskutatás; könnyebb azt, hogy mi nem. Nem a könyvforgalmi statisztikák és a preferencia-vizsgálatok általánosítása, noha ez is része, és sokan tévesen ezzel azonosítják. De nem azonos az irodalomszociológiával sem, hiszen nem foglalkozik a „műtermelés” folyamatával, csak a művek „fogyasztásával”, viszont — bár természetesen leginkább ez izgatja — nem korlátozódik a szépirodalom vizsgálatára. Több tehát a recepció-vizsgálatoknál, azaz a műalkotások befogadásának tanulmányozásánál, jóllehet az utóbbi időben leglátványosabb eredményeit ezen a részterületen érte el. Még csak nem is egyszerűen olvasásszociológia, pedig a könyv társszerkesztője, a közelmúltban elhunyt *Hajdú Ráfi Gábor* ezt a kifejezést használta utószavában, s a kötet alcíme is szociológiai tanulmányokat ígér. Leginkább talán az *e területen érintett valamennyi tudomány együttműködése mélyebb társadalmi önismeretünk érdekében*. Ezt tükrözi az is,

hogy a tanulmányok szerzői közt szociológus és pszichológus, pedagógus és könyvtáros, irodalmár és főhivatású olvasáskutató egyaránt van. S innen ered a kötet rendkívüli tematikai, frazeológiai, metodológiai és stílári sokszínűsége.

Ebben a sokszínűségben is világosan elválnak egymástól azok a legfontosabb témakörök, amelyek időszerűségük miatt jelenleg a legjobban foglalkoztatják az olvasáskutatást. Három tanulmány elemzi azokat a kulturális, társadalmi és pszichológiai tényezőket, amelyek az olvasást befolyásolják. A következő rész négy írása az olvasmányközvetítő csatornákat — a könyvkiadást és a könyvkereskedelmet, a könyvtári hálózatot, az irodalomoktatást és a kritikát — veszi bonckés alá. (Felmerül a kérdés: nem kelt volna el itt egy tanulmány az irodalmi olvasmányok tévé-adaptálásainak hatásáról?) A harmadik nagyobb fejezet — mint címe is mondja — Magyarország olvasástérképét igyekszik felvázolni, a negyedik pedig egy sajátos olvasmánytípussal, a lektúrral foglalkozik. A következő rész az olvasáskutatás legáltalánosabb elvi kérdéseit vonja reflektorfénybe, az utolsó, a hatodik pedig a konkrét, az egyes irodalmi művekhez kapcsolódó olvasásvizsgálatok eredményeit ismerteti.

Nehéz, talán nem is szerencsés a rendelkezésre

álló szűk helyen egy-egy tanulmányt külön is megemlíteni. Például *H. Sas Juditét*, aki egy évtizeddel ezelőtti írását úgy „dolgozta át”, hogy tipográfiaileg jól elkülönítve a változatlanul hagyott eredeti szöveg bekezdései közé tördeltette mindazt, amit ma másképpen, árnyaltabban lát, s ezzel a magyar életmód- és olvasásszociológia közelmúltbeli fejlődése elé is tükröt tartott; *Mándi Péterét*, aki az elmúlt húsz év könyvvásárlási statisztikáit vállalva eljutott addig a határig, ameddig a statisztikai adatok elemzése alapján csak lehet. Ugyancsak kiemeljük *Simon Zoltán* áttekintését a hazai lektúrtermelés és -fogyasztás történetéről, mint ahogy *Lóránd Imre*, *Fábri Anna*, *B. Vörös Gizella*, *Tokaji András* és *Agárdi Péter* szellemes, olvasmányos lektúrelemzéseit is. Végül, de nem utolsósorban *Józsa Péter* nehézveretű, hallatlanul tömör elméleti tanulmányát.

Befejezésül: Elismerés illeti a Gondolat Könyvkiadót, amiért szinte közvetlenül *Józsa Péter* és *Jacques Leenhardt* monográfiájának megjelentetése után (ismertetését lásd a *Könyvtáros* 1982/6. számában) újabb olvasáskutatási munka közreadására vállalkozott. (1982, *Gondolat*. 530 l. — 56 Ft)

Szente Péter

Kérdezz – felelek

Egy könyvtár igazgatója kérdezi a határozott időre alkalmazott dolgozó bérének kötelező emeléséről:

„A könyvtár adminisztrátora szülessé, majd gyermekgondozási szabadságát tölti. Helyettesítőként — határozott időre — teljes munkaidőben olyan dolgozót alkalmaztam, aki már több helyen állt munkaviszonyban. Tudom, hogy kulcsszámának megállapításakor valamennyi munkaviszonyban töltött idejét figyelembe kell vennem. Abban viszont nem vagyok bizonyos, hogy a háromévenkénti kötelező béremelés (150 Ft) jár-e számára. Ha igen, akkor 1983. január 1-én lesz az esedékes? A munkaviszonyban töltött idejének az összeszámítás alapján megállapított kezdő időpontja ugyanis 1974. július 5.”

Válasz:

Mind a határozatlan, mind a határozott időre alkalmazott közkönyvtári dolgozók munkabérével

kapcsolatban a 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM számú együttes rendeletben foglaltak az irányadók. Ebből következik, hogy a háromévenkénti kötelező béremelés a határozott időre alkalmazott dolgozót is megilleti. Az említett rendelet 5. §-ának (5) és (6) bekezdése értelmében pedig a dolgozónak 1977. szeptember 1. után történő alkalmazása esetén a hároméves időtartamot az alkalmazás évének január 1. napjától kell számítani. Ez alól kivétel, ha a dolgozót olyan munkáltatótól helyezték át, amelyiknél a bérrendszer azonos a szóban forgó rendelet szerintivel. Ez utóbbi esetben ugyanis a dolgozó számára az előző munkahelyen megállapított béremelési időpont változatlan. Ha tehát az említett adminisztrátor nem áthelyezéssel került a könyvtárba, vagy áthelyezéssel ugyan, de előző munkahelyén más bérrendszer szerint kapta a bérét, akkor — ha az idén alkalmazták — kötelező béremelésének időpontja 1985. január 1. lesz, feltéve, ha még akkor is a könyvtárban áll munkaviszonyban.

A Könyvtári Figyelő különszámot adott ki 37 külföldön élő, magyar származású könyvtáros és a hazai könyvtárosok 1980. aug. 11. és 15. között Budapesten lebonyolított találkozójáról. Az 1981-es évjelzésű, tehát kissé megkésett különszám anyaga — szerencsére — nem avult el: nemcsak tartalmas, hanem érdekes olvasmány is, mivel a találkozón részt vevő könyvtárosok beszámolóiból rengeteg fontos — és egyben színes — információt szerezhet az olvasó a nyugati országok könyvtáraiban található magyar könyvgyűjteményekről, de arról a könyvtári háttérrel, környezetről is, amelyben ezek a gyűjtemények tevékenykednek. A különszám vendégszerkesztője, *Havasi Zoltán* a külföldi résztvevők által tartott előadások, felszólalások közül 21 szövegét tette közzé, mégpedig nem az elhangzás sorrendjében, hanem témák szerinti csoportosításban. A bevezető után a külföldi résztvevők névsora, majd *Szabó Zoltánnak*, a Magyarok Világszövetsége akkori főtitkárnak megnyitójá olvasható; ezt a hazai szakemberek által a magyar könyvtárügyről, annak nemzetközi kapcsolatairól tartott ismertetések szövegei követik az elhangzás sorrendjében. A vendégek előadásait három csoportba rendezte a szerkesztő. Az elsőbe a külföldön élő magyarság anyanyelvi olvasásának és könyvellátásának kérdései kerültek: *Kabdebő Tamás* színes elemzése a nyugati magyarok olvasmányairól, *Kádár Péter* ismertetése a göteborgi városi könyvtárról és annak magyar könyvbeszerzéseiről, valamint *Gálambos Ferenc* szinte meghatározó beszámolója az őrségi (Burgenland) könyvtár létrehozásáról. A szám gerincét a külföldi — francia, NSZK-beli, angol, de főleg észak-amerikai — könyvtárakban található magyar gyűjtemények, részlegek állományáról, fejlesztéséről, dokumentumfeldolgozásáról, a hungarika-gyűjtésről és -regisztrálásról szóló anyag — 14 közlemény — alkotja. A számítógépesítéssel és az együttműködéssel foglalkozó négy írás külön fejezetet kapott a szám végén. A tanácskozással, illetve anyagának közzétételével remélhetőleg nem ért véget ez a nagy jelentőségű kezdeményezés, hanem új lendületet kaphat a magyar könyvtárak és a külföldi magyar gyűjtemények közötti együttműködés, amely rendkívül

értékes a hungarika-gyűjtés, -nyilvántartás és -feltárás, ezáltal pedig az egész magyar tudományosság számára is, amint mindez a tanácskozás összefoglalójából világosan kitűnik. Érdeklődéssel várjuk az ott felvázolt tervek valóra váltását: az eszmecsere folytatását, a külföldi könyvtári gyűjtemények magyar anyagáról tájékoztató kalauz kiadását, a bibliográfiai információk rendszeres cseréjét — egyebek között a tervbe vett észak-amerikai számítógépes hungarológiai adatbank céljaira is.

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás júniusi száma két cikket közöl a számítógép könyvtári használatáról. És mivel az írást közreadó mindkét könyvtár, a *Szegedi Egyetemi Könyvtár*, illetve a *Chinoin Gyógyszer- és Vegyészeti Gyár* könyvtára saját, másutt nem alkalmazott rendszert alakított ki, a folyóirat szerkesztőségi megjegyzése jogosan teszi fel a kérdést: „Vállvetve nem jutottunk volna már tovább?” Szerintünk a közös vállalkozások kialakulását segítő egyik fontos módszer éppen az lehet, hogy a számítógépesítésre készülő könyvtárak már a szándék elhatározásának idején közzéteszik elképzeléseiket a szaklapokban, s ezáltal felhívják a csatlakozásra kész, lehetséges partnerek figyelmét a kínálózó együttműködésre. Ilyen „üzenetkövetítésre” akár a *Könyvtáros* is szívesen vállalkozik! Egyébként a szegediek cikke az egyetemi könyvtár könyvállományának 1977 januárja óta végzett számítógépes feldolgozásáról, e munka termékeiről (negyedéves gyarapodási jegyzékek, éves mutatók, katalógusok) számol be, és bejelenti, hogy az intézmény terveiben szerepel az 1977 előtt feldolgozott könyvanyag adatainak számítógépre vitele is. E rendszer Optima 528-as lyukszalagos íróautomatát, Mini-Graph nyomtató be rendezést, gyorsmásolót és R 40-es számítógépet használ; a Chinoin Gyár sakkönyvtárának rendszere pedig Seecheck R 800-as számítógép segítségével végzi 25 ezer kötetének gépi nyilvántartását, s az adatokról több szempont szerint készít jegyzékeket (katalógusokat). Számítógépekkel, mégpedig a kisszámítógépekkel, ezek információ-

kereső, illetve könyvtárszolgálati (kölcsonzési) és egyéni információs alkalmazási lehetőségeivel foglalkozik a TMT szemlerovata is.

A hazai műszaki szakkönyvtárügy egyik legfontosabb területét, a 200 könyvtárból álló és 274 főhivatású könyvtárost foglalkoztató kohó- és gépipari hálózatot ezúttal *Bauer József* mutatja be, aki az 1974. és az 1978. évi statisztikai adatok alapján megpróbálja kijelölni a hálózat fejlesztésének fő területeit, a legnagyobb figyelmet érdemlő könyvtár csoportokat is: a kutató-, tervező- és fejlesztő intézetek könyvtárait, továbbá a nagyvállalatok központi műszaki könyvtárait. Érdekes adatot közöl a cikk az 1974—1978-as időszak inflációs rátájáról: ebben az időszakban a gyarapítás évi egyszázalékos növeléséhez évi 12,5 százalékos költségkeret-növelésre volt szükség!

A Műszaki Egyetemi Könyvtáros idei első száma helyzetképet ad a Budapesti Műszaki Egyetem Központi könyvtárának 1981. évi munkájáról és működési feltételeiről annak a beszámoltatásnak alapján, amely 1981. nov. 30-án zajlott le a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályán a műszaki egyetemi könyvtárigazgatók és a könyvtárak fenntartóit képviselő rektorhelyettesek részvételével. Az előre megadott szempontok szerinti beszámolóból a következő főbb információkat tudtuk meg a Műegyetemi Könyvtárról: Az 1909-ben épült könyvtár alapterülete a területbővítések után 2907 m² (a Nyíregyházi Megyei Könyvtáré 3400 m²); raktárhelyzete katasztrófális, noha a könyvtár 120 ezer kötetet kivont állományából; szabadpolcon az állománynak mindössze 4,8 százaléka helyezhető el; a 20 munkatárs számára épült könyvtárban ma 109-en dolgoznak; az összesen 320 személyes olvasó- és tájékoztató termék a nappali hallgatóknak csupán 4,67 százalékát képesek egyszerre befogadni; a személyzetből tizen rendelkezik mérnöki oklevéllel; a munkatársak nemek szerinti megoszlása: 15 férfi, 81 nő, és a könyvtár 13 nyugdíjast is foglalkoztat; az ötödik ötéves terv könyvgyarapodási átlagához (10 201) képest 1981-ben már 3 százalékos visszaesséssel számoltak, a hálózatban pedig 1976 és 1980 között 16 százalékkal esett vissza a beszerzett könyvek és 3-mal a külföldi folyóiratok (címek) száma; a katalóguscédulákat még mindig adrémmával készíti, illetve sokszorosítja a központi könyvtár. — Ami vigasztalóbb: a könyvtár iránti nagy érdeklődés és az a remény, hogy az 1983-ban elkészülő új tanulmányi épületben olvasótermet kap a központi könyvtár, a távlati tervek szerint

pedig az Eötvös Loránd Tudományegyetem természettudományi karával közös épülethez jut Lágymányoson, az ún. vásárvárosi területen.

A híradó folytatja *Szántó Péterné* áttekintését az online (párbeszédés) bibliográfiai keresésről. Az oktatási célokra is alkalmas, jó összefoglalás az adatbázisokkal, az online szolgáltatókkal, az online-rendszerek felhasználóival és a párbeszédés üzemmódban történő információkeresés költségeivel foglalkozik, de a cikk végén hazai helyzetkép is található.

Az **OSZK Híradó**, a Széchényi Könyvtár folyóirata 1982/5—6-os jelzésű számának nagyobbik részében az Ómagyar Mária-siralmat magába foglaló kódex sorsával és hazaérkezésének körülményeivel foglalkozik. A híradó ismerteti a kódex átadásának eseményeit, közli a leuveni katolikus egyetem rektorának az ünnepélyes átadáson elmondott beszédét, *Soltész Zoltán*nak az Ómagyar Mária-siralomról és a kódexnek a Széchényi Könyvtárba vezető útjáról írt áttekintését, valamint a Rádió két interjújának szövegét — ezek a műsorok szintén a nagy eseménnyel foglalkoztak. A nemzeti könyvtár budavári építkezésének előrehaladtát bizonyítják a híradóban sűrűsödő költözködési információk (műalkotások elhelyezése a könyvtár új otthonában), illetve az állománykialakítás és az elhelyezés különféle kérdéseiről szóló szakkikkek. E számban a kézikönyvtár összeállításának munkálatairól olvashatunk tájékoztatást, amelyből kiderül, hogy a tervezett négy kézikönyvtár szabadpolcain 69—75 ezer kötet kap helyet a következő megoszlásban: a központi tájékoztató kézikönyvtár 15 ezer, az irodalomtudományi szakkézikönyvtár 12—15 ezer, a történettudományi szakkézikönyvtár ugyanennyi, az általános (tanulmányi) kézikönyvtár pedig 30 ezer kötetrel. A kézikönyvtárak részére eddig körülbelül 55 ezer egységet gyűjtöttek össze, és megkezdték rendezésüket is.

A Könyvtári Híradó, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozóinak tájékoztatója júniusi számában megemlékezik a saját születési évfordulójáról, és ebből az alkalomból hasonmásban közli az 1957 júniusában indult Könyvtári Híradó első oldalát az akkori szerkesztők, *ifjabb Krúdy Gyula* és *Vasvári István* beköszöntőjével. (Ma már egyikük sincs az élők sorában.) A híradó egyéb írásai beszámolnak a Dagály utcai (7. sz.) főkönyvtár megnyitásáról, a könyvheti eseményekről, a könyvtár új kiadványairól és nemzetközi kiadványcsere-kapcsolatainak egyik érdekes mozzanatáról, egy japán kapcsolat létrejöttéről. A szemle-rovat a francia *Révolution* című hetilap cikke alapján összefoglalja a francia közművelődési könyvtárügy helyzetét, amelyet a *Pompidou* elnök által ösztönzött nagyarányú fejlesztés évei (1969—1974) után a Giscard-korszakban ismét a pangás, sőt a visszaesés jellemezte. Anglia minden egyes állampolgára például évente 10,5 könyvet, az NDK-é 5,1, Franciaországé pedig csupán 1,5 könyvet kölcsönöz. 381 olyan, 10 és 20 ezer közötti lélekszámú városa van az országnak, ahol nincs városi könyvtár, 4,6 millió francia semmiféle könyvtári ellátásban nem részesül. Érdekes, amit a cikk a kisebb települések, tanyák bibliobuszos ellátásáról és a szakszervezeti (üzemi bizottsági) könyvtárakról ír. „A múlt évben a Peugeot autógyár igazgatója nem engedte be a bibliobuszt a gyár területére, a Creusot-Loire művek igazgatója pedig a munkások számára nehezen elérhető helyre költöztette a könyvtárat.” A nagy szakszervezeti szövetség, a CGT szerint az üzemi bizottsági könyvtárak fejlesztéséhez a következőkre volna szükség: A könyvtárra szánt pénzalapokat növelni kell; a könyvtárakat a lehető legjobb helyen kell elhelyezni; a bibliobuszok szabad mozgását lehetővé kell tenni az üzemek területén; főhivatású könyvtárosi állásokat kell létesíteni, és gondoskodni kell a szakszervezeti könyvtári aktivisták képzéséről. . . Ismerős és megszívlelendő igények ezek nálunk is.

A Vas megyei Könyvtárak Értesítőjének 1982/1-es száma tartalmilag változatos, és benne a megye könyvtárhálózatai is széles körben vannak képviselve: közli például a három nagy hálózat elmúlt évi teljesítményeiről és ideai terveiről összeállított beszámolókat; foglalkozik a nyugat-dunántúli régió könyvtárai közötti együttműködéssel, a középiskolai tanulók olvasóvá nevelésével (egy magyartanár a saját élményei alapján ismerteti elképzeléseit, módszereit); bemutatja a REMIX-

gyár műszaki könyvtárát, és tanulságos interjút közöl egy vállalat két szakmunkástanulójával az olvasáshoz, szakkönyvhöz fűződő kapcsolataikról. — A megye tanácsi könyvtárainak beszámolójában a jó eredmények (az olvasótábor 1981-ben 1697-tel nőtt, mégpedig elsősorban a 14 éven aluliak körében) ellenére aggasztó a feltételek romlása, illetve a fejlesztések elmaradása: a beszerzett könyvek száma még az 1976-os számot sem éri el; a vásárolt dokumentumok átlagára az 1980. évi 44,70 Ft-ról 46,10 Ft-ra emelkedett; a községi könyvtárakban nem sikerült megállítani az olvasók számának csökkenését; a „B”- és a „C”-típusú könyvtárakba nehéz szakképzett könyvtárosokat alkalmazni az alacsony bérek és a lakáshelyzet megoldatlansága miatt; 16 községi könyvtárban a rossz működési feltételek és a könyvtárosok mulasztásai miatt tíz százalék alatt van az olvasók aránya stb. A beszámoló új könyvtárépítés megkezdéséről is csupán Kőszeg esetében ad hírt, amivel szemben ott áll a vasvári könyvtár életveszélyessé válása miatti kiköltözés. . . A szakszervezeti könyvtári beszámolóból azt emeljük ki, hogy a Répcelaki Szénsavgyárban felavatott közös műszaki—szakszervezeti könyvtárral együtt hétre emelkedett a kettős funkciójú vállalati könyvtárak száma a megyében, s bizonyos előrehaladás várható az egészségügyi intézmények könyvtárainak fejlesztésében, illetve a betegkönyvtárak létrehozásában is. Az általános iskolai könyvtárak részére beszerzett kötetek száma 2587-tel csökkent az előző évhez képest; a középiskolai könyvtárakban pedig még nagyobb, 4193 kötetes a visszaesés. E hálózatban két iskola (Bük, Nádasd) bővítésével kapcsolatban terveznek könyvtárépítést, valamint a szombathelyi Népfront utcai iskola alagsorában alakítanak ki könyvtárat.

A nyugat-dunántúli régió könyvtárainak együttműködéséről tartott szombathelyi tanácskozás egyebek között a könyvtárközi kölcsönzés fejlesztésével és néhány közös vállalkozás megkezdésével foglalkozott (központi periodikumkارتoték, regionális minerva, a külföldi folyóiratrendelések összehangolása). A fejlődő könyvtárközi kölcsönzési forgalom érdekes adata, hogy a megyei könyvtárba 1981-ben érkezett 1786 kérés közül 146 származott a régióból, 53 pedig a régióon kívüli megyékből. A Szombathelyi Megyei Könyvtár 1447 kérést tudott teljesíteni, 276-ot pedig más könyvtárhoz továbbított. A régió jelenlegi szakirodalmi teljesítőképességének alacsony fokára jellemző az az adat, mely szerint az ilyen igényeknek mindössze hat százalékát képes a terület dokumentumbázisa kielégíteni.

Az osztályozás alapjai címmel az információkereső nyelvek elméletébe bevezető segédletet adott ki az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. A 300 példányban sokszorosított kísérleti oktatási segédanyag a tanárképző főiskolák számára készült, azonban haszonnal forgathatják mások is, akik a kérdéskört rövid és jó összefoglalásból kívánják megismerni. *Ungváry Rudolf* munkája foglalkozik az alapfogalmakkal (információ, fogalom, jel, tájékoztatási rendszer, az információ átalakítása), az információkereső rendszer és az információkereső nyelv összetevőivel, illetve fajtáival, a füzet végén pedig irodalomjegyzéket, valamint ki-tűnő név- és tárgymutatót is közöl. (1982. 116 l.)

Kresznerics Ferencről, a Vas megyei Iváncon 1766-ban született és 150 éve Alsóságon elhunyt nyelvészről, numizmatikusról szól a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárnak a *Vasi életrajzi bibliográfiák* című sorozat 6. füzeteként megjelent bibliográfiája. **Kresznerics**, akit a magyarországi alsópap-ság köréből a reformkorban egyetlenként fogadott tagjai sorába a Magyar Tudós Társaság, életének egyik szakaszában kapcsolatba került a könyvtáralapító Széchényi Ferencel is. A *Köbölkúti Katalin* által összeállított és mindössze 120 példányban, sokszorosításban kiadott bibliográfia külön csoportokban, betűrendben sorolja fel **Kresznerics** nyomtatott és kéziratos műveit, az életével kapcsolatos dokumentumokat, valamint a munkáiról, életéről, tevékenységéről megjelent írásokat. (1982. 34 l.)

A tudományos publikációs tevékenység mutatószámai az

MTA természettudományi, műszaki, orvostudományi és agrártudományi kutatóhelyein 1976—1980 címmel az Akadémiai Könyvtár informatikai és tudományelemzési kutatási főosztályának tudományelemzési osztálya összeállítást jelentetett meg a Magyar Tudományos Akadémia 49 kutatóhelyének (32 kutatóintézet és 17 tanszéki kutatócsoport) publikációs tevékenységét jellemző tudományometriai adatokról, ezek statisztikai elemzéséről. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának informatikai és tudományelemzési sorozatában második kötetként 1200 példányban közreadott munka előszavában *Pál Lénárd* akadémikus a tudományometriai módszerek statisztikai jellegét és törvényszerűségeit kiemelve arra figyelmeztet, hogy a közreadott számok önmagukban nem tekinthetők az intézetekben végzett alaputatási munka minősítésének, más tényezők mérlegelésével együtt azonban bepillantást engednek a mutatószámok mögé is. A kiadvány összefoglalása szintén hangsúlyozza, hogy a kísérlet nem alkalmas a kutatóegységek rangsorolására; e munka a tudományos alaputatást egy sajátos szempontból, az információs modell kereteiben elemzi, és eredményei a tudománypolitikai döntéseket segítő szerepüket csak a más szempontok szerint végzett hasonló elemzésekkel együtt tölthetik be. (1982. 171 l. 31 Ft)

Marcali sajtóbibliográfiáját jelentette meg az 1977. április 1-től 1982. március 15-ig terjedő időszakra vonatkozóan a **Marcali Városi-Járás**i Könyvtár. A 400 sokszorosított példányban kiadott repertórium abból az alkalomból készült, hogy **Marcalit** öt éve nyilvánították várossá. A 33 hazai és egy külföldi folyóiratból vett

anyagot tíz nagyobb csoportba és ezen belül további alcsoportokba sorolta az összeállító, *Mozsár Kálmáné*, aki a szükséges esetekben címmagyarzatokkal is ellátta a leírásokat. A 307 tételes cikkbibliográfiát név- és külön üzemi, illetve intézményi mutató tárja fel. (60 l.)

Példatár a különféle dokumentumtípusok bibliográfiai leírásához címmel oktatási segédletet adott ki az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ *Orbán Éva* szerkesztésében. A segédanyag formájában követi előzményét, a *Példatár a könyvek bibliográfiai leírásához* című összeállítást: két része közül az első, bekötött rész a különféle dokumentumtípusok (időszaki kiadványok, disszertációk, kutatási jelentések, útijelentések, szakfordítások, szabadalmi dokumentumok, szabványok, vállalati kiadványok, kották, hangfelvételek, kartográfiai anyagok, mikrofilmlapok, állóképek, mozgóképek, készletek) adatforrás jellegű részeinek (oldalainak) fényképmásolatait közli a szükséges egyéb, kiegészítő adatokkal együtt. A második, szabadlappos részben a bibliográfiai leírásokat tanulók, gyakorlók munkájának ellenőrzésére szolgáló kész, szakszerű leírásokat tartalmazó megoldási jegyzék található a példatár dokumentumainak sorrendjében. (Népművelési Propaganda Iroda, 1982. 191, 23 l. 58 Ft)

Az Alsóőri (Unterwart) Könyvtár magyar nyelvű anyagának katalógusát — pontosabban: szépirodalmi állományának katalógusát — adta ki a Szombathelyi Tanárképző Főiskola 250 példányban, sokszoro-

sításban. A *Berki Katalin* könyvtáros által összeállított katalógushoz az alsóöri *dr. Galambos Ferenc* írt előszót, amelyben ismerteti a tízezer kötetes könyvtár történetét: az 1960-as évek végén Burgenland néhány iskolájában megindult a magyar nyelvű oktatás, és akkor merült fel a könyvtár létrehozásának gondolata is. A könyvtár 1973-ban kezdett kölcsönözni, és 1975-ben nyitották meg ünnepélyesen. Fenntartói: Alsóőr, Ausztria egyetlen községe, ahol a lakosok többsége magyar anyanyelvű, valamint a római katolikus egyházközség, a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület és a népművelés helyi szervezete. Az állomány gyarapításához magyar intézmények és szervezetek is hozzájárultak. A Cutter-számokat is feltüntetett betűrendes jegyzék 1996-tól tartalmaz, a keresést címmutató könnyíti meg. A szombathelyi főiskola segítsége a katalógus kiadásával nem ért véget: meg fogja jelenteni az állomány szakirodalmi részének katalógusát is. (1981 [1982] 150 l.)

A leíró katalógusok továbbbépítéséhez útmutatót adott ki az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, hogy megkönnyítse az új bibliográfiai leírás bevezetése következtében támadt katalógizálási problémák megoldását, segítse az új szabvány szerint készült katalóguscédulákkal kapcsolatos teendők elvégzését. A *Varga Ildikó* által összeállított, sokszorosításban megjelentetett segédlet részletesen tárgyalja mind a továbbbépítés megtervezését (felmérés, továbbbépítési módok, szabványok, a bibliográfiai adat alakjának megváltozása, a betűrendbe sorolás), mind pedig a katalógus átszerkesztését. Az útmutatóhoz három függelék is tartozik: az elsőben *Rácz Agnes* a házi katalógizálási szabályzat elkészítéséhez ad szempontokat; a második a központi katalóguscédulák bibliográfiai leírásának adattartalmával foglalkozik; a harmadikban *Zsembery Anna* a „Párizsi alapelvek” szerinti besorolási adatok megválasztására hoz fel példákat, s közli a legfontosabb irányelveket, amelyeket a Magyar Nemzeti Bibliográfia központi katalóguscédulá-

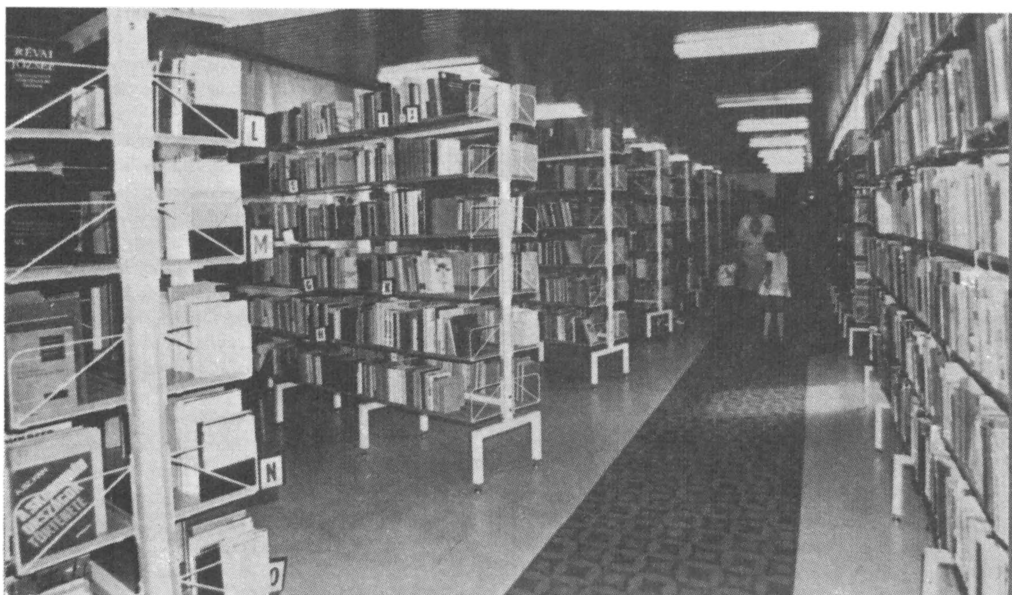
it lát használniak figyelembe kell venniük. (1982. 107 l. 23,50 Ft)

Folyóiratjegyzékeket egymás után adnak közre a hálózati központok és alközpontok, hogy megkönnyítsék a periodikarendelések összehangolását, segítsék a takarékos beszerzést, és javítsák a helyi, a regionális, valamint a hálózati tájékoztatást: az *AGROINFORM — dr. Berczik Imréné és Lányi Zsoltné* összeállításában — a saját gyűjteményében és a hálózati könyvtárakban 1981-ben egy példányban meglevő folyóiratokról publikált 1405 tételes, betűrendes, a lelőhelyeket is feltüntetett jegyzéket; az *egészségügyi- orvostudományi hálózat — folytatva* lelőhely-jegyzékeinek kiadását — a *fővárosi* intézmények és külön az *észak-dunántúli régió* külföldi folyóiratainak friss, 1982-es jegyzékét jelentette meg a hálózati központ összeállításában; a *Textilipari Kutatóintézet* a könnyűipari szakkönyvtári hálózathoz tartozó intézeti és vállalati szakkönyvtárak, valamint a könnyűipari felsőoktatási könyvtárak által 1982-re megrendelt külföldi periodikumok lelőhely-jegyzékét, a *Fejér megyei SZMT Központi Könyvtár* pedig a megye szakszervezeti könyvtáraiba az idén járó 402-féle folyóirat lelőhely-jegyzékét, *dr. Fekete Györgyné* összeállítását bocsátotta ki — a felsoroltakhoz hasonlóan — sokszorosításban.

Augusztus 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok; munkabeszámolók: *Eseménynaptár. Módszertani útmutatás, ajánló bibliográfia és kiállítási segédanyag a negyedév fontosabb évfordulóhoz. 1982/3. sz.* (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); *Gyarapodási jegyzék. Kevésbé ismert nyelvű könyvek. 1981/5. sz.* (Állami Gorkij Könyvtár); *Irodalomkutatások. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke. 1982. július* (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtári Tájékoztató. 1982/7. sz., július.* (Melléklete — 1982/6. sz. jelzéssel —: *Sajtófigyelő 1982. január 1.—március 31.*) (Nagyközségi és Já-

rásí Könyvtár, Edelény); *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája. 1982/3. sz., július—szeptember.* (Országos Széchényi Könyvtár); *A magyar testnevelési és sportszakirodalom bibliográfiája. 1973* (A Testnevelési Főiskola Könyvtára, Szakirodalmi tájékoztató szolgálat); *A magyar testnevelési és sportszakirodalom 1980. évi bibliográfiája* (A Testnevelési Főiskola Könyvtára); *MDI szakirodalmi gyarapodási jegyzék. Textil—textilruházati ipar. 1981/2. sz.* (Magyar Divat Intézet); *Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum újonnan beszerzett külföldi gyermek[-] és ifjúsági könyvei. 1980—1981.* (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum); *Szabolcs-Szatmár megye irodalma és eseménynaptára. 1982. március, 1982. április* (Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, Nyíregyháza); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató. 1982/6., 1982/7. sz.* ([A] Testnevelési Főiskola Könyvtára); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról. „A”-sorozat. Referátumok 1982/6. sz., „B”-sorozat. Bibliográfia 1982/6. sz.* (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból. 1982. június* (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára. 1982/6. sz., június* (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. 1982/7. sz.* (FSZEK); *Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek). 1981/4. sz., október—december* (FSZEK); *Veze-tői információ. 1982/6. sz.* (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világ-szerte. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum információs szolgálata 1982/12. sz.* — *Településeink könyvtári ellátása 1981. A tanácsai könyvtárak statisztikai adatai. TE-KE '81* (OSZK KMK); *Baranya megye tanácsai könyvtárainak 1981. évi ellátottsági és statisztikai adatai* (Baranya megyei Könyvtár, Pécs); *Településeink könyvtári ellátása Hajdú-Biharban 1981.* (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató a Kohó- és Gépipari Műszaki Hálózati Központ 1981. évi tevékenységéről* (KG—INFORMATIK).

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

MERABONA

és

TÉKA

típusú bútorainkat

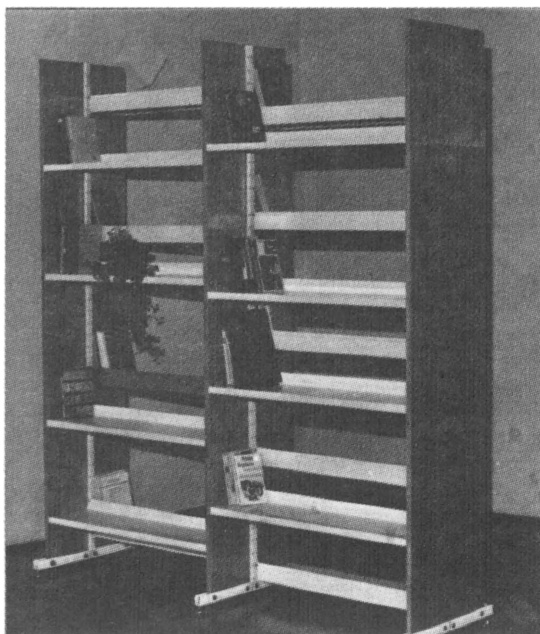
MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS

VÁLLALAT

**SZANY
ADY ENDRE ÚT 38.
9317**

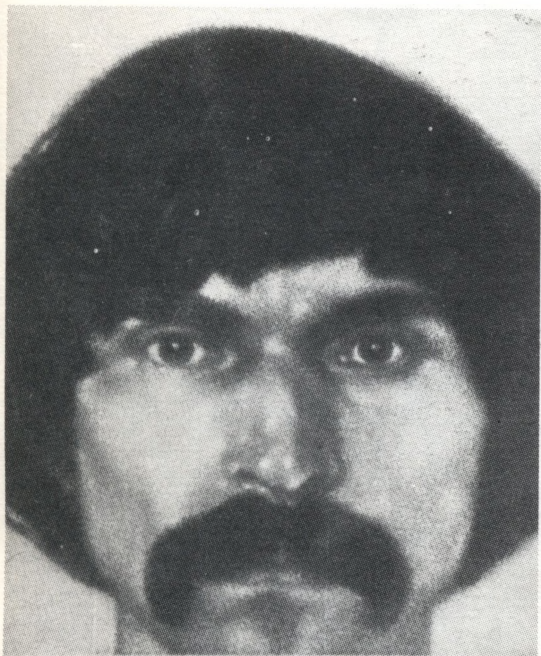

35092820758

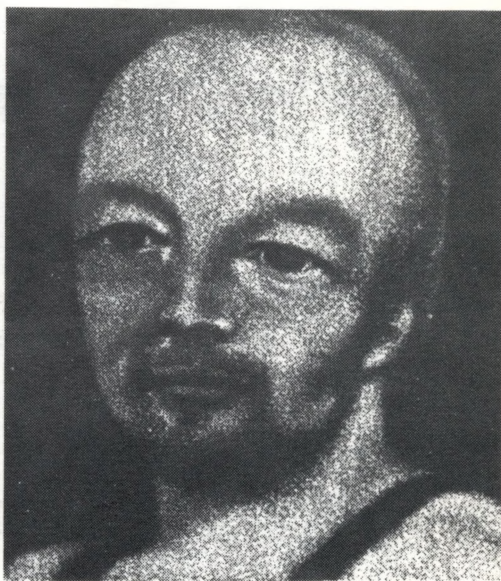
SÁROS ANDRÁS MIKLÓS
grafikáiból
(Cikkünket lásd az 560. oldalon)

35092820772

35092820775

35092820766

